20
(942)
Duminică
18 mai
1980
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

România — destindere, colaborare, pace

Construind noua societate, cea mai demnă și mai umană societate din istorie ,România socialistă militează cu hotărîre, permanent, pentru pace, înțelegere, colaborare internațională. Politica noastră externă are în activitatea și personalitatea tovarășului Nicolae Ceaușescu un strălucit făurar și strateg. În arena mondială politica de pace a României, de luptă pentru apărarea păcii împotriva forțelor agresive, militantismul înflăcărat al țării noastre pentru apărarea omenirii de distrugere, poartă numele marelui fiu al națiunii noastre socialiste, al secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Noile acte de politică externă ale României pun în lumină, încă o dată, justețea principiilor în numele cărora poporul român își concepe prezența în viața internațională. La invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele Republicii Socialiste România, a sosit la București, într-o scurtă vizită, tovarășul Hua Guofeng, președintele Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez, premierul Consiliului de Stat al Republicii Populare Chineze. În timpul întrevederii dintre cei doi conducători s-a reliefat însemnătatea deosebită pe care o au schimburile de păreri româno-chineze la nivel înalt în probleme internaționale în vederea promovării unei politici de pace și colaborare, afirmării principiilor independenței și suveranității, ale socialismului, în conformitate cu interesele și aspirațiile popoarelor noastre. Noua întîlnire dintre tovarășii Nicolae Ceaușescu și Hua Guofeng reprezintă un nou impuls dat dezvoltării relațiilor de colaborare multilaterală româno-chineze în interesul celor două popoare, al cauzei socialismului și păcii.

Un alt act de politică externă românească este vizita pe care a făcut-o în țara noastră — la invitația tovarășului Nicolae Ceaușescu — secretarul general al Comitetului Central al Partidului Muncii din Coreea, președintele Republicii Populare Democrate Coreene, tovarășul Kim Ir Sen. Expresie a bunelor relații de prietenie, colaborare și solidaritate militantă statornicite între partidele și țările noastre, aceasta vizita a prilejuit o nouă și fructuoasă întîlnire între tovarășii Nicolae Ceaușescu și Kim Ir Sen, consacrată adîncirii și amplificării raporturilor româno-coreene, în interesul reciproc, al cauzei socialismului și păcii în lume. În cadrul convorbirilor s-a evidențiat importanța participării tuturor statelor, indiferent de mărimea lor, în condiții de deplină egalitate, la viața internațională.

În această perioadă a sosit la București — revenind de la Belgrad — unde a participat la funeraliile președintelui Iosip Broz Tito — tovarășul Ahmed Sekou Toure, secretar general al Partidului Democrat din Guineea, președintele Republicii Populare Revoluționare Guineea împreună cu tovarășa Andree Toure. Tovarășii Nicolae Ceaușescu și Ahmed Sekou Toure au reafirmat hotărîrea României și Guineei de a contribui și în viitor la lupta împotriva imperialismului, colonialismului, a rasismului și apartheidului, la crearea unui climat de pace, securitate, colaborare în Europa, în Africa și în întreaga lume, la înfăptuirea idealurilor de libertate, independență și progres ale tuturor popoarelor.

În urmă cu cîteva zile a avut loc în capitala Poloniei Consfătuirea Comitetului Politic Consultativ al statelor participante la Tratatul de prietenie, colaborare și asistență mutuală, unde s-a făcut bilanțul de 25 de ani a alianței lor defensive în slujba păcii și au fost examinate sarcinile actuale în lupta pentru destindere și securitate în Europa, pentru consolidarea păcii generale. Șeful statului român, tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, alături de ceilalți șefi de state participante — Republica Populară Bulgaria, Republica Democrată Germană, Republica Populară Polonă, Republica Populară Ungară și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste — a semnat Declarația Statelor participante la Tratatul de la Varșovia în care se relevă rezultatele obținute în întărirea prieteniei frățești dintre aceste state, în dezvoltarea colaborării reciproce largi și multilaterale, pe baza principiilor marxism-leninismului, a respectării egalității în drepturi, independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, întrajutorării tovărășești și solidarității internaționale.

Statele participante la Tratatul de la Varșovia — se arată în Declarație — își exprimă convingerea fermă că, acționînd în spiritul unei înalte responsabilități, statele și popoarele lumii sînt capabile să asigure menținerea și întărirea păcii, realizarea aspirațiilor de libertate și progres ale omenirii.

România socialistă dovedește, prin orice act al său de politică internațională, consecvența luntei sale pentru o lume a păcii, pentru o lume a dezvoltării libere a popoarelor.

Luceafărul

SCULPTURĂ DE VIDA GHEZA

Centenar Arghezi

Geniul rezistent

Tudor Arghezi

Fără să știu, gîndul, streine,
Mereu mă duce numai
în spre tine.
De-ar bătea vîntul oricum
în ele
Purced la tine apele mele,
Ca niște ape adevărate
Mereu muncite, mereu mînate
Cînd mai iuțite, cînd
încetinate.

Între marii scriitori ai literaturii noastre, născuți în după-amiaza veacului trecut, statura poetică a lui Tudor Arghezi ne apare drept uriașă, străbătînd cu reliefurile ei întreaga arie vie a limbii române și — într-un elan transcendental — asediind firmamentul în căutarea celei mai înalte idei despre sine a ființei umane.

Nașterea operei argheziene constituie o manifestare a vitalității geniului limbii și spiritualității poporului nostru. Complexa înzestrare a insului creator face să întîlnim pretutindeni la Arghezi dinamism și răbdare, avînt și migală, imaculare și îndrăzneală, flacără și jar mocnit, patetism și măsură, sfințenie și revoltă, dor de viață și de moarte, precum și „osmoză între spiritual și material", cum o definea Călinescu.

Din „piscul datoriei" sale, poetul se crede răspunzător de a reînvia durerea surdă a generațiilor precedente și de a se considera pe sine punctul de legătură prin care trecutul transmite mesajul său îndurerat viitorului. Dacă distihul : „Din bube, mucegaiuri și noroi / Iscat-am frumuseți și prețuri noi", a putut servi unor exegeți drept bază pentru o „estetică a urîtului", intenția poetului (mult mai complexă) voia să transfigureze și să transfere artei acel vast și anonim teritoriu al umilinței materiei în suferință, conferindu-i spiritualitatea.

În literatura noastră, Tudor Arghezi ilustrează ca nimeni altul **geniul rezistent**. Dacă ne gîndim numai la faptul că debutul poetului se petrece cu lentoarea metamorfozării cărbunelui în diamant, ne putem face o idee despre ceea ce înseamnă rezistența geniului. Absența oricărei grabe în a se afirma, întărește impresia că poetul avea conștiința secretă a forței, viitorului și longevității sale, așa cum, la rîndul ei — în mod obscur — le are numai natura.

Problema permanentă a vieții

Gheorghe Pituț

Continuare în pag. a 6-a

● În pagina a 6-a : ● CENTENAR ARGHEZI ● Semnează : ● Emil Manu ● Mihai Radulescu ● Costin Tuchilă

marin preda

În ziua de 16 mai 1980 a încetat din viață scriitorul Marin Preda, vicepreședinte al Uniunii Scriitorilor, director al Editurii „Cartea Românească", membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, deputat în Marea Adunare Națională, personalitate de frunte a literaturii noastre contemporane.

Marin Preda s-a născut la 5 august 1922, în comuna Siliștea, județul Teleorman, dintr-o familie țărănească.

Legat profund de viața poporului, cunoscînd îndeaproape situația țărănimii române, Marin Preda a debutat în literatură cu lucrări care reflectă condiția socială a lumii rurale dintre cele două războaie mondiale. După volumul de debut „Întîlnirea din pămînturi", confirmarea marelui său talent literar, care îl înscrie în rîndul celor mai de seamă creatori contemporani, a adus-o romanul „Moromeții", operă fundamentală a literaturii române postbelice, expresie strălucită a angajării conștiinței scriitorului la reflectarea vastei problematici sociale a epocii în care a trăit.

Creator de veritabilă vocație, Marin Preda a văzut în prefacerile revoluționare pe care le-a cunoscut societatea românească după 23 August 1944, o sursă fundamentală de inspirație, care a marcat în mod substanțial și fecund paginile cele mai inspirate ale bogatei sale opere. Cu puțin timp înainte ca viața lui să se fi sfîrșit atît de neașteptat, Marin Preda și-a reafirmat convingerea că în opera scriitorului trebuie să fie prezente și determinante epoca în care trăiește, evenimentele și oamenii implicați în ea. Operele sale „Risipitorii", „Intrusul", „Marele singuratic", „Delirul", „Imposibila întoarcere", „Viața ca o pradă", precum și ultimul său roman, în trei volume, „Cel mai iubit dintre pămînteni", — cărți care ocupă un loc de frunte în patrimoniul valorilor literaturii noastre — sînt mărturia puternicei apartenențe a scriitorului la realitățile naționale, a înțelegerii schimbărilor de esență produse în anii socialismului în viața societății noastre, o contribuție de seamă la făurirea culturii și spiritualității socialiste, la creșterea influenței pe care literatura și arta nouă o au asupra progresului și civilizației românești. Multe din cărțile sale au fost traduse în limbi de circulație universală.

Pentru valoroasa și bogata sa activitate literară și socială, Marin Preda a fost ales membru corespondent al Academiei Republicii Socialiste România, iar ca o expresie a prețuirii de care s-a bucurat ca artist și cetățean, a fost ales, la 9 martie a.c., deputat în Marea Adunare Națională.

Prin încetarea din viață a scriitorului Marin Preda, literatura română suferă o grea pierdere.

Memoria lui va dăinui în inimile celor care l-au cunoscut, ale numeroșilor săi cititori.

★ ★ ★

Sicriul cu corpul defunctului va fi depus în holul Muzeului literaturii române, unde publicul va avea acces, marți, 20 mai, între orele 9–18 și miercuri, 21 mai, orele 9,00–10.30.

Adunarea de doliu va avea loc miercuri la orele 11,00, iar înhumarea la orele 13,00 la cimitirul Belu.

CONSILIUL CULTURII ȘI EDUCAȚIEI SOCIALISTE — UNIUNEA SCRIITORILOR — ACADEMIA REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA

JURNAL DE POET

Un poem în culori

Am vizionat zilele acestea, cu o întîrziere de la premieră de vreo două luni, pot spune cel dintîi film românesc asupra istoriei noastre medievale, care stă în picioare fără nici o rezervă, datorat unei mari personalități de acum Malvina Urșianu, în priceperea și darul căreia se poate întrevede regizorul chemat să ni-l prezinte pe Ștefan cel Mare sau Neagoe Basarab ori Constantin Brîncoveanu, așa cum se cuvine. Întoarcerea lui Lăpușneanu este o evocare a Moldovei mușatine aflată în pragul domniilor fanariote ce se vor succeda peste țară peste cîteva decenii. După glorioasa domnie a lui Ștefan cel Mare, a lui Petru Rareș, cea a lui Lăpușneanu va cădea într-un ceas de criză de ordin politic intern și extern față de care personalitatea puternică a acestui voievod se va desfolia cu mai multă durere. Filmul însă nu se vrea apologia unei personalități, chiar dacă ar fi urmărit inițial aceasta, ceea ce se pune în lumină cu putere este forța morală a unui neam vechi și statornic, întemeiat pe legi morale în spiritul tradiției milenare care a dat trăinicie lumii bizantine și europene în ce au în ele mai bun.

În ceasuri de criză, în vremi de urgie și nestatornicie, greul unui neam în ce privește păstrarea pe mai departe a tradiției cade pe popor și din popor pe făptura femeii, a mamelor. Știm din lumea veche rostul femeii ca matcă păstrătoare cînd bărbatul este sorbit din fruntea cetății de intrigi și nestatornicii. Atunci intră mama pe scena istoriei. Mama aici este soața voievodului, doamna Ruxandra, făptura centrală a acestei capodopere cinematografice, care a avut bucuria de-a fi interpretată de

Ioan Alexandru

Continuare în pag. a 2-a

Utopia livrescă

Făcînd abstracțiune de pamflete, care sînt document voltairian și istoric, proza lui Tudor Arghezi este hotărît excepțională și modernă. Poetul este aci „liric" stilisticește, ceea ce, sub raport estetic, nu însemnează nimic căci a vedea obiectivare și construcție acolo unde nu sînt de găsit, este cu desăvîrșire neindicat. În fapt, el nu ne da „roman" și nici vreo nuvelă și, de a subintitulat asa una din productiuni, a făcut-o, se vede treaba, intîmplător. Dimpotrivă, savoarea prozei vine aici din liric, adică din subiectiv, și ceea ce artisticeste e valabil, stă în baza unei mișcări sufletesti foarte personale. De altfel, un examen sumar pare a fi pe deplin convingător. „Cimitirul Buna-Vestire" e o colecție de portrete satirice în notoriul marasm fiziologic, cu invenție fantezistă de resurectii inexplicabile, însă cu efect esteticeste temeinic (un accent grotesc, excepțional, vine prin acumulatie, precum la Scorza), „Ochii Maicii Domnului" prezintă un caz psihoanalitic, precum și un tablou de sanatoriu în mediul bol-

Artur Silvestri

Continuare în pag. a 7-a

● În acest număr : ● POEME DE NICHITA STĂNESCU ● Cronica literară de Nicolae Ciobanu ● Viața cărților ● Poezii de Ioana Bălan ● «Spre somn...» — proză de Al. Văduva ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Revista străină ● Mapamond ● Jurnal de nord de Florența Albu ● Lirică din R. S. Cehoslovacă ● József Attila — poetul proletar de Radu Cârneci ● Meditații în imponderabil de Cleopatra Lorințiu ● Spectacolul lumii de Ioan Grigorescu

Vrusese să-mi spună ceva...

N-am crezut că viața îmi va cere asta : să scriu la moartea lui Marin Preda. Situasem totdeauna o asemenea ipoteză, a dispariției lui, tocmai prin aceea că nici nu m-am gîndit vreodată la ea, undeva, probabil departe. Într-atîta de departe, încît nici măcar nu consideram că mi-ar fi de ajuns puterile cu care să călătoresc pînă acolo. Un **pînă-acolo** exclus și alungat.

Ca fiecare, duc în mine morminte, amintiri, păreri de rău, gustul de toate intensitățile și nuanțele al atîtor ireparabile gesturi, ireversibile întîmplări... Dar că vor trebui să pomenească vorbele mele vii de încetarea lui din viață, aceasta nu mi-am închipuit că va trebui vreodată să știu s-o fac. De altminteri, nici nu prea știu. Mă bîlbîi, șovăi, zăbovesc. N-o cred și cred — și îmi vine să fac țăndări credință și necredință, încertitudine și certitudine. Mă leagă prea multe lucruri de el, ca să știu la care să mă opresc întîi, ca să pot fără greș alege partea esențială, fie a personalității lui, (cert rămîne că timpul nu sculptează totuși în fiecare zi asemenea exemplare de originalitate, paradox și marasme), fie latura cea mai elocvent-simbolică a relațiilor noastre. Complicate. Variabile. Totuși, în fond, nemurdărite stupid — și dragi. Iar pe deasupra, durabile. În calea cărora au stat, pe lîngă obscuritățile istoriei, intrigile de asemenea ale multor maimuțe de ambele sexe și nesexe. Poate că va alege în locul meu timpul, deși uneori și el este un elector indus în eroare, indecis, corupt și coruptibil.

Trebăluisem în adolescență la serviciul de corectură al aceluiași ziar, tot... **Timpul**, unde ne-au apărut și primele exerciții literare. Lui, schițe. Mie, articole.

Mi-a fost prilejuită ocazia, în 1948, să-i alcătui prima carte și să găsesc nuvelelor lui un titlu

Ion Caraion

Continuare în pag. a 3-a

Dumneata să fi murit?

Sînt și morți incredibile. Trec zile, uni, și ani de zile fără să poți recunoaște asemenea morți. Persistă în tine un „nu se poate, nu este adevărat" mai puternic decît dureroasa realitate a pierderii unui om apropiat. Apropiat și nu vecin de gard. Iată, scriu acum propoziția **Marin Preda a murit** simțind că nu se poate, că nu este adevărat. Aici m-aș putea opri, pentru că nu am măcar atîta curaj încît să accept clipa aceasta tragică. Vreau să-mi amintesc însă cînd și cum l-am cunoscut pe acest mare scriitor, dacă l-am cunoscut atît de bine încît să pot scrie despre el fără lustru. Și îmi amintesc ; au trecut de-atunci doar cincisprezece ani. Cînd un critic mi-a spus că „mă duce la Marin Preda" nu mi-a venit să cred. Pe Marin Preda îl învățasem la școală, de aceea îmi închipuiam că scriitorul trăiește undeva în altă lume decît mine. Și poate că acesta era și adevărul. M-am dus în pantaloni scurți, însă aceasta nu l-a împiedicat să mă întrebe foarte serios : „Dumneata de ce vreai să scrii ?" Era întrebarea predilectă pe care însă, nu știu cum, de cîte ori o punea, părea să și-o spună lui însuși. M-a recomandat la intrarea în Uniune, două zile și nopți petrecute în lungi confesiuni literare pe seama cărților pe care mi le împrumuta. Se purta cu mine ca un învățător cum i-a plăcut dintotdeauna să fie. Iar eu mă purtam ca elevul care simte întotdeauna orele ce nu trebuiesc pierdute. Avea atunci puțin peste 40 de ani, vîrstă la care dacă ești grav și serios, meditezi. Marin Preda era și așa a fost pînă în ultima clipă : grav și serios. Elevii, se știe, deși au atît de prostul obicei să-și părăsească învățătorii, nu-i uită niciodată. Îi păstrează mereu în colțul cel mai luminat al inimii, orice s-ar mai fi întîmplat după aceea. În acest colț își are locul său Marin Preda. Mă ajutase în anii mei cei mai grei

Iulian Neacșu

Continuare în pag. a 3-a

cronica literară

MIRCEA FLORIN ŞANDRU: «Flacăra de magneziu»

Admițînd — și n-avem ce face, trebuie să admitem — că nici poezia, cel puțin, nu poate fi un „produs" **ex nihilo** al imaginației proliferant-creatoare, se cuvine totuși a ne întreba dacă afișata „foame de concret" ce caracterizează, adesea, demersurile poetice aparținînd unui însemnat număr de autori tineri contemporani nu reprezintă cumva și consecința unui deliberat efort compensativ, menit, adică, să atenueze întrucîtva deficitul de **visare poetică**. Sigur, la o asemenea întrebare cu largă deschidere nu se poate răspunde decît prin intermediul analizei critice nuanțate, aplicate obiectului în discuție însuși, respectiv, producției poetice a unuia sau altuia dintre autorii avuți în vedere. Aflîndu-ne în prezența recentei sale cărți — **Flacăra de magneziu**, Editura „Eminescu", 1980 — ne gîndim, de pildă, că Mircea Florin Sandru revendică în chip vădit un atare unghi de percepție. Ceea ce ni se pare demn de reținut încă de la început, la acest poet, rezidă în faptul că amintita „foame de concret" invederată de poemele sale are la origine o constantă stare de suprasaturare paroxistică. Realul nemijlocit, în formele lui de manifestare cotidian-reporterească, dispune de o asemenea forță de agresiune spirituală încît percepția, implicit conștiința poetului sînt literalmente sufocate de invazia lui. Din această pricină, peste voința sa și, pînă la un punct, împotriva crezului său artistic, poetul este constrîns „să amîne" gestul de a face, să spunem astfel, poezie pentru poezie, în spiritul idealului său estetic intim, și să-și aplece încă atenția la „vocea" imperios-neîndurătoare a cotidianului : „Mai îngăduie poezie, mai așteaptă / Port pe umeri doi copii / Ca două aripi strălucitoare, / Mai îndură-te poezie, mai îngăduie / Arcul zeului stă întins dureros / Gîfîind alerg după tine prin tramvaie / Cumpăr pîine, mă cert / Cu cititorii de contor, aștept / Să se sfîrșească ședințele / Mai îngăduie poezie / O oră, o zi, un an, sînt un simplu ziarist, ziua / E un punct dureros, dulceață ca o plăcintă cu carne" (**Mai așteaptă**).

Adevărul este că, artisticește, coeficientul de tensiune lirică pe care Mircea Florin Sandru îl obține în poemele sale este în funcție de acuitatea antinomiilor existențiale ce se ivesc odată cu violentul impact dintre credința obstinată în privilegiul poeziei de a-și conserva un teritoriu exclusiv al ei, un teritoriu fiintînd prin sine și pentru sine, și fatala, inevitabila acțiune de subminare a acestui ideal pusă la cale de formele copleșitor materiale, halucinant spectaculare ale traiului modern de fiecare zi. De aici, în linia poeziei unui Constant Tonegaru sau Ion Caraion, acea specială voluntate de extracție neosimbolistă de a capta într-o unică structură poematică secvențe prin definiție divergente, ca substrat poetic, dar pe care, în chip fortuit, imanentismul dur al legilor vieții le înscrie pe un unic traiect : „Ca printre coastele unui animal uriaș / Lumina cade pe strada roșie, udă / Asfaltul asudă / Mari coloane de [illegible] și caș / Iată marile [illegible] trecînd / Ca o turmă gigantică / Se clatină micii cercei / În urechile fetei cu fustă de stambă / Orașul respiră prin bornuri de vînt, / Trec stoluri de îngeri cu harpe / Suflul verii aleargă pe străzi / Ca o limbă de șarpe / În catacombele zilei ard / Gunoaie, mașini, trupuri încinse și case / Ca un cîine atomic, orașul / ne mîngîie cu ghearele scoase" (**Cîinele**). Dată fiind dinamica ineluctabil stresantă a concretului, evident, nu contemplația poetică, nu stările de beatitudine [illegible] sînt acelea care definesc stările de conștiință ale poetului. Putem zice, mai degrabă, că ceea ce particularizează modul său de percepție este cufundarea într-o curioasă stare de voluptoasă teamă, ca efect al degradării prin industrializarea excesiv utilitaristă a marilor mistere ale firii. Exultanța bucolic-metafizică, de o candoare indicibilă, a mitului germinației statuat de poezia argheziană, acum, în viziunea tînărului poet, este înlocuită de imaginea unor încleștări disperate : „Ascultă clorofila cum se hrănește / Din smîrcuri, din turbării, din morminte / Ascultă semințele pe zidul alb de ciment / Cum își înfig ghearele lor de metal și-n colțesc. / Delfinii cum se împerechează în mare / Chemîndu-se cu glas omenesc. / Ascultă marea furtuna de frunze / Cum ne alunecă pe brațe, pe piept, pe meninge / Și animalele cum se devoră / Însetate de sînge" (**Ascultă**).

Leit-motivul „flacării de magneziu" al [illegible] de „tină" al „aburului roșu care [illegible]", al [illegible] „extraterestră", al metalului „înghețat de care se lipește pielea [illegible]" [illegible] acest leit-motiv [illegible] nu este străin de [illegible] ale lui A.E. Baconsky din **Cadavre în vid** și **Corabia lui Sebastian**. Fără a beneficia [illegible] apocaliptic al imaginilor, trăsături inconfundabile ale creației marelui poet, [illegible] în poemele lui Mircea Florin Sandru se relevă din perspectiva unor notații [illegible] caracteristice prin ceea ce am numi dramatismul [illegible]: „La lumina farurilor am văzut un om mort / În sanțul șoselei, bătrîn, murdar, cu tîmpla strivită / Noaptea bolborosea ca un fluviu, pești / Hipnotici îmi atingeau fața, sternul, picioarele / După o oră a venit o mașină albă, albă și / Crucea ei roșie se-nvîrtea, se-nvîrtea ca o stea obosită / L-au ridicat cu mănuși de cauciuc / Așa cum azvîrli un sac inutil de piele și oase / Un liliac se învîrtea în jur, nu era moartea / Ci numai pata fosforescentă care pornea din trupul lui / Sau pata de sînge pe care o lingea încet cîinele ciobănesc / Sau pata albă a mașinii în noapte / Sau petarda pe care o aprinde soldatul orb al armatei nevăzute" (**Un om**).

Să recunoaștem, poemul este tulburător prin concretețea lapidară a descripției, prin înșelătoarea stăpînire de sine a eului afectiv din unghiul căreia poezia înregistrează în „carnetul" său banalul fapt divers. Pe de altă parte, interesant de reținut este împrejurarea că incontinenta invazie a concretului în cîmpul percepției poetice își relevă efectele benefice și în poemele în care elegiacul își soarbe sevele din trăirile solilocvial intime, circumscrise afectivității familiale, domestice. De data aceasta, poemul se impune prin [illegible] senzorială a descripțiilor : „Simțul meu tactil orbește încet, încet, / Se destramă, devine verde, apoi galben apoi [illegible] / Apoi fără culoare / [illegible] și iată nici coapsa ta cu [illegible] mărunți / Catifelată [illegible] mai simte, iubito / Nici [illegible] de mare, rebel. / Cap al copilului meu de un an / Nici tu copacule neted ca fuselajul de proiectil, / Nici tu ploaie care te prelingi peste unghii / Strălucitoare și tristă" (**Senzație**).

Situație aproape inevitabilă, tipul de poeme cultivat de Mircea Florin Sandru nu-și poate refuza [illegible] pentru discursul [illegible] de interogația [illegible], menită a propune puncte de vedere [illegible] moral-filozofice de maximă generalitate. Or, trebuie să observăm că, în [illegible] nu-i [illegible] deosebit. Sinceritatea avîntată a tonului, totuși, nu ne poate face să trecem cu vederea reportajul simplist și cam superficial al construcțiilor metaforice din poemele de această factură : „Ce există dincolo de lancea [illegible] a soarelui / Acolo în [illegible] albastru în care fierb / Ca [illegible] orașele, țările calde. / Ce se vede dincolo de [illegible] de pămînt / Pe care stau [illegible] pe burtă copiii / Cu urechea pe metalul căii ferate / Să audă trenul, [illegible] / Fixînd copacii, tăind în două pămîntul / Ce există dincolo de valul nopții / [illegible] / Și îi face să cînte / [illegible] / Stai [illegible] vînt / Ce există dincolo de [illegible] a soarelui" (**Ce există?**). [illegible] **Jocul** : [illegible] **Flacăra de magneziu** [illegible]

Nicolae Ciobanu

---

cartea de debut

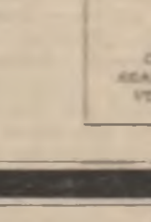

„Alegorie epică"

Critic de artă informat, autoare a unei monografii **Giacometti**, Alexandra Titu debutează în proză cu un roman *) de dimensiuni reduse (185 p.), rotund construit și scris, în general, cu o siguranță ce denotă exercițiul îndelung al unei înzestrări naturale. Un limbaj mătăsos — ar zice impresioniștii —, centrat pe funcția poetică, în termeni structuraliști, abundent în tropi (retorică) sau figuri de limbaj (neoretorica) circumscrie o realitate romanescă și istorică dură, violentă, avînd ca temă fascinația puterii, iar ca morală, dictonul **cine seamănă vînt, culege furtună**, oprit la jumătate în titlul romanului.

La un prim nivel al lecturii, cartea este un roman istoric în gust romantic, cu eroi demonici, scene tari, monologuri schilleriene, vise transparent simbolice, chiromante fatidice etc. Dincolo de această recuzită, intenția parabolică este clară. Întîi, prin indici exteriori. Astfel motto-ul cărții, extras din cronica lui Grigore Ureche, și alte cîteva vagi amănunte, ne-ar trimite, ca epocă și spațiu istoric, la Moldova secolului al XVI-lea. Dar partea întîi (**Cine seamănă vînt...**) și cea de-a doua (**Culegînd din furtună**) au motto-uri din Alvaro Cunqueiro, **Analele din Akkad**, sec. XIII î.e.n., Jorge Luis Borges, Dimitrie Cantemir. În fine, rămînînd în planul denotațiilor, autoarea alătură în text citate din Miron Costin, Borges, Cantemir și motivează procedeul, într-o notă de subsol, prin „transparența timpului pentru cuvinte". Este limpede deci, că, aici, nu interesează cronologia ci **tipologia istorică**, nu reconstituirea istorică ci **mecanismele istoriei**. Lucrurile devin evidente dacă analizăm statutul personajelor, angrenate în lupta pentru domnie. Dacă Demian, unul dintre aceștia, își permite momente de meditație asupra propriei condiții și a condiției umane, rămînînd departe totuși de sfera contemplației, ceilalți fără psihologie și programați unidimensional, acționează sub semnul fatalității, ca piese dintr-un mecansim implacabil. Așadar : Demian îl ucide pe uzurpatorul Toma, este ucis de fiul acestuia Ieremia, care este ucis de fratele său Aron, care este ucis de Ilie, fiul lui Demian care... Ideea repetabilității apare [illegible] în această enumerare, nu străină de construcția primei părți a romanului ci doar reducînd-o la schema sa funcțională. Totodată, recunoaștem aici dezvoltarea, evident în registru artistic, a interpretării [illegible] din analiza lui Jan Kot, privind piesele istorice shakespeariene.

Partea a doua a romanului ridică parabola în planul semnificațiilor generale. În scurtul răgaz [illegible] **Cronicarul** descoperă [illegible] și fascinația puterii, dincolo de particularitățile [illegible] „...Mereu cîte un voievod care își pierdea tronul și viața. Și feciorul lui [illegible] [illegible]"

[illegible]

Valentin F. Mihăescu

*) Alexandra Titu : „Cine seamănă vînt...", Editura „Albatros", 1980.

UN POEM ÎN CULORI

Urmare din pag. 1

această mare artistă care este Silvia Popovici al cărui [illegible] în spiritul neamului nostru convinge fără epatări, ne[illegible] un fel.

Legămîntul de taină al Moldovei cu neamul se [illegible] și durează prin mijlocirea acestor mame, doamnele voievozilor noștri cîrora Iorga într-o carte întreagă le aduce un elogiu nemărginit.

Ele suferă cel mai mult, ele țes Moldovei straiul de cununie și probozi [illegible] [illegible] Au stat [illegible] [illegible] mereu să creeze și ocrotească pe acel drum bătînd și drept care să poarte sceptrul [illegible] [illegible] domnind prin puterea de a-și sluji poporul [illegible] tronul Moldovei doamna Ruxandra, după [illegible] al [illegible].

Cele trei provincii românești sînt în acel ceas [illegible] grija a trei femei de faptă : Doamna în Țara Românească [illegible] minunat interpretată de Melania Ursu și Isabela [illegible] cu feminitate de Lucia Mureșan în tronul de la Cluj.

Corul Madrigal prezent în [illegible] autenticitatea decorului, grija în amănunt pentru interioare, cuviința [illegible] dialogurilor, profunda cunoaștere a istoriei în document, patriotismul adevărat ce străbate toată această nobilă dramatizare reușesc să ne deștepte în suflet sentimentul de responsabilitate și bucurie.

---

viața cărților

proza

Fețele realului

● Cu cel mai recent roman al său *) Bujor Nedelcovici realizează o substanțială înnoire tematică și problematică, proza sa afirmîndu-se cu o nouă vigoare. Scrisul lui Bujor Nedelcovici își păstrează caracterul dilematic și esența morală, dobîndind un ritm mai nervos și o pregnanță sporită a tensiunii epice. Cartea este construită în planuri interferente urmărind evoluția unor „destine pe scena de nisip a mării", sensul acestora implicînd meditația asupra condiției literaturii, asupra raportului labil și echivoc dintre ficțiune și real, dintre autor și personaj, adevăr uman și adevăr artistic. Personajul de prim plan al romanului nu mai este un învins, dimpotrivă, el reprezintă pînă la un punct exemplarul social total realizat. El nu parcurge, ca în romanele anterioare drumul de la confuzie la limpezire, de la vină la eliberare, ci un sens existențial opus, dinspre certitudine spre dilemă. Medicul oncolog Theodor Cristea este un orgolios triumfător, puțin sensibil la scrupule minore, fire neproblematică, sedus de nevoia succesului. Ambițios, el își forțează destinul, obligîndu-l să-i ofere mai ales putere. Nici o împlinire nu-i este refuzată acestui campion care nu cunoaște și nu admite eșecul. Precaritatea și natura iluzorie a acestui echilibru se relevă datorită unui incident banal : furtul unor obiecte de plajă. Material, pierderea este pentru Theodor derizorie, dar ea va declanșa un joc obscur al orgoliului lezat, o ambiție absurdă, un lanț de reacții obsesive, o ireparabilă dezordine interioară. În conștiința echilibratului, satisfăcutului Theodor se produce o breșă prin care se insinuează apoi năvălesc incertitudini care obligă la reevaluarea sensului unei întregi existențe. Nu posibilitatea unei erori prin care un tînăr poate fi acuzat și distrus, împins pe un alt drum decît cel firesc, reprezintă nucleul dilematic al cărții, cît calitatea unei opțiuni existențiale și validitatea unor adevăruri aparent comune. „Puștiul" reprezintă în cadrul parabolei paralele a Cobrei, Porumbelului și Vînătorului termenul social opus lui Theodor. Cristina, la rîndul ei, prin gestul de refuz deschide procesul demistificării existenței lui Theodor. Incidentul de pe plajă determină dubla revelație a personajului față de sine și față de bărbatul dominator și în chip iluzoriu ireproșabil. Conflictul îmbracă forma dialogului nervos, tensionat, care nu mai este ca în romanele anterioare pîndă și ezitare, ci înfruntare dură, cu adevăruri rejudecate fără cruțare și fără concesii. Cristina îl obligă prima pe Theodor să vadă în oglindă alt chip decît cel acceptabil pentru comoditatea sa morală. Confruntarea lui Theodor cu propria sa identitate îi este impusă, într-o altă etapă a conflictului, de prietenul său Ștefan, observatorul și comentatorul experienței sale, „magister ludi" dar și judecător. Ștefan Albini refuză calea lui Theodor, dar într-un mod echivoc este și el captivat de putere, o putere mult mai subtilă și mai periculoasă, aceea a creatorului încercînd să manipuleze o ficțiune care la un moment dat i se sustrage, devenind autonomă, agresivă, devorînd realul, substituindu-se.

Concentrarea dilematică a romanului deplasează accentul pe acea latură convertită în meditație asupra condiției realității la limita dintre fenomen și reflexul lui punînd în discuție dubla înfățișare a realului ca clișeu pozitiv și negativ. În viziunea lui Ștefan personajele sînt prinse într-o rețea ambiguă, într-un joc care se refuză descifrării „acest joc de umbre ca într-un castel cu oglinzi, permanenta oscilație între real și ireal, între glumă și gravitate".

Ștefan, observatorul, este antrenat în propria ficțiune „rolul lui de autor a încetat și a devenit un simplu «personaj», un figurant manevrat tras de sfori, în acest joc de-a baba oarba în care nu mai poate interveni cu nimic... senzație de neputință, de ceva pierdut care îi aparținuse, de stăpînit, el care avea pretenția că stăpînește «spectacolul» știe rolul și esența parabolei".

Ștefan Albini va descoperi că arta nu este o simplă schemă, un mecanism inofensiv și docil, jocul implicînd drama reală. Fețele realului se relevă în chip deosebit personajelor, adevărurile întorc alte chipuri, gesturile își schimbă semnificația. Trimiterea explicită la povestirea lui Akutagawa „**Într-un hunget de pădure**" recheamă pe un alt plan sugestii din **Blow-up** imprimînd obsesia unei realități polimorfe și neliniștitoare.

Romanul lui Bujor Nedelcovici nu oferă rezolvări și nu propune soluții, intenția prozatorului vizînd dimpotrivă deschiderea spre dilemă, echivocul emblemei, meditația în fața unui spațiu problematic nelimitat, într-un teritoriu al întrebărilor care dau măsura gravității existenței și a libertății, a imensei răspunderi a fiecăruia de a trăi între real și ficțiunea personală.

Sultana Craia

* **Bujor Nedelcovici : „Zile de nisip", Editura „Cartea Românească", 1979.**

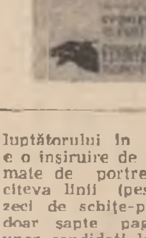

Acei minunați șlefuitori ai scrisului

● Editura **Junimea** publică în colecția **Reporter XX** o selecție din articolele lui Nelu Ionescu apărute de-a lungul mai multor ani în „Flacăra". Volumul *) e subțire, semn că selecția a fost severă, semn că nu e o simplă „culegere de articole", ci o „carte". Încadrate de două texte-profesiuni de credință ale unui slujitor al condeiului ce se pretinde, cu modestie, simplu „gazetar", cele [illegible] părți conturează radiografia unei epoci, împlinind o carte substanțială și rotundă. Nelu Ionescu e cunoscut ca dramaturg și lucrul se simte. „Pledoarii" e un volum aflat sub semnul replicii : autorul privește și dramatizează instantaneul, povestea se schimbă în monolog sau dialog. Cu cîteva excepții, textele acestea sînt departe de [illegible] de reportaj [illegible] [illegible] ... „Cei bătrîni (II)" e o proză împărțită în trei monoloage intitulate ca atare chiar de autor, care își aduce personajele în fața scenei pentru relatare ne-mijlocită. „Bărbații (II)" începe direct cu un astfel de monolog, continuînd apoi cu un dialog autor-personaj care e un fals interviu, împărțit în patru acte, ca la teatru („Iarna", „Primăvara" etc.). În sfîrșit, „Cei tineri (II)" (cu un titlu foarte frumos : „Portretul următoarele", dar ce substanță densă se acumulează într-o formulare de felul „Cutare ne-a scris lăbărțat ca formă, însă concis în privința conținutului !" Se deschide aici o discuție privitoare la însuși statutul reportajului sau, mai general, al articolului de ziar. Autorul creionează aici portrete fin nuanțate, integrate în structuri uneori manifest dramaturgice. „Cei bătrîni (I)" descrie [illegible] — [illegible] a [illegible] chiar [illegible] piesă de teatru. „Cei bătrîni (II)" [illegible] luptătorului în tinerețe") e o înșiruire de nume urmate de portretele din cîteva linii (peste douăzeci de schițe-portret în doar șapte pagini) ale unor candidați la admiterea în învățămîntul superior — aflați, adică, la început de drum, de „luptă" cu viața. Există peste tot o acuitate a observației, o aptitudine a amănuntului revelatoriu, o știință a alegerii subiectelor aparent mici [illegible] mai atent [illegible] relevă dimensiunile reale. „Bărbații (II)" e „saga" condensată a unei familii autohtone, sugerînd ideea arborelui genealogic stufos, puternic, trainic. „Femeile (I)" e tabloul puternic al așezării de munte în care nu sînt destule locuri de muncă pentru oameni și în care o familie de umbre trăiește la lumina sobei-cuptor „pentru că n-au avut bani să-și tragă fir de la rețeaua electrică, iar gazul pentru lămpi s-a terminat", într-o casă străjuită de o cușcă goală („cîinele a fugit de mult"). Pentru fiecare subiect ales este adecvată o formă — de aici acea varietate în registru teatral : de la listă de **dramatis personae** la monolog sau piesă condensată. Mai multe proze se acumulează din enumerări, din acumulări de situații care converg către un sens, către un miez, uneori către o metaforă, ca în „Portretul luptătorului în tinerețe" pe care l-am amintit, sau ca în „Toți (IV)", unde o bătrînă povestește existența dramatică a familiei sale ca pe o sumă de experiențe trăite la persoana întîi. Celelalte secțiuni ale cărții rezistă prin interesul problematicii investigate și prin fluența „simpatică" a scrisului. Nelu Ionescu stăpînește bine tehnica discursului cu priză la cititor, textele sale abundă în formulări de spirit nesofisticate, „pe înțelesul tuturor", în aluzii culturale neostentative, în citări de proverbe sau vorbe auzite de la cutare amic sau om de pe stradă".

„Pledoarii" de Nelu Ionescu e cartea unui om care recepteaza acut problemele existenței acestui sfîrșit de secol, dublat de un scriitor deplin stăpîn pe uneltele sale. (Cîți asemenea minunați șlefuitori ai scrisului se ascund în gazetărie !) E o carte de idei și o carte de spirit. O carte din suflet !

Ion Bogdan Lefter

*) **Nelu Ionescu : „Pledoarii", Editura „Junimea", Iași, 1980.**

---

eseu

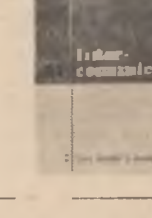

Descoperirea de sine

● Există o necesitate și [illegible] (și a criticii) de a [illegible] și alte tărîmuri decît cele [illegible] prin „specializare" cercetării sale. Părăsind cărarea bătătorită în fiecare zi, a cărților pe care le citește, [illegible] [illegible] el simte nevoia unei [illegible] (și culegeri de sine). Și-atunci cititorul și alterea, se confruntă cu alteritatea, cu [illegible] ale solitudinii [illegible] din sine „**pentru a fi sine cu adevărat**" pentru a-și atinge și cunoaște în sfîrșit, **propria** [illegible] **existență-n altul** și prin altul". Eseul de antropologie psihologică publicat de Corneliu Mircea *) este o astfel de meditație despre existență, devenirea și regăsirea de sine prin **altul**. El ne incită, indiferent dacă-l citim ca spirite creatoare ori ca instanțe ale criticii, prin știința de a cerceta cu vocație și aplicație hotarele subîntinse de **Psyche**, realitate ce și-a regăsit, în cercetările recente, semnificațiile originare, care mergeau de la „respirație", „sînge", „stomac" la „trebuință", de la „sentiment" la „persoană" și de la „suflet" la „substanță". Patru capitole mari tratează fără ostentație și fără complexul conceptelor de ultimă oră comunicarea interumană (cel mai bun) **varianța, comunicarea inter-nivelică, comunicarea în grup**. Reluînd multe lucruri cunoscute, topindu-le din nou împreună într-un aliaj atras de jocurile dialecticii și-ale contrapunctului, Corneliu Mircea se aventurează pe calea cunoașterii de sine cu acea luciditate dublată de spirit critic a cercetătorului de specialitate, hrănită de izvoare ale cunoașterii și sensibilități diferite, ce merg de la gîndirea lui Heraclit despre logos și pînă la o elegie a lui Nichita Stănescu, despre dimensiunea cosmică a **psihismului**. Cercetînd fenomenul comunicării dintre oameni, pornind de la date curente ce culminează cu observațiile psihoterapeutului, antropologului și filosofului, Corneliu Mircea ne propune, poate fără premeditare, și numeroase momente de coincidență ale meditației sale cu visul, reveria ori veghea creatorului sau cu culegerea despre sensibilitate imaginară și rațională a criticului, filosofului artei, esteticianului.

Toate aceste coincidențe (asemănări, neexploatate, existînd în stare latentă), în eseul său se actualizează, prin întîlnirea lor cu cititorul. Capitolul despre **comunicarea interumană**, scris cu finețe, poezie și un patos conținut în stabilirea fiecărei relații, devine revelator dacă ne gîndim să-l raportăm la literatură, la **Psalmii** lui Arghezi de exemplu, la **Luceafărul**, la **Elegiile** lui Nichita Stănescu. Aflăm că **Psyche** se traduce și prin **fluture**, unul din simbolurile ancestrale ale nemuririi. Autorul se întreabă odată cu noi dacă **Psyche** nu a însemnat în primul rînd „nemurire" și recitim, în gînd, dintr-o răsuflare a memoriei **Luceafărul** ca poem al căutării de sine, ca o imensă alegorie despre **psyche**, despre nemurire, despre limită care desparte un suflet de alt suflet și care-l împinge totodată spre altul, împingîndu-l spre sine. Eseul lui Corneliu Mircea e o frumoasă meditație și reverie despre comunicarea umană. El invită la comunicare și introspecție. Lectura sa se constituie într-un filtru necesar criticului care comentează poezie, roman, dramaturgie. El formează și informează. Există în paginile acestei cărți o necesară preponderență, o inițiere în artă și știința revelării de sine. Hrănit de spiritul unor cercetări similare datorate lui C. Noica, Gabriel Liiceanu, Ștefan Stossel, Doru Ogodescu, Eduard Pamfil, Grama Pavelcu ș.a. și de studii internaționale, eseul lui Corneliu Mircea oferă criticului și oricărui cititor interesat un popas exemplar pe scara cunoașterii de sine, care se șlefuiește, așa cum ne convinge mereu autorul, numai prin întîlnirea cu ceilalți.

Doina Uricariu

*) **Corneliu Mircea : „Inter-comunicare". Col. Psyche Editura științifică și enciclopedică 1980.**

1880 CENTENAR ARGHEZI 1980

ADUNARE OMAGIALĂ «TUDOR ARGHEZI»

● Marți, 20 mai 1980, ora 18 după-amiază, în sala Ateneului Român, sub egida Academiei Republicii Socialiste România, a Academiei de Științe Sociale și Politice și a Uniunii Scriitorilor, va avea loc o adunare omagială consacrată poetului Tudor Arghezi, cu prilejul centenarului zilei sale de naștere.

Viața și opera poetului vor fi omagiate de **George Macovescu**, președintele Uniunii Scriitorilor, **Gheorghe Mihoc**, președintele Academiei R.S. România, **Mihnea Gheorghiu**, președintele Academiei de Științe Sociale și Politice, academician **Geo Bogza**, academician **Șerban Cioculescu**, prof. univ. **Constantin Ciopraga**, prof. univ. **Mircea Zaciu**, **Daniela Crăsnaru**, **Șt. Augustin Doinaș**, **Zoe Dumitrescu-Bușulenga**, directorul Institutului de istorie literară „G. Călinescu".

Din opera poetului vor recita :

Irina Răchițeanu-Șirianu, Mitzura Arghezi, Olga Delia Mateescu, Margareta Pogonat, Ovidiu Iuliu Moldovan, Dinu Ianculescu, Alexandru Repan, Mihai Stan.

«ARGHEZI ȘI LUMEA CELOR MICI»

● Cu prilejul centenarului zilei de naștere a lui Tudor Arghezi, pentru a cinsti memoria marelui poet din a cărui operă au rămas file nepieritoare închinate copiilor, Teatrul „Ion Creangă" organizează, împreună cu Uniunea Scriitorilor, în ziua de luni, 19 mai 1980, ora 10 dimineața, în sala din Piața Amzei, un spectacol prefațat de **Alecu Popovici**. Alături de actrița **Mitzura Arghezi** mai participă actorii: **Alexandrina Halic, Ion Arcudeanu, Daniela Anencov, Genoveva Preda, Gheorghe Vrînceanu, Nicolae Spudercă, Gheorghe Tomescu, Paula Frunzetti, Nicolae Simion, Vasile Menzel, Gabriel Ionceс, Lucian Muscurel, Mihai Constantinescu** și **Anca Zamfirescu**. Coregrafia : **Victor Vlase**.

POET NAȚIONAL ȘI UNIVERSAL

● Vineri, 9 mai, la sediul Casei Corpului didactic din București a avut loc simpozionul cu tema **Arghezi, poet național și universal**, prilejuit de centenarul nașterii poetului. Au participat profesorii de la liceele și școlile generale din Capitală, scriitori, redactori din presa centrală. Au luat cuvîntul acad. **Șerban Cioculescu, Zoe Dumitrescu-Bușulenga**, membru corespondent al Academiei R.S.R., și **Pompiliu Marcea**.

SIMPOZION

● Cercul de istoria literaturii române de la Facultatea de limbă și literatură română a organizat joi, 15 mai, simpozionul „100 de ani de la nașterea lui Tudor Arghezi", simpozion la care au fost prezentate următoarele lucrări : „Viața lui Tudor Arghezi" (Calmâcu Alexandru), „Poet fără poet" (Papadima Liviu), „Pamfletul arghezian" (Cârje Ștefan), „Arghezi și folclorul" (Vâlți Aneta), „Arghezi — literatura pentru copii" (Popescu Mariana), „Flori de mucigai" (Bălănescu Olga), „Dialectica vizualului" (Zafiu Rodica), „Sensul filozofic al îndoielii" (Calmâcu Alexandru), „Arghezi și muzica românească" (Popa S. Aurelian) „Stilistica romanului" (Nistor Ioan), „Bibliografie-ediții" (Dumitru Florica). Au participat cadre didactice, cercetători, studenți.

«ARGHEZIANA»

● Următoarea săptămînă radiofonică programează la emisiunile literare momente omagiale **Arghezi. Astfel, momentul poetic** (de pe programul II, orele 22.35) este intitulat „Argheziana", revista literară radio își înscrie în sumarul din 18 mai : „Tudor Arghezi, prezență mereu actuală în conștiința românească", „Tinerețea capodoperei", „Tudor Arghezi în exegeza criticii literare", radioreportajul „Mărțișorul, patria literaturii mele", „Ediția radiofonică", ajunsă la cel de-al XIX-lea ciclu Tudor Arghezi are colaboratoare pe Zoe Dumitrescu-Bușulenga care va vorbi despre „Tudor Arghezi despre arta literară", teatrul radiofonic prezintă, în premieră, „Lina", Dicționarul de literatură universală are ca temă „Literatura mesager al spiritualității românești peste hotare" — traducerea și adaptarea creației lui Tudor Arghezi pe alte meridiane, colaborează Dumitru Micu. Dar nu numai emisiunile literare omagiază centenarul nașterii lui Arghezi : emisiunea „Cine știe cîștigă" și-a ales ca subiect „Permanențe ale literaturii române : Tudor Arghezi" (emisiunea este realizată la Tîrgu Cărbunești, județul Gorj și întrebărilor lui Romulus Vulpescu va răspunde tînărul Constantin Bădiță). În ziua de 21 mai, emisiunea „Odă limbii române" își consacră ediția lui Tudor Arghezi, la ora 20 (pr. I) vom putea audia „Recital Tudor Arghezi", pe programul III „Biografia unei capodopere" se ocupă de „Cuvinte potrivite".

● **Televiziunea prezintă : „Argheziana", spectacol organizat de Radioteleviziune în studioul de concerte**, (duminică, pr. I, orele 14.20), „Moștenire pentru viitor" prezintă — „Tudor Arghezi gazetar militant", (marți, pr. II, orele 19.40) iar joi, pr. I, orele 20.25 emisiunea intitulată „Arghezi — poet al omului".

Marin Preda

Nedreapta cădere

Cînd dispare un mare scriitor, lucrul este resimţit puternic pentru că nimeni nu ştie cine va umple acel gol imens pe care-l lasă orice înaltă personalitate literară. Astfel de indivizi sînt nişte instituţii. În jurul lor roiesc cohorte de fluturi, unii arzîndu-şi aripile, alţii reuşind să se aşeze pe vreo creangă a stejarului. Dacă aţi văzut o cîmpie pe care se proiectează un asemenea copac, înainte şi după prăbuşirea lui aţi simţit probabil acel urit pe care-l lasă nedreapta cădere în urmă-i, acea spaţialitate deşartă în care nu ştii după cîţi ani se va ridica un alt trunchi la fel de mîndru.

Din falanga prozatorilor de elită români a mai dispărut un mare condei pe care literatura noastră îl va regreta un timp infinit. Se spune că în umbra marilor arbori toate pier, dar afirmaţia mi se pare un mare neadevăr. Un scriitor de talia lui Marin Preda face şcoală, el are o ideologie, despică un drum sau o mare, este urmat de o trupă credincioasă şi imitatoare din care mai norocoşii îşi iau zborul la vreme sau se uită pe ei în marşul nesfîrşit. Acest fiu de ţăran, venit din Cîmpia Română, dintr-un sat de săraci şi de umiliţi, a adus cu sine o înfăţişare nouă a individului rural. În romanele şi în nuvelele sale, omul de la plug nu mai era acel tip arhaic care se conducea după infinita mişcare a stelelor şi a astrelor ; el nu mai avea nimic din mistica lui Ion, pentru care pămîntul însemna numai posesiune ; nu suferea de visătoria şi locvacitatea sadoveniană, nu era crîncenul ardelean al lui Slavici. Moromete care a născut un cuvînt nou în limba română : **morometianismul** era un sarcastic, un dubitativ, cu o logică implacabilă, se împotrivea cruntelor legi pe care un stat burghez acerb i le aruncase ca pe un jug enorm pe umeri ; el îşi plătea datorile cu un surîs, cu o vorbă muşcătoare ; şedea pe şanţ şi îşi bătea joc de grangurii comunali, de măritele feţe ale satului. Asta îl hrănea, îl făcea să reziste la toate nenorocirile personale, devenea abraş, muşca, era cinos.

Apariţia unui astfel de ţăran a contrariat, dar a şi născut un entuziasm nemaivăzut în rîndul criticii literare. Ca orice scriitor neobişnuit el venea cu o viziune nouă despre Univers. Nu avea un scris-artist pentru că mediul pe care-l cunoştea atît de bine n-avea nevoie de metaforă. Natura în paginile lui e săracă, deşi drama tăierii unui salcîm va rămîne un etalon shakespearean în literatura noastră. Este acolo atîta disperare nemărturisită, atîta mîndrie a năpăstuitului, încît numai dacă ar fi scris acea schiţă sau capitol, Marin Preda şi-ar fi meritat locul în Pantheonul marilor literaţi români.

Ce pot să mai spun în acest ceas de grea încercare din viaţa scriitorimii noastre ?

Marin Preda nu a murit. El s-a dus pînă undeva, prin vreun sat ceresc, să-şi caute morţii, rudele plecate mai dinainte, mai aproape de soare şi de lună...

Eugen Barbu

Nepieritorul monument

Nu ştiu de ce, dar acum, cînd, de necrezut, marele scriitor Marin Preda obligă verbul să se conjuge la trecut, gîndul se îndreaptă, cu obsedantă insistenţă, către scena din fierăria lui Iocan, unde, adunaţi să pună la cale lumea, să discute despre tensionatele semne venite dinspre lume către universul satului, oamenii Moromeţilor se „studiau" reciproc cu mereu ascuţită curiozitate, descoperindu-se cu uimire mereu aceiaşi şi mereu alţii. Acolo, sub lumina verii, la acest nou „banchet" al dialogurilor încărcate de culoarea autohtonă, se întîmpla, sub ochii uimiţi ai tuturor, un act de artă. Cineva, un personaj de plan secund, înzestrat cu un har ce stîrnea uimirea sobră a celor de faţă, modela din lut, ca în joacă, chipul lui Ilie Moromete, realizînd un portret sculptural modest ce avea să rătăcească undeva pe o poliţă, uitat de lume şi de evenimente. Să fi fost în intenţia scriitorului materializarea unei subtile şi polemice teze vizînd şansa creatorului înzestrat cu darul demiurgic de a ridica la monumental, prin cuvînt, un personaj căruia un obişnuit modelator în lut nu-i putea rezerva decît dreptul la o existenţă uitată pe o poliţă prăfuită ? Sau, materializarea unei posibile meditaţii despre existenţă, potrivit căreia oricît de frămîntată, de complexă este o existenţă, ea se consumă odată cu trecerea clipelor şi numai şansa de a se întîlni cu opera de artă îi mai poate rezerva dreptul la a lăsa un semn şi după ce ea se va fi consumat ? Pentru că uriaşul personaj, adevărat reper artistic al prozei româneşti, Ilie Moromete, se va înălţa prin vigurosul talent al lui Marin Preda de la dimensiunea unei modeste statuete de lut la dimensiunea unei epoci. Înscriindu-şi opera în continuitatea unor personalităţi fundamentale ale prozei noastre naţionale, căreia îi adaugă, printr-o inconfundabilă originalitate, o faţetă nouă şi definitivă, Marin Preda a avut privilegiul dat atît de rar oamenilor de litere de a fi fost unul din scriitorii recunoscuţi drept clasici încă din timpul vieţii lor. Construită pe mari simboluri, nicicînd ostentativă, întotdeauna organic integrată mersului vieţii şi evenimentelor, capodopera lui Marin Preda, „Morometii", este o mărturie fundamentală despre sufletul ţăranului român, despre marea sa capacitate de implicare în istorie, de dominare a evenimentelor chiar şi atunci cînd, aparent, acestea sînt mai presus de sine. Prin „Morometii", Marin Preda a înălţat sufletului românesc un nepieritor şi impresionant monument. Vom pătrunde, **noi**, cei de azi, **ei**, cei de mîine, generaţii după generaţii, în vastul templu al acestei cărţi ca într-un muzeu mereu viu al spiritualităţii din adîncul fiinţei noastre. Sub imensa boltă a acestei cărţi, îmbogăţind-o prin solemni şi durabili stîlpi de susţinere, s-au zidit, odată cu gîndul şi viaţa scriitorului, romanele, scrierile sale alăturînd laolaltă o operă a cărei gravitate, al cărei realism, a cărei maturitate au impus, prin Marin Preda, conştiinţelor ţării un mare scriitor, un filozof de stirpe naţională, care a ştiut să releve cu expresivitate o lume de tulburătoare spiritualitate, o lume specific românească. Întrebării din totdeauna a artei privind raporturile dintre individ şi istorie într-un veac mai cutremurat de interogaţii decît oricare altul, scriitorul român le-a căutat şi le-a aflat răspunsuri în a căror nesfîrşită ozlindă ne vom întîlni privirile cu mereu vie uimire, cu mereu tulburătoare gravitate. Acum, cînd Marin Preda a îmbrăcat cu adevărat haina „Marelui singuratic", acum, cînd unul din titlurile ce dau sens istoric operei sale a devenit atît de crud, acum, deci, cînd sintagma „Imposibilei întoarceri" a fost scrisă pentru ultima dată, purtînd semnătura destinului, ne oprim cu bărbătească tristeţe nu numai asupra infinitelor şoapte de eternitate ce vin dinspre cărţile sale, ci şi asupra amintirilor — încă atît de aproape de clipa de azi — pe care **omul** Marin Preda ni le-a lăsat, toate — chiar şi atunci cînd s-au născut parcă dintr-un paradox — nunindu-ne în faţa unei mari personalităţi. Acum, cînd Marin Preda nu mai e... Nu mai e ? Inutil să ne amăgim cu un răspuns retoric la această întrebare cinică. Ar mai fi putut scrie încă multe cărţi. Nedrept, destinul i le-a interzis, şi ni le-a interzis. Dar niciodată, probabil, nici un scriitor, oriciţi ani îi vor fi fost daţi să trăiască, nu a izbutit să scrie toate cărţile, pe care le-ar fi putut scrie.

Marin Preda a înavuţit cultura română, literatura română, cu cîteva cărţi fundamentale, fără de care acestea nu-şi vor putea nicicînd, de acum înainte, arăta chipul întreg. El intrase încă din timpul vieţii în marele Pantheon al spiritelor naţiunii noastre. Timpul, se vede, nu a mai avut răbdare şi l-a chemat nedrept de grăbit în Pantheonul marilor umbre. Trăim o clipă mihnită privind către trecutul neîndepărtat, lăsînd amintirile să-şi trălască prea devreme vremea lor.

Nicolae Dragoş

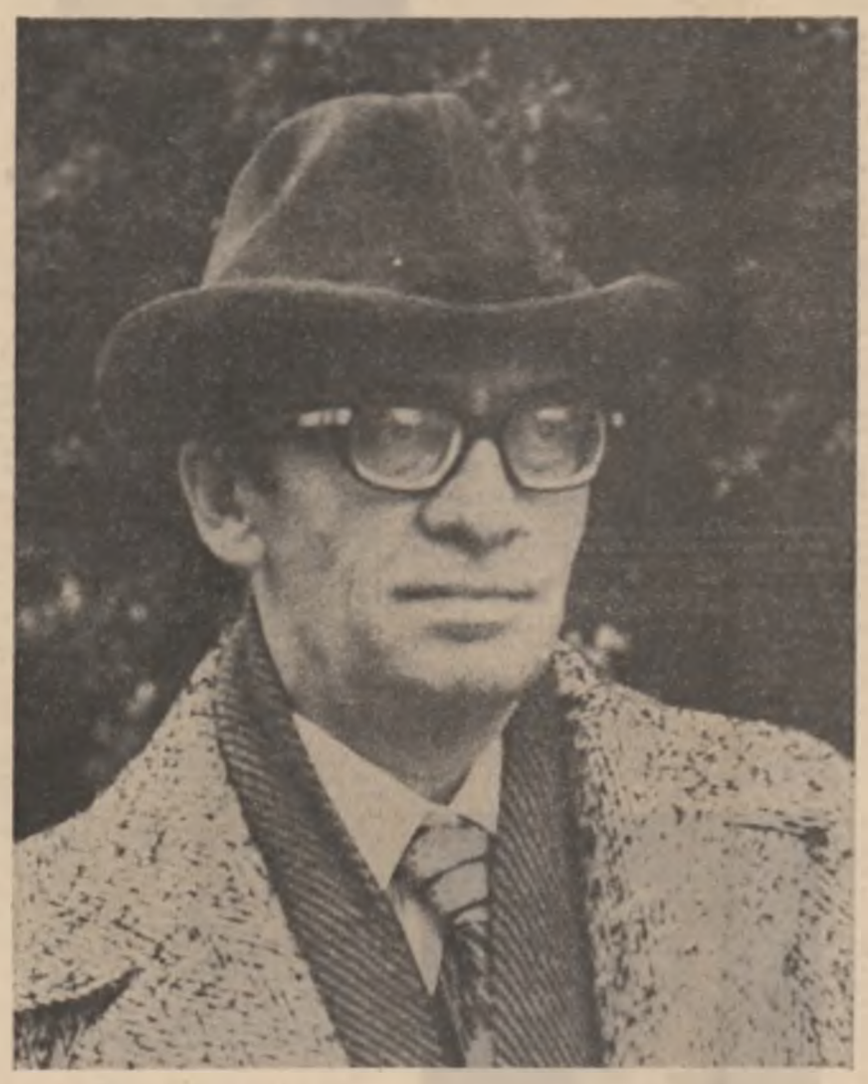

Fotografie de Ion Cucu

Vrusese să-mi spună ceva...

Urmare din pag. 1

care l-a plăcut şi pe care l-a păstrat şi el, după cum îl va păstra — presupun — şi istoria literară : **„Întîlnirea din pămînturi"**.

Or, iată, acum trei zile, a venit întîlnirea aceea. Din pămînturi. Sau de mai departe. Păcat.

Peste viaţa ca o pradă.

Peste glasul pe care i-l auzisem doar cu vreo zece ore înainte.

Peste sumedenia de ipostaze — pentru literatură — care pîndesc zi de zi, din toate părţile, cuvînt de cuvînt, prin perdeaua tuturor nuanţelor, gest de gest, în spectacolul prezenţelor pe scenă al oricărui scriitor, pe marele scriitor.

Peste autentica lui singurătate adîncă, lecţie de mare singuratec, purtător de mască tragică, delegînd sonoritatea să rîdă cînd simula că rîde. Un cor al umbrelor îi era rîsul, speriet şi speriat.

Nu-l va mai uri nimeni. Sau nu tot atît.

Nu-l va mai chinui nimeni. Sau nu tot aşa de năţing.

Nimeni nu-i va mai dori moartea. Sau măcar nu într-acelaşi fel — şi nu i-o va mai spune, transformîndu-i existenţa în delir.

Şi n-o să-l mai „iubească" nimeni, nici ameninţător, nici meschin. Pentru că iubirea pe care-o merită literatura lui, cîtă merită ea şi cîtă va merita, scapă dintr-odată din cercul aprecierilor trecătoare, bune sau rele. Odată morţi, scriitorii înviază. Iar trivialitatea nu.

Săptămînile şi lunile ce au premers pieirii sale îl înşelau printr-o încredere în el vecină cu iluzia maximelor satisfacţii profesionale. Trăia, mi-a spus-o în repetate rînduri, euforia — incontestabilă — a succesului de critică şi de public.

Prima parte a anului acesta nepriind sănătăţii mele generale, şi cu de-amănuntul, mă aflam încă în spital, cînd ecourile recentei sale cărţi şi începuseră a ocupa în presa literară şi cea cotidiană — iar el îmi telefona să mi-o spună — teritorii apreciabile.

Era fericit ? Se prefăcea că este ? Şi una şi alta ? Se căsnea să nu-i deslueşesc semnificaţia pauzelor din glas, care spuneau mai mult şi, în tot cazul, altceva decît cuvintele. Adevăratele fericiri nu se divulgă. Ştiam de o viaţă, că mă caută cînd e trist, cînd — **vreia să-mi spună ceva** — îl stîrnesc depresiunile. Însemna, prin urmare, că veselia lui înoată în lacrimi şi de abia aşteptam o cît de mică ameliorare a sănătăţii mele, spre a ne revedea. Fatalitatea (care în ceea ce-l priveşte e obligată să-şi caute imediat un alt nume de botez) n-a găsit cu cale că mai trebuie.

Academician, director de editură, deputat în Marea Adunare Naţională, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, autor consacrat şi citit de sute de mii de oameni, aparent el a dispărut în galopurile succesului şi în plină glorie. Ce interogativ succes şi ce nesigură glorie, faţă de modesta tihnă pe care o căutau însetatele lui trebuinţe de certitudine măruntă, însă temeinică : să nu ajungă să semene lui Acojocăriţei, să prevină cu orice preţ începutul rostogolirii, rostogolirii spre abis ş.a.m.d.

Această imposibilă întoarcere care este plecarea lui — a murit cu o mînă ridicată în sus, înteoenită în aer, — îşi răsuceşte pecetile peste cîteva taine de care poate că nu va mai vorbi nimeni pe viitor.

Mă voi gîndi de multe ori în viaţă că vrusese cu atîta insistenţă să-mi spună ceva... Ce ? Şi nu-mi va mai spune niciodată.

O sinceritate vecină cu cruzimea

Cu Marin Preda, Ţăranul a intrat pentru prima dată în literatura română singur, fără mediatorii care mai întotdeauna îl priviseră de la înălţimea ferestrei conacelor cu o compasiune şi cu un efort de înţelegere ce-i înnobila mai ales pe ei ; nimeni pînă la acest scriitor care a fost unul dintre puţinii cu adevărat mari după război în România nu ne-a făcut să pricepem atît de viu dureros cumplita chestiune ţărănească, de fapt drama fundamentală a unui popor întreg văzută cu o sinceritate vecină cu cruzimea.

A fost, în tot ce a scris, literalmente obsedat de conştiinţa că unica lui datorie faţă de epoca pe care o traversa era să fie înainte de toate cinstit cu el însuşi — or, altă garanţie mai sigură pentru justificarea talentului în faţa istoriei nu există.

A fost obsedat de istorie şi de adevărul istoric care se află mai presus de conjunctura istorică şi cînd durerea imensă pricinuită de imposibila lui întoarcere se va linişti vom înţelege şi mai limpede decît acum că acest om atît de miop a aruncat asupra lumii şi a epocii lui una din cele mai curajoase şi mai pătrunzătoare priviri.

Astăzi se poate spune că Marin Preda şi-a slujit destinul de scriitor de excepţie cu o morală a cuvîntului cîntărit în orice împrejurare a vieţii publice amintind mereu de nobila prefirare a boabelor de grîu între degetele greu muncite ale ţăranului care ştie ce înseamnă să nu scape neghina în miezul pîinii. De la acest mare cu adevărat scriitor, a cărui operă reprezintă, în fiecare ipostază a ei, un argument al conştiinţei, se poate învăţa ce înseamnă să laşi posterităţii nu numai o carte ci un nume de om.

Multă vreme am fost departe de omul şi de scriitorul Marin Preda. Cu numai cîteva luni în urmă, un prieten comun m-a ajutat să reciştig solidara lui strîngere de mînă.

Era un moment hotărîtor pentru destinul şi libertatea de spirit ale unui confrate mai tînăr şi în acel moment Marin Preda s-a dovedit un autentic purtător de cuvînt al breslei. Ajunsese aşadar, la înţelegerea superioară a misiunii scriitorului ca militant politic şi social, capabil să creadă cu toată convingerea că în literatură, nimeni nu ocupă locul nimănui.

Sînt fericit şi înnobilat sufleteşte că în acel moment care privea, repet, libertatea de spirit şi succesul unui confrate, Marin Preda a răspuns cu un tulburător devotament colegial. Omul îşi va dovedi şi el din ce în ce mai mult cu trecerea timpului valoarea şi nobleţea izvorîte din cinstea unică a privirii lui curat ţărăneşti asupra lumii pe care a traversat-o.

Dinu Săraru

Momentul autografelor la lansarea romanului Delirul.

Noapte bună, Marin Preda!

Marin Preda a murit într-o zi nenorocită a anului 1980 la Mogoşoaia la cîteva săptămîni după ce dăduse literaturii române o nouă şi importantă carte : „Cel mai iubit dintre pămînteni".

Morţile se succed cu o repeziciune mai mare decît a lacrimilor şi abia apucăm să ne redresăm şi să ne limpezim ochii dintr-o moarte şi vine alta mai îngrozitoare. Decontul final se apropie şi ne găseşte slăbiţi, împovăraţi de oboseală, înconjuraţi de prieteni care nu ne sînt totdeauna prieteni şi mai degrabă de multe ori ne îndeamnă la o viaţă împotriva vieţii.

Moartea lui Marin Preda înseamnă pierderea celui mai complex şi mai profund prozator român din toate timpurile. Ne-a fost contemporan şi ne-a fost coleg, după ce ne fusese unora obiect de studiu.

Părerea mea este că nu am reuşit să-l înţelegem destul, iar convingerea mea va rămîne acum şi totdeauna că nu am reuşit să-l ajutăm destul. Condiţiile în care a murit Marin Preda nu sînt cele pe care le merita nici pentru viaţă, nici pentru moarte. Nu este vorba aici de condiţiile exterioare, de condiţiile generale, căci Marin Preda ajunsese la acea recunoaştere socială pe care puţini au avut-o şi se găsea în cel mai înalt punct al stimei generale tocmai pentru că merita aceasta. Nu despre existenţa lui Marin Preda în statul român vorbesc eu aici, căci ea a fost o existenţă demnă şi în multe privinţe exemplară. Eu depăşesc mediul imediat în care a trăit Marin Preda. Căci de trăit în climatul general un om trăieşte la ocazii, dar de trăit în climatul imediat, în mediul înconjurător, între prietenii de fiecare zi, omul trăieşte mereu.

Ne întrebăm zadarnic, din 1956 şi pînă acum, de ce l-au lăsat cei care au fost cu el, pe Nicolae Labiş în acea zi de decembrie să se ducă sub roţile tramvaiului. Pornind de la ideea că un scriitor nu este doar o persoană ci şi un exponent şi că deci nu doar el poartă răspunderea existenţei şi faptelor sale, să ne întrebăm în această clipă dureroasă, în această urgie a morţii ce trece peste noi, în această pală de viscol dinspre minus infinit de ce obştea, prin organele ei, n-ar face mai bine să-şi apere geniile şi talentele, pe producătorii valorilor celor mai înalte, deci să fie într-adevăr o obşte armonoasă ?

Aş putea întreba, acum, ca membru al Uniunii Scriitorilor ce sînt şi ca om care a citit cărţile lui Marin Preda, aş întreba ca om care a lucrat cu Marin Preda, noapte de noapte, într-o anumită perioadă, în care Marin Preda vorbea şi eu notam gîndurile sale, care au devenit mai tîrziu cartea „Imposibila întoarcere", aş putea întreba ca om care cu puterile sale se străduia să nu-l lase pe Marin Preda nici unui viciu devastator, nici unei plăceri primejdioase, ca om care îl ruga să nu bea whisky şi să ia tranchilizante în acelaşi timp, şi prin încăpăţînarea rugăminţii mele, el nu mai făcea asta, aş putea întreba pe cei care au fost în jurul lui, joi, 15 mai 1980 şi joi noaptea, dacă nu au nici o remuşcare, dacă nu simt că ţineau în mîini un vas fragil şi cu un preţ infinit pe care l-au scăpat jos ?

Dar nenorocirea începe cu mult înainte de 15 luni Marin Preda a fost hărţuit de un demon al falselor prietenii şi genialul nostru clasic în viaţă a devenit unul din geniile noastre clasice în moarte. Ştiu stilul necroloagelor, ştiu tendinţa de a nivela asperităţile vieţii în numele morţii solemne, dar nu suport aceste reguli strîmbe. Sînt încă valori în această cultură pe care unii prieteni mai mult le ajută să se distrugă, decît să se păstreze. Cunosc artişti striviţi de beţie şi mă întreb ce face obştea noastră pentru a nu-i pierde. Simt că aceştia lucrează cu o capacitate de expresie şi de înţelegere a realităţii cu mult mai mică decît vocaţia lor, din cauza cumplitei maladii care îi transformă în nişte infirmi.

E ruşinos să vorbim despre acestea toate ?

E ruşinos că există acestea toate.

Marin Preda a murit.

Cel mai mare prozator român de pînă azi a încetat să mai pună întrebări lumii. Era tînăr, era în puterea creaţiei. Se bucura de toate onorurile şi aştepta să-şi vadă copiii mari. El însuşi era un copil care nu totdeauna reuşea să distingă pericolul printre jucăriile unui succes.

În Marin Preda s-a mai stins o dată o clasă: clasa ţărănească.

În Marin Preda a mai murit o dată părintele său real şi fiul său literar : Moromete.

A murit un om, un om extraordinar, un prozator inegalabil care şi cînd dădea un răspuns parcă punea o întrebare.

A murit cel care reuşea să problematizeze acolo unde părea că există numai loc comun. A amurgit o parte din conştiinţa literară a epocii. Moartea lui Marin Preda este un dureros semn de întrebare cu privire la condiţia vieţii artistului. Să spunem că vor rămîne cărţile lui ? Este insuficient. Cărţile lui de pînă azi vor rămîne scrise, dar cărţile pe care această moarte le-a şters în creierul lui şi în sufletul lui vor rămîne nescrise.

Pămîntul nostru nu va fi niciodată destul de uşor pentru ca noi să nu simţim că nu numai pe noi ne doare această îngrozitoare şi nedreaptă moarte, ci şi pe el, pe Marin Preda, care mai avea de spus cel puţin atît cît ne spusese.

Noapte bună, Marin Preda, poate că această noapte va fi prima pe care o vei dormi într-adevăr după atîtea insomnii, de atîtea ori creatoare şi de atîtea ori potrivnice vieţii.

Noapte bună...

Adrian Păunescu

Dumneata să fi murit?

Urmare din pag. 1

să mă regăsesc povestindu-mi propriile lui regăsiri. A fost unul dintre cei care credeau cu adevărat şi grav în meseria noastră, fără să facă din aceasta floare de butonieră. Regretul de a-l fi pierdut este şi mai mare dacă-i adaug marele regret de a fi pierdut scriitorul, ajuns în vîrf de creaţie la o vîrstă neverosimilă. De aceea nu vreau să cred că de ieri inima lui Marin Preda care îşi dorea cu atîta intensitate fericirea nu mai bate. Că nu-i voi mai vedea, dincolo de lentilele groase ale ochelarilor, întrebările inocente ale privirilor. Că nu-i voi mai auzi rîsul acela al lui care, el, singur, te făcea să rîzi. Dar mai ales că ştiu că nu şi-a putut scrie toate cărţile pe care a dorit să le scrie în zilele şi nopţile ce trebuiau să urmeze după vinerea de ieri. De aceea nu cred că este adevărat. Nu se poate să fi murit Marin Preda. Şi ştiu că mi se va părea că-l văd şi că-l aud ani de zile. Dar nu voi recunoaşte că toate acestea sînt pălmnice. Îi voi răspunde chiar şi lui : „Dumneata să fi murit ? Să fim serioşi, monşer". Cu lacrimi în ochi.

Scrisoare

Cu un an de zile în urmă, la Casa de Creaţie Mogoşoaia, într-o seară minunată de primăvară, domnul Marin Preda ne-a bătut uşor la uşă şi înainte de a porni la obişnuita plimbare prin parc mi-a încredinţat un plic pe care scria „Lui Cezar Ivănescu (confidenţial)". Locuiam încă la Mogoşoaia, împreună cu soţia mea ; domnul Marin Preda arăta liniştit, recules, şi vorbea blînd.

Tulburat, l-am rugat să intre pentru puţin timp, l-am întrebat dacă nu se simte bine şi de asemenea l-am întrebat dacă pot citi de faţă cu soţia mea scrisoarea pe care mi-o încredinţase ceremonios. A încuviinţat cu blîndeţe şi c-o absolută siguranţă în tonul vocii...

„Dragă Cezar Ivănescu

Din motive vechi ţărăneşti mă gîndesc adesea că de pildă un accident de maşină s-ar putea să-mi fie fatal (era să şi fie în februarie curent) şi atunci îmi vin îngrijorări cu privire la soarta manuscrisului meu „Cel mai iubit dintre pămînteni", care a ajuns la 1 000 de pagini. Ştii bine, rudele, soţia, oricît de iubitoare, după ce mori îţi publică manuscrisul şi acceptă orice ingerinţe, tăieturi etc., cum a făcut D-na Rebreanu cu Jurnalul acestuia (a tăiat din el orice referire la persoana ei). N-aş vrea să păţesc la fel, şi te-aş ruga ca în caz de ceva nu neapărat foarte grav, dar care m-ar împiedica să-mi păzesc acest manuscris, să-l iei asupra dumitale şi să ai grijă de el din toate punctele de vedere. Din acest mss. mai posed două copii la loc sigur, dar nu atît de sigur ca la dumneata şi doamna Mery, care sînteţi oameni tineri (mulţi înainte !). Acele copii sînt conforme cu originalul, adică sînt corectate de mine, dar nu atît de bine precum copia pe care ţi-o încredinţez. Merci şi să sperăm că nu va fi nevoie s-o faci !

Cu prietenie,
Marin Preda

Mogoşoaia, 22 IV 1979"

Nu a fost nevoie s-o fac, dar pentru ca sufletul meu să nu mi se înăbuşe, acum, cînd Marin Preda e mort, trebuie să mărturisesc... Rude iubitoare şi şacali literari adînc interesaţi ne-au îndepărtat cu metodă de Marin Preda căruia i-am ocrotit cu sufletele şi cu braţele noastre viaţa. Simţeam cum ceva fatal se abate asupra făpturii fragile a „celui mai neiubit dintre pămînteni"... M-am rugat noapte de noapte pentru viaţa lui şi a celorlalţi care-mi erau dragi... le bîiguiam delirant numele...

Cei care cu metodă l-au purtat către moarte pe Marin Preda, cum l-au purtat şi pe Nicolae Labiş, vor plînge şi vor striga tare, o ştiu...

Vor scrie...

Nestăpîn pe gînd şi pe mîna dreaptă aproape anchilozată nu pot scrie decît atît : noi te-am iubit, domnule Marin Preda şi dovada că te-am iubit e că ai trăit... apoi au venit „trăitorii", „iubitorii", „însoţitorii", „profitorii"... şi ni te-au dus în vertijul fatal... ultimul dar pe care vi l-am făcut, o nenorocită de copie după „Cartea morţilor tibetani",... cred că sînteţi încă în preajma noastră, pentru încă puţin timp, veţi vedea ce groază ne va lovi, domnule Marin Preda.

Cezar Ivănescu

Un ctitor al noii conştiinţe artistice

Pentru generaţia noastră, pentru generaţiile care vor veni, Marin Preda a fost, va continua să fie, mai mult decît un scriitor. Pentru cititorul de rînd, ca şi pentru confraţii lui de litere, scriitorii români de azi, Marin Preda a fost mai mult decît un mare artist. El a fost, prin întreaga operă, un ctitor al noii conştiinţe artistice româneşti. Dar despre o conştiinţă, mai ales despre o conştiinţă artistică monumentală, nu se poate spune niciodată a fost. Se poate spune : ESTE. Şi tot aşa, mereu în prezent, se va spune şi la viitor : Marin Preda este o conştiinţă artistică exemplară, fiindcă a fost ctitor al acestei conştiinţe.

Descălecătorii rămîn atîrnaţi de cerul memoriei, tot atîta vreme cît memoria va fi pe lume: CÎT LUMEA.

Constantin Crişan

Dom' Preda,

Mi s-au tăiat picioarele cînd am aflat. Am sperat să nu fie adevărată vestea cea rea, vestea cea neagră. Cui i-a fost de folos şi cui i-ar putea fi de folos asemenea veşti ? *Cerule, toate mă dor.* Şi doar ieri am stat faţă-n faţă şi am spus că e o prostie să-mi vorbeşti despre moarte. Nu ţi-am luat această vorbă în seamă ; de fapt cine dintre prieteni ţi-ar fi luat-o în seamă ?

Ai fost pentru mine un mare om, un mare scriitor şi un prieten mare şi, uite, cum era să cred că moartea, cea cu mii de guri, poate veni să-i sărute pe cei dragi ?

Ce păcat ! Cui putem să ne plîngem, dom' Preda ?

Am fost şi-ţi sîntem datori pentru sufletul dumitale. Şi cum să nu-ţi fim datori, dom' Preda? M-a durut inima cînd am aflat. Dar ce înseamnă inima mea pe lîngă a dumitale ? Am sperat să nu fie adevărată vestea cea rea, vestea cea neagră. Şi uite...

16 mai 1980.

Dumitru M. Ion

A plecat într-o primăvară

Soarele l-a pîndit din totdeauna ca pe un rival. Cînd în anii de ocupaţie fascistă soarele ne ocolea, Marin Preda lumina întunericul literelor, fie ele şi clandestin. Fiind aviator nu am învăţat să plîng. O singură lacrimă va izbucni stelelor pentru ultimul moşier din „Morometii", care ne-a secat ogoarele de hîrtie şi ascunde în ele nişte litere grave pe care nu le dăduse la iveală. Moşierul literelor româneşti avea multe de spus. Ce păcat că a plecat într-o primăvară fertilă, lăsînd în urmă, sau cel puţin eu atît aud, dangătul clopotelor de la Putna. Îmi aplec fruntea cu respect deşi am fost prieteni întotdeauna, între mine şi el a fost marea rezervaţie de surpriză.

Ion Petrache

ioana bălan

Şi trebui

Şi trebui
pentru cea pe care n-o văzuse niciodată,
dar care-i lăsa din cînd în cînd,
cîte un bănuţ de aromă la răscrucea drumului
şi
părăsi patul trupului cald
îmbietor la destrămare
pentru negura drumului,
cu pat de copac fulgerat cînd de pămînt,
cînd de cer,
şi rămase în urmă,
tot mai în urmă
chipul celui ce-i fu odată stăpîn.

Şi după ce

Şi
cum crima ei nu îşi găsi răscumpărare,
după ce
adună cioburile vasului spart
după ce
împături floarea tăiată,
în hîrtie roşie,
să amorţească rana ce-i pătrundea-n privire,
se strînse-ntre patru pereţi.
Şi după ce închise uşa-adînc în urma ei,
luă cheia,
şi-o frînse între cele două cuţite-ale gurii.

Numele propriului trup

...poate odată auzi-va-nlăuntru-i numele
propriului trup...

Lung în spirală ieşa drumul din mine,
mîinile agăţîndu-se ca de o stîncă urmîndu-l.
Se adînceşte pămîntul dezvelindu-şi sămînţa
în mine,
şi creşc prin braţi şi drumeţi fără urmă,
apoi îi-voi la marginea drumului,
căutînd două lemne de foc
să-mi încingă căuşul călciiului.
Pornì-voi din piatră în piatră
în căutare de rîu,
Măsura-voi cerul cu ochiul
în căutare de zbor...
...şi poate odată, trupul, biciuit de cumplita
vedenie-a cuţitului
crescut pe aceeaşi tulpină cu braţul,
auzi-va-nlăuntru-i numele propriului Trup.

Ea însăşi

Şi vede
şirul lung de furnici carnivore
uriaşa pe trupul ei,
devorînd-o
cerîndu-i acelaşi lucru,
şi cum se lupta să scape
de pata cafenie care-i creştea în frunte
şi lat-o acum
întinsă pe patul deghizat în alb,
ea însăşi o furnică imensă, carnivoră
înlănţuită de alta.

În mîna lui

Asemeni unor licurici în întuneric,
gîndurile îi se destramă-n
vasul slab de lut,
Şi-n mîna lui tot mai uşoară,
în fire lungi te despletesti înspre pămînt.

alexandru văduva

spre somn...

...Iar eu te priveam, te tot priveam, şi parcă nu-mi venea să-mi cred ochilor. Fireşte, nu era nici o vrăjitorie la mijloc, dar cum de nu observasem pînă atunci ?

— Unde mergem ? ai întrebat.

Iar ochii tăi clipeau mărunt, bătrîneşte ; şi pe chip îţi se săpaseră cute adînci ; şi glasul îţi era domol, ostenit. Întreaga ta fiinţă era obosită, şi m-a cuprins atunci o mare duioşie. Un gol dureros mi-a tremurat în suflet, iar privirea mi s-a împăienjenit. Lîngă mine, un moşneag în curînd, tu aşteptai.

— Acasă..., am spus. Vreau să mergem acasă...

Iar tu ţi-ai şters cu palma sudoarea năvălită deodată pe frunte, prin toţi porii.

— Acasă, ai repetat încet. Vrei să mergem acasă...

Erai aproape un bătrînel, şi aş fi vrut să fim acasă ; tu să te odihneşti, iar eu să-ţi veghez odihna. Cu multă dragoste, ţi-aş fi făcut-o cît mai plăcută.

— Acasă..., tot repetai tu, iar glasul îţi era atît de încet, aşa de blînd. Acasă... Unde, acasă ? Nu ne aşteaptă, nicăieri, nici o casă... Nu avem unde să ne ducem...

— Cum ?!? am tresărit. Cum de nu avem nici o casă ? Viaţa noastră... Pînă acum, ce-am făcut ?

Ţi-ai scuturat uşor capul, iar în colţul buzelor ofilite ţi-a apărut un surîs trist, parcă venit de departe.

— Am colindat lumea... Am călătorit... Am hoinărît toată viaţa, şi am crezut că acasă este acolo unde ne găsim... Nu ne-am gîndit că o zi vină o vreme cînd uşile ni se vor naşte greu, cînd încheieturile nu ne vor mai asculta şi nu ne vom mai putea mişca oriunde... Nu ne-am îndoit că o zi vină o vreme cînd pe-aici nu ne mai simţim acasă înăuntru... N-am crezut şi nu vreau numai cînd vom rămîne numai noi adăpost... Am uitat ce vîrstele ascund de frumoase, ne poarte care aile vieţii... Cărînd pe umeri, n-am ştiut că ne cară şi pe noi bătrîneţea... Descoperind tot descoperind n-am găsit de seamă cînd ne-a descoperit bătrîneţea, cînd şi-a aşezat în trupuri, cuibărindu-se bine...

— Cum adică, şi-a aşezat în trupuri ? m-am mirat. Oare nici eu nu mai sînt tînără ?

Tu ai zîmbit; tînără fără să fi fost vreodată. Mi-ai trecut degetele prelungănoare prin păr şi în ochii tăi, mi-am simţit firele albe, pulverizîndu-se de mîngîierea. Ţi-ai coborît mîna peste obraz, şi mi-am simţit pielea moale, strîngîndu-se în cute mărunte, ca roa de pe o cană răcorită. Ţi-ai alunecat mîna pe umărul meu, iar cutele parcă au scînteit, rumenite. Mi-ai strîns uşor braţul, iar cutele moleşită nu s-a mai inflorat de strîngere...

— Am îmbătrînit şi eu..., am murmurat. În curînd nu voi mai fi decît o bătută tare ostenită.

— Te iubesc, ai spus. Te iubesc foarte mult...

— Mi-ami atît de drag..., am şoptit, iar cuvintele mi s-au înmuiat, nu ştiu cum, printre ceea, luînd-ochii, strîngîndu-se cîţiva stropi mari şi fierbinţi, care mi s-au prelins pe obraji.

— Te iubesc..., şoptiai tu.

— Mi-eşti tare drag, murmuram eu.

Şi am început să rîdem cu hohote, frecîndu-ne la ochi, iar la cîţiva paşi de noi, scoica lăsată de valuri era risipită de adieri ; frumoasă era atît de plăcut, razele soarelui — atît de fierbinţi, cei din jurul nostru — atît de tineri şi veseli...

— E bine, am spus. Tare bine... Am călătorit prin întreaga lume, am văzut tot ce era de văzut şi ne-am bucurat. E frumos sfîrşitul ăsta, tare frumos... Călătoria noastră a fost plăcută şi ne-a purtat minunat pînă în pocnetul ăsta mai lung. Păcat numai că, atunci cînd am pornit, nu ne-am gîndit să lăsăm, pe undeva, o casă cît de mică, o casă care să ne aştepte cînd vom fi ostenţi, care să ne primească sărbătoare, să ne hrănească şi să ne odihnească trupurile. Totul ar fi fost altfel. De ce nu ne-am gîndit, oare ?

— Eram tineri pe atunci... ai răspuns tu mărunt din cap. Eram atît de tineri, iar viaţa ni se lăsase bogată, parcă fără sfîrşit. Cum puteam să credem că va veni o vreme, vreme ? Aveam atîta şi atîtea de făcut... Mîinile ne erau puternice, sînge domolit. Nu aveam în acea vîrstă, limpede şi de ce am fi răbdat-o cu atîtori dezire bătrîneţea care, oricum, era atît de departe, aproape nicăieri... Din nou bătrîni în vîrsta noastră, cînd ne-am găsit?

— Nu ştiu... am spus. Nu mai ştiu. Viaţa noastră este atît de frumoasă. Parcă tot ne-ar răsări în suflet şi nu mai ştiu... Cum ştii ? Cum ar putea să mă mai iubească...

— Iubesc şi-ţi iubesc, ai şoptit. Iubesc şi te voi iubi din ceea, iubesc şi mă simţi în atîtea...

— Nu cred că pot, am spus. Nu pot. Poate mîi nu mai vreau. Mi-ar plăcea să mă simţ o clipă, orcît de mică...

— O vom face..., ne-ai bătut tu deodată, şi aproape că mi s-a părut că şi ne trezesc tinereţea în trup. Mă trezesc... Dacă Nimic nu se schimbase, numai nu mai aveam cum să ne schimbăm, căci nu mai aveau cum şi ne schimbe. Ghidurile îmi erau schimbate, ca un fir ţesut cu desene ne pentru adevărat. Din nou vorbele tale nu mai răspundeau semnelor.

— O vom face, ai repetat. Chiar şi aşa. Poate tot vom face o casă mărunţă, undeva şi ne vom odihni, unde să ne odihnim. Mîrţă ca vatra şi pîinea, şă mîngîi, şă aduce vremea, dar nu, ambele de orice, vom găsi acolo. Dacă ştiţi, şi ne vom bucura încă o dată de tot ce am văzut şi am cunoscut...

Iar mie mi se părea că auzeşti o poveste. Tînărul, iar pînăcerile neuzuite ale-mi colorau poate acţii. Mă cuprinsese oare de amărul tău, şi aş fi vrut să vorbesc, şă tot vorbesc, neostenit şă vorbesc. Îmi era atît de bine...

— ...Vom merge de-a lungul drumului, vînă vom găsi un loc liniştit şi frumos, unde şă ne vină mîncarea. Vom culege pămînţul, iar apoi, cu bucurie, vom locui şă rămînem casa. O vom clădi din ce vom găsi pe acolo : din vîntul şi din soarele, din ploaie şi din sămînţa valurilor. Acoperişul îl vom face numai din mărţi, iar cînd vîntul se va lăsăbăci în acţiul cerului, vom auzi melodii minunate. Cînd casa va fi gata, vom fi atît de fericiţi. Atît de mîţi vînţi, va fi, a noastră. Cînd vremea dăscre noi va veni pentru

Castel Bastea : „Ceramică"
(în pagina 4 şi 6)

— Nu ne lipseşte nimic, ai spus. Avem tot ce ne trebuie. Am putea să înălţăm un palat, şi tot ne-ar mai prisosi...

...Şi tot mi se mai părea că e vorba doar de o poveste, că pleoapele îmi sînt tot coborîte peste ochi. Tot mai credeam că este aproape un vis şi, plăcîndu-mi, pe buze îmi flutură un zîmbet. Tot mai îmi era teamă că va trebui să mă trezesc, că va coborî noaptea, că se va lăsa frigul, iar noi — unde să ne ducem...

Dar iată, puneam scoică lîngă scoică : scoică peste scoică, iar între ele — spumă pufoasă de mare. Zidul îmi ajunsese la genunchi, la mijloc, la piept ; zidul mi-a trecut peste cap şi trebuia să mă ridic în vîrful picioarelor pentru a aşeza ultimul rînd de scoici. Am dat apoi ocol, iar pereţii erau, fireşte, de casă.

— Gata..., ai răsuflat tu uşurat. Aproape că am terminat. Să ne odihnim puţin acum...

Şi ne-am aşezat jos, ostenţi, dar privirile nu ni se dezlipeau de pe ceea ce clădisem pînă atunci. Foşnind, spuma de mare se întărea între scoici, iar pe deasupra se roteau, uluiţi, pescăruşii. Nu prea departe, valurile se retrăgeau liniştite.

...Dar tot mai credeam că e o simplă poveste. Tot mai credeam că mă amăgeşti doar cu vorbe. Tot mai îmi era teamă că, desprinsă din toropeală, la fel de străină mă voi simţi, neavînd unde să mă duc, neavînd nici o umbră de casă...

Dar iată că acum împleteam din lunga beteală a algelor o trainică plasă. Am prins-o de colţurile zidurilor, am legat-o strîns. Prin ochiurile strîmte înfigeam cochilii de melci. Cu gurile în sus, unul lîngă altul, melci devin un acoperiş de nepătruns. Este atît de frumos, iar sideful scînteiază în ultimele raze ale soarelui. Seara, răcoroasă, începe să coboare, dar noi sîntem atît de fericiţi şi, orice s-ar mai întîmpla, nu ne mai pasă. Algele rămase le lipim pe pereţi, cu îndemînare le împletim culorile, iar pereţii sînt acum minunat tapetaţi. Cărăm braţe întregi de iarbă uscată, parfumată şi plăcut foşnitoare, şi o întindem pe jos. Ce ar mai trebui ? Nu lipseşte nimic, iar casa e terminată, este a noastră...

...Şi parcă tot nu mă încred în ce este. Parcă tot mă mai tem de o tăcere care să spulbere totul, iar zîmbetul să-mi fugă de pe buze, uitîndu-l...

Dar n-are cum ! Uite, mîngîi pereţii, îmi lipesc obrazul de ei... Poftim, îi sărut, iar gura mea n-are cum să se-nşele...

Tu lîngă mine, zîmbeşti, iar părul nu-ţi este alb; de razele lunii. Degetele nu-ţi tremură deloc e frig. Nu clipeşti des din pricina nopţii. Dar e atît de bine cînd mă îmbrăţişezi...

— [illegible] îmi şoptiţi la ureche. În [illegible]

— [illegible] ?

— [illegible]

— [illegible] ? Pînă să rămînem [illegible] ? Nu ne va [illegible] nimeni ? Aici e... acasă ?

Tu îmi [illegible] şi simţi obosit. Vîntul se [illegible], devine pătrunzător, dar ce importanţă mai are ?

— Fă tărîcie. Atunci, să intrăm...

Iar mărţişul e atît de frumos, aşa de plăcut. Iarba foneşte liniştită sub trupurile noastre, [illegible]. Nicodată nu ne-am culcat pe o saltea mai odihnitoare. Melci de pe acoperiş sînt de tot felul : mai mici, mai mari, mai subţiri, mai cheraţi ; vîntul se zbate altfel, în fiecare iar [illegible], mai leşie, mai mai lenese, mai grave sau mai dulci se împletesc într-o melodie [illegible].

[illegible] s-au trecut. Tu, întins [illegible] acelaşi hîru. Răsuflările ne [illegible], chiar şi de mare s-a stîrnit furtuna. Parcă poate nu [illegible] pămîntul, să-l [illegible], pe noi nu va putea să ne atingă. Casa noastră este atît de trainică, aşa că de ce să nu fie bunăi ?

— Pe [illegible] ? Ziua aceea cînd ne-am cunoscut... Era o [illegible] cenuşiţă, iar eu rătăceam singur pe [illegible], chemînd, aşteptînd... Viscolul era [illegible], iar [illegible], mai amortea încheieturile... Dar [illegible] te întîlnesc, aşa că rătăceam pe străzile îngheţate... Abia într-o vreme [illegible] la o fereastră. Dormeai cu fruntea [illegible] de geam, iar răsuflarea ta fierbinte [illegible] de gheaţă... Erai atît de frumoasă, Ioni...

Şi amintirile începeau să se depene, domol. Prin [illegible] ochilor noştri [illegible], începeau să prindă viaţă întîmplările trăite demult, tare demult... Însufleţite din nou, răspîndeau o aromă grea, ca o rochie de mireasă, îngălbenită acum, după multă vreme scoasă din nou din sertarul presărat cu naftalină. Şi stai, şi priveşti fără gînduri ; încremenită, nu încerci să-ţi închipui cum ai arăta îmbrăcată iarăşi cu ea... O priveşti, numai, iar genele îţi tremură mărunt într-o zbatere, prăfuită şi ea... Între degete prinzi uşor firul de lămîiţă, dar nu e nevoie să-l miroşi... Ai vrea să-l pui la loc, în sertar dar ţi-e teamă să nu se fărîmiţeze într-o pulbere cenuşie... Aşa că îl ţii mai departe între degete, nu ai ce face altceva decît să îl tot ţii, fără să te mişti, fără să răsufli ; uiţi şi de zile, uiţi şi de depărtări, iar cînd, în sfîrşit, umbrele reci încep să se zbată în jurul tău, odată cu firul uscat de lămîiţă, odată cu voalurile putrede, te spulberi şi tu în nimic...

Iar tu vorbeai înainte ; amintirile, din ce în ce mai multe, fremătau prin casa micuţă, prin casa noastră, umplînd-o cu viaţă, cu atîta viaţă, încît pereţii abia mai puteau s-o cuprindă...

— Dar castelul ? am spus. Îţi aminteşti de castelul alb, de pe cea mai înaltă creastă a muntelui ?

— Castelul..., ţi-ai morfolit tu buzele. Castelul alb... Nu ştiu. Ce castel ? Poate-i din altă viaţă..

Şi nici eu nu mai eram atît de sigură că fusese, vreodată, un castel alb, din piatră, cu o mulţime de turnuleţe ascuţite. Străbătusem, oare, cîndva, coridoarele întortocheate, scările răsucite, şirul nesfîrşit al camerelor ? Castelul... Ce castel ?

—Nu ştiu..., am spus. Nu mai ştiu...

Şi am început să rîd mărunt. Pentru o clipă, mi-am auzit rîsul, străin şi n-am crezut că-i al meu. Devenise ascuţit, zgîria timpanele. Ceea ce, demult, erau hohote limpezi, acum se mototolea în chicoteli stranii. Dar apoi, nu mi-am mai dat seama. Totul era firesc, la fel parcă de cînd mă ştiam. Şi rîsul, şi răsuflarea grea, şuierătoare, şi tremurul mărunt al încheieturilor...

— Îţi aminteşti... mormăiai tu. Atunci, demult, cînd ne-am trezit pe ţărmul acesta. Abia ne apăruseră primele fire de păr alb şi, cine ştie de ce, ne simţeam obosiţi. Tu spuneai că vrei să mergem acasă, dar nu aveam, nicăieri, nici o casă... îţi aminteşti cum ne-am hotărît atunci să o facem pe asta, cum am adunat scoici şi alge... Îţi aminteşti cît de bucuroşi am fost cînd am terminat-o, cînd ne-am culcat pentru prima oară în ea... Cum am început să ne amintim toate întîmplările prin care trecusem mai înainte... Îţi aminteşti ? Eram atît de fericiţi. Spuneam că, în sfîrşit, sîntem acasă...

— Ştii, abia am putut eu să şoptesc. Cred că am greşit pe undeva. Simţ că mai trebuia să facem ceva... Nu ştiu ce... Din viaţa noastră lipseşte ceva.. Am uitat...

— Nu... Nu cred... Ne-am iubit... Ne-am bucurat...Viaţa a fost atît de frumoasă... deplină...

— Parcă mai trebuia... Nu ştiu... Mi-e frică... Am uitat... Dragostea... Mai trebuia...

Iar trupurile ne tremurau, de neştăpînit, dar frigul nu începuse încă să intre. Nu prea departe, în largul mării, o corabie se spărgea de stîncile ascuţite. Un morun urîaş îşi număra în somn icrele. O stea albastră străbătea cerul într-o cădere cludată. Crestele muntilor dormitau sub zăpadă. Arborii îşi scutură frunzele toamna. Primăvara, din ce în ce mai umflaţi, mugurii trebuie să plesnească. În arşiţă, deasupra nisipului, tremură o perdea de dogoare...

— Am uitat... Trebuia...

— Eşti obosită... Dormi...

Cum să dorm ? Buzele, din ce în ce mai străine,

le deschideam tot mai greu. Dinţii şi părul îmi căzuseră şi se amestecau prin iarba uscată. Ochii îmi deveneau fosforescenţi, dar nu mai vedeam. Spuma care ţinuse însă pînă atunci scoicile lipite între ele, începea să se topească, foşnind. Algele erau putrede...

Ce trebuia să mai fac în viaţă ? Ce uitasem ?

Era atîta linişte, că ne-am auzit, pentru ultima oară, unul-altuia gîndurile. În jurul nostru, pereţii începeau să se destrame, şi era atît frig şi gol în sudoarea vîscoasă care ne acoperea trupurile, care ne înveleau ultima înţelegere. Nici acoperiş nu mai era deasupra, iar într-un copil, casa ne-ar fi fost veşnică...

Ne risipisem dragostea în vînt, ca un semănător nepriceput care aruncă grăunţele pe stîncă...

...Şi eram atît de bătrîni, de goi, de străini, ca nişte pomi uscaţi şi neroditi niciodată. Prima vijelie va trebui să îi rupă, cu nepăsare, iar rădăcinile, chircite, neştiute vor putrezi...

...Din ce în ce mai frig, din ce în ce mai pustiu, iar noi nu ne mai găseam... Fiecare trup — în alt gol înghetat... Din ce în ce, tot mai departe unul de altul... Din ce în ce, tot mai crîncenă singurătate... Din ce în ce, mai nimic...

Iar atunci am simţit cum începe să vină moartea...

teatru

Pluta Meduzei

Una dintre piesele cele mai importante ale lui Marin Sorescu n-a mai fost jucată în premieră mondială la Geneva, ci la Petroşani. Chiar dacă „respectiva" a aşteptat mai bine de zece ani, pînă să se dumirească şi direcţia unor teatre despre ce-i vorba, progresul e totuşi progres şi se cuvine să-l menţionăm de la început ca atare. Doar despre progres, în general, va fi vorba cu precădere şi în piesă, chiar şi despre riscurile progresului, în special tehnic, atunci cînd se îndepărtează de om şi se poate întoarce, ca un bumerang, împotriva omului şi a valorilor sale fundamentale. Căci, de ce să n-o recunoaştem, chiar dacă nu la noi cu aiurea, absolutizarea performanţelor civilizaţiei tehnice, în detrimentul valorilor culturale şi spirituale, cu alte cuvinte în detrimentul conştiinţei omului şi dezvoltării armonioase a personalităţii lui creatoare, riscă să arunce asupra planetei noastre, în acest sfîrşit de secol XX, inimaginabile furtuni nucleare, de la care nimeni nu s-ar mai putea salva, pe nici un fel de plută. Şi cu aceasta putem intra în nivelurile sau straturile de semnificaţie ale piesei, căci orice plută, fie ea chiar şi aceea a Meduzei, presupune şi o linie de plutire, un echilibru.

Pluta Meduzei este una dintre cele mai importante piese ale lui Marin Sorescu pentru că este deopotrivă definitorie şi reprezentativă pentru caracterul structural al parabolei sale dramatice, pentru complexitatea şi interferenţa planurilor de semnificaţie ale acestela, pentru originalitatea şi timbrul inconfundabil al scrîiturii, pentru relevanţa sensurilor implicite şi conţinute în însăşi construcţia dramatică a lucrării şi, nu în ultimul rînd, pentru eroismul stenic propriu omului sorescian, care ajunge, în fiecare dată altfel de la o piesă la alta, la asumarea conştientă a tragismului condiţiei sale existenţiale.

Sînt tot atîtea motive pentru care premiera absolută a Teatrului de Stat „Valea Jiului" din Petroşani cu **Pluta Meduzei**, merită toate felicitările, chiar dacă realizarea scenică propusă poate fi discutabilă în-ansamblu şi în unele din compartimentele sale. Tînărul regizor Florin Fătulescu a ales pentru un spectacol fără mai [illegible] un accent deosebit pe valorile plastice ale mişcării şi ale compoziţiei grupurilor, traducînd scenic cît mai exact (cu excepţia finalului) **povestea** [illegible] şi chiar şi unele dintre semnificaţiile şi semnificaţiile ei mai directe şi mai la îndemînă. În relevarea celor glosate nu ne profunzime a fost poate prea prudent şi în orice caz s-a oprit pe la jumătatea promiţătoare a drumului, fiind evident handicapat şi de soluţia scenografică a Elenei Buzdugan, care a „imaginat" în locul [illegible] de care are nevoie piesa şi Cărătorul el, o mînă imensă (= „ajutor"), de care nu mai are nevoie nimeni, căci „bogăţia" semnificaţiilor ei simbolice, atîta cîtă este, se epuizează în primele secunde ale reprezentaţiei. Din tînăra echipă de absolvenţi ai I.A.T.C.-ului, juriul Festivalului de teatru contemporan de la Braşov a reţinut „sonurile" distincte ale lui Serban Ionescu (Cărătorul) şi ale Mirelei Cioabă (Femeia), un premiu pentru „debut colectiv" meritînd însă şi ciţiva dintre „insii" spectacolului : Dinu Apetrei, Avram Birău, Virgil Flonda.

Victor Parhon

film

Probă de microfon

Ultimul film al lui Mircea Daneliuc este de fapt o poveste de dragoste [illegible] un operator de televiziune [illegible]. Dacă la început faptul [illegible] mirînd opinia publică — [illegible] ancheta televiziunii — [illegible] cu încetul o problemă [illegible] personal pe operator, în care se implică nu ca o persoană [illegible], ci direct afectiv, cu tandreţe şi generozitate. Ideea care se desprinde de aici ar fi — ea singură —, suficientă pentru a susţine un film, dar **Probă de microfon** nu poate fi redusă [illegible] la această idee a transformării cazului de notorietate publică în caz particular. Filmul este conceput ca o lume vie care s-a născut pentru a comunica prin toţi porii, în fiecare moment, cu fiecare cuvînt, cu fiecare imagine, prin ritm, prin amănuntul de decor, prin costum, prin chipul şi mişcarea sufletească a fiecărui personaj. Nimic din ceea ce ţine de modul de exprimare specific filmului nu-i este străin lui Mircea Daneliuc. Spre deosebire de alţi regizori care îşi construiesc filmele mizînd fie pe cuvînt, fie pe imagine, fie pe caractere, Daneliuc este un creator complet, cu un temperament ieşit din comun, cu o atît de puternică nevoie de a se exprima, încît foloseşte la maximă capacitate toate mijloacele pe care le are la îndemînă.

Judecînd asadar **Probă de microfon** după canoanele cunoscute, cîntărind separat importanţa mesajului, calitatea regiei, jocul actorilor, calitatea imaginii şi aşa mai departe, riscăm să trecem cu vederea faptul că Mircea Daneliuc propune în cinematografia noastră un nou sistem de logică, un nou nivel al convenţiei artistice. El renunţă la obişnuita poveste cursivă, la obişnuitul crescendo dramatic şi la obişnuita morală a fabulei, comunicînd mai mult decît o teză oarecare — şi anume o stare de spirit, o atmosferă.

Luat numai ca o poveste, cu posibilele ei implicaţii [illegible], filmul este destul [illegible] comparabil cu altele. Însă **Probă de microfon** este mai mult decît atît — şi anume un eveniment în planul limbajului cinematografic. Mircea Daneliuc este astăzi un distributor de drum în filmul românesc, [illegible]-şi lucid programul estetic — cu o ambiţie şi o putere de convingere ieşite din comun.

Se detaşează în economia filmului, cu un deosebit aport artistic, personajele create de Tora Vasilescu, Mircea Daneliuc şi Gina Patrichi — dintre cele mai frumoase, mai vii şi mai convingătoare portrete pe care am avut prilejul să le vedem în filmul românesc.

Probă de microfon este o revărsare generală de fapte, portrete, sugestii, posibile drame şi posibile melodrame ; filmul trebuie luat ca atare — ca o construcţie în care fiecare element îşi are semnificaţia lui, şi nu ca un socluţ pe care, după multă muncă şi eforturi colective, este ridicată o statuie. Formula pe care Mircea Daneliuc ne-o propune pentru filmul de actualitate este dintre cele mai convingătoare : regizorul găseşte în filmul său consistenţa vieţii de toate zilele, în care arareori dramele merg pînă la cenuşă. Scenarist, regizor şi interpret, alături de toţi colaboratorii săi, fără excepţie, Mircea Daneliuc realizează şi de data aceasta un film care poate fi numărat printre victoriile cinematografiei noastre.

Nicolae Mateescu

televiziune

Care primăvară?

Un vînt subţire şi rece ca o privire de duşman ne clatină în aceste zile de primăvară. Liliacul alb pare un ciorchine de zăpadă, iar laleaua roşie un bulgăre de foc în nămeţi. Neobişnuiţi cu astfel de temperaturi ne îmbrăcăm pe dibuite, cînd prea mult, cînd prea puţin, sub umbrele, dar mai mult stăm pe acasă, cu resurile sub calorifere. Este frig şi plouă fără noimă, aburind parcă ochii celor care ne privesc dincolo de ecran, în timpul emisiunii „La zi în agricultură". Şi totuşi, tocmai pe acest fond de tristeţe autumnală (?!), în lungul şi în latul ogoarelor se munceşte cu îndîrjire pentru bunăstarea noastră. Şi chiar dacă nu peste tot se munceşte la fel şi la fel de bine, să nu uităm totuşi tocmai noi cît de grea cît de aparte este munca aceasta ziua şi noaptea, cît de eroică este însămînţarea nînii în singurătate. Realizatorii acestei emisiuni au dar reportericesc şi, mai ales, se ocheşă (iată unul dintre ei ştia că îngrăşămintele nu trebuie împrăştiate cu un dispozitiv numai ştiu-cum îi spune, ci cu altul, care stătea nefolosit) Ei nu mai sînt doar informaţi de ceea ce se petrece „la zi în agricultură", ei sînt „informaţi" în general şi dau staturi propriilor lor eroi. Stiu, cu alte cuvinte, despre ce este vorba, spre deosebire de alţi confraţi de ai lor din alte emisiuni. Mai mult, talentul îi face să echilibreze perfect o emisiune scurtă, să cîntărească exact aspectele pozitive şi cele negative, să le dea prioritate celor din urmă care, desigur, sînt mai spectaculoase. Ar fi nedrept altfel, pentru că pînă la urmă, în fiecare an, pîinea se face din grîu şi nu din buruieni, iar cei care fac grîul sînt mult mai numeroşi decît cei care fac buruienile. Rîsul nostru în faţa nechibzuinţei, indolenţei, prostiei pur şi simplu ale celor din urmă nu poate fi decît un rîs amar, dar trecător.

Cu un curaj pe care îl bănuiam şi din alte montări, regizoarea Olimpia Arghir a pus în scenă la „teatrul t.v." piesa atît de cunoscută a lui Horia Lovinescu „Cîtadela sfărîmată". Am revăzut cu plăcere după ani de zile această piesă de referinţă în bibliografia autorului, apreciind regia, distribuţia şi scenografia ca fiind excelente. Fapt ce ne îndeamnă să credem că acest lucru se poate repeta şi în cazul altor piese „uitate", ieşite cam de multă vreme din repertoriul teatrelor noastre, pe care, din acest motiv, mulţi dintre noi nu le-am văzut niciodată. Oricum, preferăm aceste lucrări solide, verificate în timp de generaţiile succesive de spectatori „plesuţelor" de comandă, instalate pe platourile televiziunii de autori, regizori şi actori grăbiţi să-şi agate în panoplii false merite ale actualităţii cu orice preţ. După cum am prefera să revedem filmele bune, româneşti şi străine, şi nu deseurile de peliculă din care se poate tăia fără nici o pagubă, chiar dacă asta i-ar enerva pe unii. Oricît a fost Alexandru Macedon de mare, filmul de duminica a fost foarte mic, tăiat sau netăiat, color sau alb-negru.

Iulian Neacşu

poeme de nichita stănescu

Montană

M-am însingurat
pentru că am simţit că tu nu mă mai iubeşti
lacrima mamei mele de ghiaţă era
stăteam şi rînjeam şi o rugam să plîngă
dar iarnă se făcuse în munţi.
M-am dat de mîncare lupilor
dar lupii erau friguroşi şi bolînzi.
- Mîncaţi-mă, am strigat la ei, am strigat
– Noi, nu, mi-au răspuns
noi nu mîncăm om îngheţat.

Cîntec

De neatins eşti tu precum de timp
doar piramida este.
O, ghimp
O, cîntec şi poveste
în care Făt-frumos, nisip
pe dune şi pe zare
din orizont mi-a fost dat chip

şi dezîncălecare.
Dar eu, dar eu, dar eu, dar eu ?
Dar tu, dar tu, dar tu, dar tu ?

Episod

Sublocotenent fiind, mi-am aranjat ţinuta şi,
m-am întors către soldaţii mei şi
le-am zis cu glas ridicat şi
în acelaşi timp tainic, apăsîndu-i cu ochii
– Fiţi atenţi, pe această stradă
în fiecare casă şi în fiecare cameră
se află ascuns cîte un avion
să nu-i lăsăm să-l monteze
pentru că aripile le-am zărit eu la mansardă,
roţile vis-à-vis la poticar,
cilindrii sunt ascunşi în streşini,
iar elicele sub plăpumi.
Fiţi atenţi, le-am zis, pe această stradă
în fiecare casă, în fiecare cameră
este ascuns un avion.
Să-i luăm prin surprindere, le-am zis,
dacă ne ţinem respirarea
o să-i putem lua prin surprindere.
– O fi înger, dom' sublocotenent, zise sergentul
căci după cîte vedem, strada asta e o clopotniţă
iar nu stradă.
– Atunci să tragem funia să bată clopotele
cît mai mult cu putinţă, m-auziţi băieţi ?
Să tragem frînghia cît mai repede
să bată clopotele, le-am zis.
Dar vocea mea îşi pierduse prestanţa
şi dorinţa mea de atac pierise.

Moalele capului

În luna avrilului
îndrăgostit mă lungisem melodios
cum carnea fragedă a copilului
pe gîngaşul lui os.
Şi-atunci am auzit aparte
în luna avrilului
oasele cum sunt rupte şi sparte
de carnea copilului
cum inima sparge pieptul şi răsare
sîngeros
din aproape în departe e o mare
fără albatros.
În luna avrilului
îndrăgostit cum înecaţii de ape
şi cînd copilul copilului copilului
cu o lopată în valuri încercase să sape

Gazela

Ea îşi pusese mîna ei cea dalbă de copilă
pe umerele meu cel negru şi păios,
ea mirosise întocmai cum e floarea de zambilă
eu stam paralizat şi fioros.
Venisem s-o mănînc de foame,
s-o rod oscior după oscior
spre dinţii mei canini, ah doamne ! –
ea mi-a surîs tulburător : –
de-atunce leşinat în poala-i
a ei de mine, lent mă mistuleşte.
Eu sînt un leu mîncat de o gazelă.

Nepăsare şi sens

Atît de bine îi fusese sufletului meu
că era tu, el şi eu
că era liber şi se juca
oriunde era, de era altceva.
– De ce mă izbeşti cu un fulg de zăpadă în ceaţă ?
De ce mă înghesui în mine, fugitul,
de ce mă laşi mie pe mine doar mie
furîndu-mi şi plecîndu-mi infinitul ?
De ce scoţi din mine ce nu am în mine ?
Pe mine, să mă nasc însumi
ca pe un străin,
Străine !

În amintirea lui Al. Macedonski

Leopardul mă apăsa cu laba pe tîmplă
– Te fac ondulat şi roşu, ca pe un olan
pentru că totuşi, se mai întîmplă
să plouă-n Sahara, în cîte-un an.
Leopardul mă apăsa cu tandreţe
– Aş vrea să-mi fac o ramură din tine, un acoperiş
sub care întins, cu tristeţe
pe leoparda mea s-o muşc în pieziş.
– Omoară-mă odată şi nu mă mai chinui atîta, atîta,
am strigat de sub iuţita de blană a sa.
Eu nu-ţi voi fi ţie urîta,
omenească de carne, a ta.
– Şezi blînd, mi-a spus leopardul
şezi blînd, el mi-a spus,
eu nu-ţi sunt cruce şi nici tu nu eşti bardul,
eu nu-ţi sunt credinţă, şi nici tu Isus.
Te subţiez, atîta fac cu tine.

Fotografie de Ion Cucu

Ars poetica

Eu sunt viaţa însăşi
Oho !
Prin naştere sunt ca şi cum n-aş fi.
Cum iepuri albi ai luminii
ar fi nins, de-ar fi nins peste mare, şi gri
Oho !
Cum greierul cel nedeosebit de sarbă
Oho !
Cri-cri sună cuiele în palmă
Oho !
Cînd tu erai viaţa însăşi
şi prin naştere n-ai mai fost
Oho !
Cruce vopsită cu sînge
amintire a mamei mele violate de îngeri
răsărise de întuneric binevoitor
Oho !
Neagră ninsoare pe ale norei
Oho, tu,
adică noi, adică noi, adică noi.

Nesăbuita vedere

Gîndacul acela ciudat
avea trei capete în şir unul după altul.
Privindu-l m-am înspăimîntat
de neretezare.
Mi-am zis atunci de mine că de ce
aş fi firesc cînd nu sînt
şi-am zis atuncea că de ce
ar fi firesc ce este.
Apoi mi s-a făcut un dor nestins
de acasă.

Acasă

Se dedică lui Fănuş Neagu

Îngheţase inima sorei mele în inima sa
cum îngerul îngheţînd în aer ningea ;
am pus mîna pe armă şi-mi era foarte frig
Îngheţase cuvîntul în mine
şi nu mai aveam cu ce să strîng
Îngheţase inima în mama mea.
ursul de taică-meu se răsucea,
vise în somn el avea
venise iarna, ningea.

Deşi

Deşi inima mea este
ascunsă între coaste
să vezi tu ce poveste
mi-e foarte dor de tine.
Deşi şchiopăt puţin
şi mă doare
oh, de la o vreme mă doare
creanga cea groasă şi cea mare
de care s-a spînzurat altul...
să vezi şi tu ce poveste
oh, ce poveste
mi-e foarte dor de tine.
Cred că a trecut timpul
cred că a apus luna
pe cîmp am ieşit la întuneric
şoarecele de cîmp şi inorogul feeric, –
să vezi şi tu ce poveste
oh, ce poveste
mi-e foarte dor de tine.
Deşi ai inimă înlăuntrul tău
şi ascunsă sub coastă
mi-e foarte dor de tine.

Spargerea oglinzii

– Te doare, l-am întrebat, te doare, te doare, te doare, te doare ?
– Numai glezna pe care mi-o rupi,
numai glezna pe care mi-o rupi
numai glezna pe care mi-o rupi.
Atît, şi nici ea măcar.
Şi nici ea măcar.
– Te doare, am strigat el, –
te doare, te doare, te doare ?
Inima pe care ţi-o smulg din coastă,
te doare, te doare, te doare, te doare ?
– Nu, nu mă doare, mi-a răspuns
– Nu mă doare, nu mă doare, nu mă doare.
– De ce nu te doare ?
De ce nu te doare ?
De ce nu te doare, doare, doare ?
– Pentru că nu te iubesc,
pentru că nu te iubesc
pentru că nu te iubesc.
De aia nu mă doare, doare, doare
– Ce, spuse el murind ; – ce ?
Tu crezi că dacă-mi fărîmi trupul,
mă doare ?

Vidra

Luasem vidra de beregată
şi încercam să o înnec în rîul cel rece
întocmai cum zeul mă luase de beregată
ca să mă sufoce de tîmp ;
întocmai cum el mi-a spart ochii
ca să nu-i văd lucrarea stelelor
întocmai cum graţia mea
, cu mîna stîngă
sugruma gîtul apei.

Desene de Raluca Slobozeanu

Gheorghe Pituţ

Pe acest poet solid cum este cubul
şi cum e de sub floarea rară bulbul
şi cum e coada lungă cea de la cometă
care-am văzut-o printr-un ochi de vultur,
pe-acest poet gîngaş cum numai piatra este
inima mea îl cîntă
ca pe un Făt-frumos dintr-o poveste
fără de nuntă
de drag de el şi de tînjire
de dor de versul lui fără sfîrşire.

---

radio

Umorul (II)

Pentru că nu mă voi întoarce prea curînd la acest subiect îmi permit de a prelungi comentariul momentului umoristic oferit de radio fără vreo intenţie. Mostre de umor involuntar, spuneam în precedenta cronică, se află şi în textele de muzică uşoară. Profit de bunăvoinţa Editurii muzicale ce-a editat de curînd o cărţulie de 2 coli de tipar, la preţul de 6 (şase) lei, cu un tiraj despre care nu se spune nimic, cărţulie intitulată „Cîntecul preferat", texte de muzică uşoară, pentru a oferi probe de umor cu autori, în fine desconspiraţi. Umorul acesta seamănă însă foarte bine cu jenantele texte de antologie a celor mai proaste versuri primite într-un an de o revistă literară la poşta redacţiei. Ele nu stîrnesc veselie, deşi vor să pară vesele ; nu stîrnesc zîmbete, deşi spun numai lucruri fericite. Impresia totală este de imens ridicol, de siluire a limbii române. Nu cerem autorilor noştri ca, asemenea colegilor lor francezi, să primească premii de poezie pentru textele de muzică, dar un elementar bun simţ (nu numai lingvistic) le putem pretinde. Îmi este greu acum să fac o selecţie, pentru că totul este sub limita onorabilului (cu excepţia cîtorva texte aparţinînd unor poeţi). Iată cîteva dintre „versurile" acestea puse în circulaţie cu multă, prea multă generozitate : „E paradoxal / Dar e ideal / N-are vîrstă iubirea. / Cum a început ? / Unde s-a născut ? / N-are vîrstă iubirea" (Mihai Dumbravă). „Steaua-stea din drumul-drum / Dorul-dor mi l-a aprins / Şi cînînd din ochi norni jorul-loc / Somnul lui în alb închis a furat din noapte-un vis, / Fără teamă de păcat l-a furat". (Corina Brăneanu). „A zecea oară cuvintele citesc, / Fără să vreau lăcrimez... / Litere joacă prin faţa ochilor / Şi tot mai cred că visez ! / String telegrama cald la piept / Şi sar în sus fericit : / Astăzi sînt tată, pe lume a venit / O fată cum mi-am dorit !" (Anghel Grigoriu şi Romeo Iorgulescu). „Ninge peste tot... chiar şi la mare... / Şi-n această albă zi / Îţi scriu Mării Negre o scrisoare... / Nu-i e dor de mine, ştiu, / Că-i... mare / Dar îmi este mie dor de ea şi-i scriu..." (Mihai Maximilian). Pentru hazul el imens (desigur, tot involuntar) merită a fi reprodusă în întregime această „perlă" a lui H. Mălineanu : „M-ai prins în clipa grea a vieţii mele / Cînd nu mai văd nici soarele pe cer, / cînd lacrimi nu mai am, de gînduri grele... / Şi-atît te rog / atît îţi cer : / Refren : Iubeşte-mă / Iubeşte-mă şi nu-ntreba nimic ! / Sărută-mă, nu-mi cere să-ţi explic ! / Aşteaptă-mă, / Te rog fii zi şi noapte, „umbra mea" / Şi iartă-mă... / Îmi pare rău de tot ce nu-ţi pot da !" Şi totuşi / Poate tu meriţi mai mult decît oricine / Ştiu, dar viaţa a fost prea rea, / prea rea cu mine !" Iubeşte-mă... / Mi-e ploaie şi balsam iubirea ta !" / Şi crede-mă : Abia aştept să „dau" tot ce pot da ! Coda : Iubeşte-mă, sărută-mă, / Aşteaptă-mă... şi iartă-mă... „altcineva" !".

Comentariile sînt de prisos. Curînd, curînd vom ajunge să auzim, vorba unui bun prieten de-al meu, versuri ca „Frunză verde cu crengi cu tot" !

Constantin Stan

---

plastică

Expoziţie de grup la Ploieşti

A organiza un vernisaj înseamnă a-ţi asuma unele răspunderi în legătură cu momentul ales, cu selecţia exponatelor etc. Lucrurile sînt chiar mai delicate în cazul expoziţiilor de grup. Fiecare artist poate să dea ce are mai bun. Ceea ce nu aduce imediat şi neapărat argumentul justificativ. Nu de puţine ori ne găsim în săli populate de lucrări excelente luate fiecare în parte, fără a avea sentimentul că trăim cu adevărat un eveniment remarcabil. Altfel zis, expoziţiile de grup păcătuiesc uneori prin prolixitatea voioasă a conjuncturii.

Uniunea artiştilor plastici — filiala Ploieşti, Comitetul de cultură şi filiala judeţeană a Uniunii arhitecţilor, ca organizatori, mi se pare că au gîndit judicios alăturînd trei plasticieni (deşi încă tineri) aflaţi în plină maturitate artistică : Victor Munteanu (pictură), Nicolae Kruch (sculptură) şi Vintilă Făcălanu (grafică).

Culorile tabloului — ale oricărui tablou — semnat de Victor Munteanu devin prelungiri concentrice, accentuîndu-şi involburarea pe măsură ce se îndepărtează, tîndind să ne facă să uităm locul declanşării şi să ne fixeze atenţia asupra ultimului val. Tonurile în gri (aproape de gri-ul bacovian), partea incertă a culorii, de fapt, asigură impresia de continuă mişcare, de propensiune spre suflet, nesecat în infinitatea nuanţelor trăirilor sale („Odată", „Altădată", „În soaptă", „Nuanţe sunlimentare", „Inventar de toamnă", „Frunze sub vînt" etc.).

Atent la trăire este şi Nicolae Kruch în sculpturile sale. Figurile create de artist, de o expresivitate emoţionantă, relevă o sensibilitate remarcabilă. Stilizările sale nu forţează destinul incert al personajului. Stilizările lui Nicolae Kruch mi se pare că încearcă să atingă un obiectiv mai uman. Fiecare cap, bunăoară, este particularizat, şi totuşi, luate în ansamblu, aceste capete exprimă viaţa în ceea ce are ea comun pentru toţi. Omul este unic şi irepetabil. Viaţa este şi ea unică şi irepetabilă. Dar oare nu toţi trăim unic şi irepetabil ? Aparţinem aceleiaşi naturi, sîntem copiii aceleiaşi naturi pînă în clipa în care descoperim, nu fără umor, că noi înşine sîntem natură („Ca pasărea", „Reverie", „Septentrion").

Învolburarea e şi mai acentuată în grafica lui Vintilă Făcălanu. Lumea este un teatru, obişnuim să spunem, dar nu ne-am dezobişnuit de trucale. Butaforia îşi păstrează forţa de sugestie, întocmai cum cascadorul îşi împrumută identitatea. Vintilă Făcălanu nu consideră necesar trucajul. Cali săi sînt cai adevărati, nu dresaţi pentru numere de amuzament, sînt cai ce-şi trîntesc călăreţul dacă acesta nu ştie să se ţină în şa, sînt cai de un devotament sălbatic. O încordare superbă a muşchilor — iată o obsesie ! „Navele cu vele" aleargă cu adevărat, iute în referinţă cu viteza, cu ritmurile de altădată. Cofrajele sale („Constructii") sînt fascinante, sînt mărete şi înfricoşătoare deopotrivă. Vintilă Făcălanu ne vede pe schele aşa cum sîntem şi nu cum ne închipuim că sîntem. „Luptele" par, cum sînt, dealtfel, în parte, bravură, dar artistul are umorul şi simţul ironiei în a vedea şi grotescul războiului.

Viorel Ştirbu

---

muzică

În conservator

Mai puţin frecventată de cronicari, subsemnatul nu face excepţie, sala „George Enescu" a conservatorului bucureştean nu găzduieşte doar „producţii", adică concerte ce intră odecum în orbita activităţii de predare, avînd a completa experienţa studenţilor artişti, dobîndită la clasele de măiestrie, cu cea a scenei, a publicului. Aici se petrec adesea concerte ce pot prilejui oricui adevărate satisfacţii de meloman, concerte concludente pentru specialişti şi captivante pentru public. Critica aşteaptă de obicei ca tinerii instrumentişti să se producă la Filarmonică sau Radioteleviziune, în ciclurile ce le sînt special dedicate, ceea ce mai întotdeauna se întîmplă, dar sala conservatorului ne poate informa despre activitatea diurnă a instrucţiei muzicale, despre nivelul ferm, despre debutanţii din primii ani de studiu sau despre cei ce meditează mai mult (sau profesorii lori pînă să se hotărască la confruntarea cu publicul deschis al sălilor de concerte.

Într-un concert de concerte, acompaniaţi de o orchestră de studenţi, dirijată atent şi dăruit de Aurel Niculescu, universitar pe care, la numai cîteva zile, aveam să-l vedem realizînd un program de aleasă ţinută la pupitrul Filarmonicii „George Enescu", am urmărit „la lucru" doi studenţi ce s-au vădit a fi dintre elementele de certă valoare ale conservatorului — violoncelistul Attila Szekely şi pianista Oana Velcovici.

Attila Szekely a interpretat atunci *Concertul pentru violoncel* de Dvorak, opus impunător, exigent în tehnică şi susţinere interioară, succesiune de episoade în caracter individualizat, ce trebuie învăluite într-o privire unică, legate prin combustia internă. Tînărul violoncelist a atacat impetuos dificila lucrare. I-a conferit un elan ce nu s-a transformat nicicînd în violenţă. Caracteristicile prezenţei sale instrumentale sînt forţa, caracterul deschis, sincer al cîntului, arcuşul generos, dăruirea. Cu timpul îşi va rezerva, desigur, şi momente de relaxare, degustare a reveriei nobile ce face farmecul atîtor pagini ale concertului cu pricina. În acelaşi timp, important este că Attila Szekely îşi supervizează interpretarea, se ascultă, şi acest „feed-back" funcţionează promt, dînd apariţiei sale o finisare, o ierarhizare a amănuntelor.

Fire interiorizată, ferindu-se de explozivile temperamentale, cu o susţinere egală şi cu atenţie către esenţa partiturii, Oana Velcovici şi-a ales foarte bine *Concertul pentru pian* de Schumann. Ea reuşeşte să releve aici nu atît romantismul partiturii, nu tehnica, pe care o stăpîneşte dezinvolt, cît caligrafia unei muzici a cărei frumuseţe este potenţată de o prezentare sobră, probă. Oana Velcovici intuieşte tonul pianistic schumannian, specificul stilistic realizîndu-se în timbru dar şi într-un rubato, foarte adecvat, o pendulare discretă a tempo-ului în jurul valorilor metronomice alese, pendulare ce intră în arsenalul constînd de marea tradiţie a interpretării celebrei lucrări. De asemenea trebuie remarcat modul în care pianista, aflată acum la sfîrşitul ultimului an de studiu universitar, izbuteşte să orîndulască detaliile, să construiască pe suprafeţe mari cantilena specifică lui Schumann.

Costin Cazaban

Cealaltă față

O lume neverosimilă, cea din **Flori de mucigai**. Un „defunct paradis" **(Dimineața)**... (O aberație, să improvizezi cei doi termeni, o imposibilitate logică — permisă de tropi) : veșnicia, viața a murit ! Dar sîntem avertizați din poezia introductivă, aceea de la care și-a împrumutat titlul și volumul : „m-am silit să scriu cu unghiile de la mîna stîngă", Tudor Arghezi a desenat, „cu unghia pe tencuială", **cealaltă față**. Ca și fața cunoscută, aceasta, a doua, „a pustiilor goale" **(Convoiul)**, nu poate fi deslipită de pe om, nu trebuie deslipită, nu este omenesc să fie uitată. Nu mai putea scrie cu dreapta. „Meșteșugul / Vine cu beteșugul" aflăm despre vraci și doftoroaie, dar i se potrivește și poetului, de minune. Cu dreapta scrii despre om, cu stînga despre reversul său. Și omul, ca și francul din **Sicl, bei**, are două fețe : cap și... corb...

Baba din **Pui de găi**... este o mătușă de treabă : adăpostește pe dată fetița scăpată din mîinile tîlharilor, o culcă în pat cu propria ei fiică. Doar ca s-o amețească, s-o adoarmă. La ceasul cuvenit, vrea s-o înăbușe, s-o ucidă, s-o taie bucăți și s-o prade. Chipului de miere i-a urmat cel de fiere ; pîndise din umbră. Numai că, în acord cu același mecanism al gîndirii, fața străină trece de cealaltă parte a fetei mătușii. Bătrîna apucă o fată și-i ia viața. Dar nu e fata știută, este cea neștiută. Fata de-alături. Mama ia viața propriei sale fiice, datorită unei simple răsuciri în pat, cînd dreapta devine stînga și stînga dreapta.

„Un țăran venea întîrziat". I-a ieșit în cale o femeie, „o cucoană cu pălărie". Purta pantofi, fustă, mănuși, brățară, zorzoane. O „izmenitură". A luat-o în cărută, de milă. Dar femeia cumsecade avea altă față : tîlhărea. Ba, dacă bărbatul s-a oous și a mîinghiat-o, la primărie — unde și-a descărcat victima — a descoperit că „Era mulere doar pe dinafară ; / Că pe subt poale / Avea, ca omul, de toate și două pistoale" **(Ucigă-l toaca)**.

Nu vom irosi timpul cititorului să-i demonstrăm că **Fătălăul** este „fetișcană", dar și „tîlhar de drumul mare".

Vom aminti că personajul din **Candori** putea fi staret și arhimandrit, atît în este de mare smerenia, nepribănirea și știința tipicului, totuși „Are patru spărgeri, în dosare. / Nouă furturi de buzunare. / Și un păcat de neiertat : / Un asasinat".

Tiparul conform căruia sînt construite aceste portrete este incredibil de simplu, dar și incredibil : **omul cu două fețe**, după cum l-a precizat rostirea românească, **coincidentia oppositorum**, folosind sintagma evului mediu atît de meticulos verificată de Mircea Eliade în manifestările spirituale. Însă, de la **omul cu două fețe** din domeniul etic la **coincidentia oppositorum** este un drum, cum spune Arghezi în **Galere**, „dintr-un tărîm într-alt tărîm". Și totuși, unul într-un nivel foarte conjectural, celălalt într-unul metafizic, ambele purced dintr-un ce unic și nelogic. Căci omul, o știm bine, este o unitate. Să fie el o unitate de contrarii? O personalitate cu două aspecte simultan oouse? Să fie omul girueta care prezintă luminii soarelui mereu celălalt chip? Uite — nu e?

Este sigur, personajul arghezian, în **Flori de mucigai**, e om și neom. Tînca e iubită pînă la crimă dar se iubește cu alții. Adorator, glasul din **Rada** vrea să audă gemete. În gura mută a celui „mai mare slut dintre betegi / (...) Bombăne Cuvîntul dintru început" **(Sfîntul)**. Iar în mizeria morții anonime din **Cîntec mut** „A venit azinoapte Dumnezeu. / Cu totag, cu îngeri și sfinți".

Dacă este adevărat că mecanismul dihotomic-antonimic al gîndirii, acela care îngăduie surprinderea unor astfel de realități cu două chipuri simultan oouse — realități insesizabile de mecanismul logic —, dacă este adevărat că el îngăduie conceperea acelui **coincidentia oppositorum** identificat în cele mai vechi dintre străvechile [illegible] **Florilor** Z. **Mecenat**. Și drept e cîrîitul [illegible] Adrian Marino e de bun auzit, cînd [illegible] tot mai semnoase de critica [illegible] sau [illegible] Eminescu, Macedonski, Arghezi. Sadoveanu ar constitui [illegible] subiectele privilegiate" din **Hermeneutica lui Mircea Eliade**. Dacia, 1978, p. 365). Este o trimitere la critica lui Mircea Eliade din **„Trepte" lui Julien Green** sau **Insula lui Euthanasius**. În cazul nostru, o putem deduce fără efort din analiza [illegible] stilistică precedentă.

Simbolurile [illegible] calea, **Taurul**, leul, vulturul străfulgeră ca [illegible] ei rîtă.

Rima „[illegible]-femeia", din **Strofe**, nu constituie o **fotimotiune** : „Cînd se vîră-n stă cheia / Parcă mărăcește femeia / Pătrunzătoare [illegible] / Și neînduplecată". **Cheia** — simbolul descuierii și închiderii, [illegible] și [illegible] : **ea este** folosită în titlurile cărților de vise, dar și în culegerile de probleme de matematică și rebusuri : cititorii **Bărbierului din Sevilla** [illegible] faptul că, din [illegible] treaga recurență specificată în text, cheia [illegible] tara au rol principal ; or, [illegible] piesă a lui Beaumarchais e structurată în [illegible] „mitului bărbierului" (așa cum am exous-o în **Avatarurile lui Figaro**, 1979) Ovidiu Bîtea, în **Antologia de proză populară** (II, 561—562) atrage atenția asupra metaforei bărbat = cheie : mireasa [illegible] spune : „Știi să descui, știi să-nceui cu ea". Sensul osihanalitic al cheii se deduce [illegible] din strofa citată din Arghezi ca și din invocarea subtil aluzivă a lui Onan, din strofa următoare a poeziei, unde struguri, [illegible] al vieții, sînt atît de privilegiați.

Să admirăm asociația ce ne trimite la **Meșterul Manole**, în **Galere** : „O schionătare de vulturi căzuți din stele ! (...) fără schele".

„Nostalgia începuturilor" conoaște diverse valori, mai concrete și mai abstracte, în on. În beciul cu morți, Ion e **frumos" (Ion Ion)**. Bineînțeles, nu pentru că e ros de șobolani și e bălos. Ci, „În ochii-i deschiși, o lumină. / A satului unde-i născut. / A cimpului unde zezi a păscut, / A incremenit acolo strămș". În **Cîntec mut**, nostalgia e a unei lumi mai bune, [illegible] nădejdilor celor simpli cu duhul, iar în **Morții** este, simplu, a odihnei, inconștiente, în pămînt. În **Satra, Convoiul, Generații, Munca, Nostalgii**, aspirația cuprinde libertatea trîmbiță a bătrînzmurilor cunoscute din neam în neam de peregrini.

Androginul l-am întîlnit în **Fătălăul**, măscărici — mai pretutindeni.

Tînca șopotește despre practicile inomabile ale deștepțării naturii la viață, primăvara, iar **Rada**, meritînd, în sine, un studiu, datorită asociației nedipiene, grăiește de Marea Zeiță, ori Mumă.

Am lăsat la sfîrșit poema **Pui de găi**..., cu care am început. Ea ne reamintește de **Căpșunii**, legendă culeasă de Rădulescu-Codin **(Legende, tradiții, și amintiri istorice culese din Oltenia și Muscel**, 1910), care „încălzeau soba, luau pe copii și, rînd pe rînd, îi puneau pe lopată, îi coceau, puneau în cuptor și, odată copți, copiii erau scoși din sobă și hărtănăniți" (p. 23). La Arghezi : „Toți chitiră să bage fata-n beci / Și să-i facă de ducă, așa, ca la berbeci. / Și să o puie pe jar". O dată, însă, o fată izbutește-o bage în cuptor pe mama căpșunilor, suind-o pe lopata destinată fetei însăși („U! mă! mireasă-a mamă coaptă!" p. 25). Am aflat că în **Pui de găi**... fata se substituie fetei babei, „Iar fetișcana (...) o rupe la fugă spre pădurice" (p. 24), continuă informatorul lui Rădulescu-Codin, iar poezia : „Pe cînd fata noastră fugi, pe ceață, / Pînă se făcu dimineață".

Desigur, capitole întregi s-ar putea dedica **elementelor** din poezia arghezană (Bachelard, Tacciu), ca și vegetației. Dar aici am înfiripat numai schița unei schițe.

Esențial în cele de mai sus este să remarcăm cît de adînc te poate purta în universul poeziilor din **Flori de Mucigai** stăpînirea, cît de modestă, a uneltelor critice, și cît de departe de afirmarea plată și falsă a „putreziciunii poeziei". Un eufemism, pentru a evita să fim polemici.

Mihai Rădulescu

1880 | CENTENAR 1980 | ARGHEZI

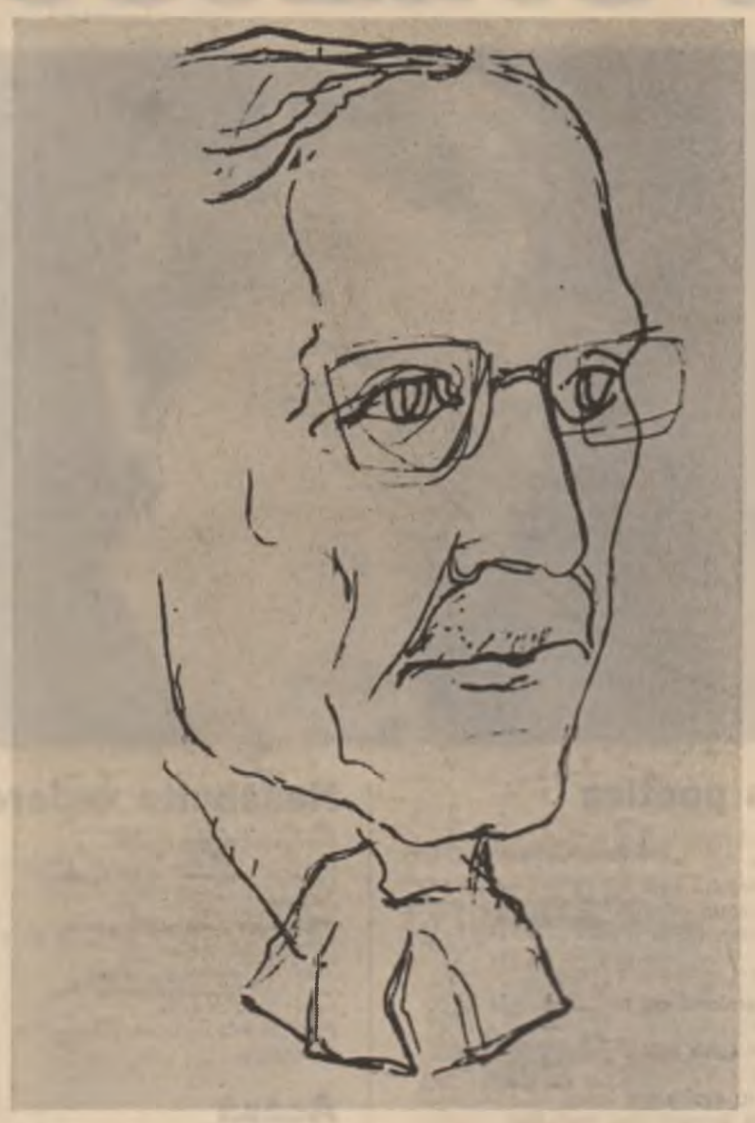

ARGHEZI – desen de Vasile Calmoc

„Profunditatea poeziei stă în aceea că, odată deschisă o ușă, zece porți se dau la o parte zgomotos și simultan peste omenitoare perspective. Testamentul apare ocum ca o estetică, plină de probleme și de puncte : orta arghezieană e locuită din „veninuri", „injurătun" : veninul s-o preschimbat în miere, lăsîndu-i-se puterea : poezia s-a sterilizat, a rămas un cîntec pur, injurătura rămînînd, metectvă proaspă, numai pentru [illegible] ei ; dar mierea presupune veninul și poezia un conținut purificabil".

G. Călinescu

«E pardosită lumea cu lumină...»

În poezia [illegible], [illegible] în **Cuvinte potrivite**, **lumina**, ca și **bezna**, contribuie la sporirea „misterului metafizic" în legătură strînsă cu [illegible] **tura spațiului** în care se săvîrșește tensiunea lirică. Spațiul arghezian a fost foarte bine [illegible] recent, într-o carte ce pare de departe cea mai bună exegeză arghezeană, drept „[illegible] spațiu închis, a boltei care acoperă, asemenea [illegible] templelor sau criptelor, un sol plan, un cerc circumscris". (Nicolae Balotă, **Opera lui Tudor Arghezi**, p. 127). El este un spațiu-boltă sau, mai exact, un **spațiu boltit**. Sub această formă se prezintă atît [illegible] microcosmică (chilie, celulă) cît și cea macrocosmică — cerul. S-a interpretat [illegible] omniprezentă în poezia **Cuvintelor potrivite**, drept simbol al opresiunii și finitudinii, al imposibilității de a evada și a „pipăi" transcendentul. Incidența „de sus" îi corespunde emblematica odaie de sub pămînt, boltă [illegible] în sens invers, în pămînt, adevărat cer de [illegible] sufocant și misterios. Căci universul este un dublu negativ care poartă semnele miracolului. Himeric, cînd se realizează devine emblematic și astfel ambiguizează pînă la neobservabil trăsăturile inițiale. În acest sens, „fundul lumii" la care face aluzie frecvent poezia argheziană, nu este o pereche a cerului, ci dublul lui amăgiuu. O structură asemănătoare ne întîmpină încercînd să configurăm valoarea **luminii** în poezia volumului din 1927. Din cîte știm, interpretări atente ale acestui motiv — de [illegible] dublu cu valoare de unicat motivic — nu avem [illegible].

Lumina este, în **Cuvinte potrivite**, un auxiliar [illegible] instrumentală al spațiului. Ocurența [illegible] este, ca termen poetic propriu-zis, [illegible] sînt scările pe care se coboară în [illegible] de sub pămînt al luminii : **umbra, întunericul, bezna**. Între „lumină" și „beznă" se prezintă un echilibru perfect, în funcție de locuirea spațiului, a „bolții". Amîndouă sînt forme [illegible] omului obstacolul, dincolo de care [illegible] nesigură imposibil de atins sau [illegible] de neimaginat decît ca inexistentă. **Lumina** și **bezna** semnalizează boltă, sînt o adevărată [illegible] a acesteia, acoperindu-i puținătățile [illegible] semantică, valoarea de „impenetrabilă golăș[illegible]". „Transcendența arghezieană, scrie N. Ma[illegible] este o transcendență goală". Absența lui Dumnezeu, de care vorbește criticul construind un [illegible] eseu polemic, poate fi justificată și prin permanenta dispoziție de a încurca registrele [illegible], întunecos, spațiul este **același** prin **altul**. Nopțile sînt cucerite de sclipiri astrale („Stăpînul nopții, desfășat cu stele, / Adăpostea Lumile mele") atunci cînd perspectiva este [illegible] „tîlharul de ceruri"; dar ele aduc aminte de îndată de bezna odăilor subpămîntești, de **lumina neagră** de jos. Lumina îmbracă și conduce. Stadiile parcurse de ea, de la obscuritatea totală la transparența deplină, nu explică drumul de urmat, cu revelații mistice, ci îl ambiguizează pînă la a nega existența divină din Țării, sau a se consola cu „mocirla riului de soare" din care „aur am băut".

„E pardosită lumea cu lumină / Ca o biserică de fum și de rășină", scrie Tudor Arghezi într-o celebră poezie. **Vînt de toamnă**. Poate fi ea interpretată ca exaltare a luminii, simbol al rodirii, spectacol al fecundității ? O mască semantică poate fi desprinsă și astfel de pe acest text dar ea, adevărată, e cu atît mai misterioasă și complexă cu cît pare limpede și simplă. Versul **E pardosită lumea cu lumină** împreună cu următorul formează de fapt o metaforă în **absentia**, în care este pus în drepturi un modificator de maximă importanță : **pardosită**. El este și cuvîntul tematic. Așadar lumina din **Vînt de toamnă** este o lumină subterană, ea „căptușește", „acoperă" lumea stîndu-i la temelii. „Ca o biserică de fum și de rășină", echivalentul iconic al acestui vers abstract și misterios, poate fi citit, la rîndul său, în două feluri : ca sugestie a spațiului celest, a încercării de transcendere prin intermediul materiei diafane (fum, rășină) sau, dimpotrivă, ca mentinere în spațiul terestru, așa cum de altfel indică și figurația poemului („pietrișul roșu", „ciorchinii" „fluierul de sticlă al cîntezii", „mițele, iezii", în sfîrșit metafora atît de puțin astrală „sorcova luminii", care trimite la ideea de inițiere în formele violent colorate ale materiei terestre). Lumina e „rece, fragilă nouă, virginală", e o lumină altfel decît cea pe care o cunoaștem noi și **duce omenirea-n poală**. Ultimul cuvînt invocă circumscrierea, proprie simbolurilor spațiale : lumina e cea care **circumscrie** lumea (omenirea), îi fixează contururi și opreliști, îi arată neîmplinirea printr-o tainică inițiere, așa cum bolta cerului circumscrie pămîntul.

De la funcția de a acoperi material taina, lumina, cu dublul său, întunericul, ajung la a fi ele însele substanță de taină. Ambiguitatea figurii luminii în poezia arghezieană nu este deci numai una a funcției, ci și a existenței în sine a elementului. În **Vînt de toamnă**, care e un **stimmung**, lumina apare cu întreaga aură de melancolie la adresa valorii ei instrumentale, aceea de definire și, dacă se poate spune, de eufemizare a bolții. Cu totul altceva, ca o simbolică încheiere de drum, este lumina din **Oraș medieval**. Aici peisajul este acela al **ultimului cer**, văzut la limita perceptibilă a spațiului („...În fund — un ultim cer"). În timp ce „Văzduhul se-nchide cu lacăt și zăvoare", „Lumina-și cară-n matcă nămolul alb al cetății / Din care se prăvale o turlă după alta, / Nămiezul întîrzie la ora dimineții, / Și ca s-ajungi la soare, îl scoți din zid cu dalta". **Ceața** e un stadiu de ambiguizare al luminii care are, aici, o tainică matcă, de fapt o formă, un tipar pe care îl impune lumii ca în **Vînt de toamnă**. Numai că nostalgia luminii a fost părăsită în favoarea ermetizării ei printr-o figură excepțională : „soarele ascuns în zid", taina ermetizată care trebuie „dezghiocată" cu dalta. Mai tîrziu, într-o poezie din alt volum, taina va fi „murdărîtă" prin adaptarea la gestul intim, așadar sufocată într-un ermetism care se autodistruge : „Ziua cenușie, vînătă și tristă / Își cocoloșește soarele-n batistă". **(Ziua cenușie**, în **Poeme)**.

Dacă lumina este o căptușeală (a spațiului sau a tainei proprii), întunericul **(bezna, noaptea)** e în poezia **Cuvintelor potrivite** cînd negativul absolut al formelor și tiparelor, căzînd ca o trapă peste zbuciumul sufletesc, cînd el însuși un dublu al formelor, o altă „icoană" a luminii: „Noaptea întinde scoarțe, plocate și covoare / Urzite cu zigzaguri și cu chenar mărunt, / În care se repetă izvodul la culoare / Și chipurile crucii și florile, cum sunt". Întunericul poate fi, deci, un fel de oglindă a luminii, destul de fidelă, vorbind de aceleași tipare, în același spațiu, cu un plus de mister și o mai accentuată grilă a zădărniciei. Mecanismul apare și mai limpede într-un vers ca „S-a răsucit lumina-n sine cu zuluful", menit să anunțe întunericul și făcînd apel, de asemenea, la materialitate. Între aștrii nopții stelele aduc un relativ calm, în timp ce luna este sortită să tulbure, lumina ei fiind pusă în legătură cu cîmpul de acțiune al neliniștii umane. Luna **evidențiază** bolta, deci spațiul închis, în timp ce stelele dau senzația nesfîrșitului și e firesc ca rolul lor să fie diferit. Prezența luminii, ca și a beznei, apărînd parcă la intervale regulate în poezia arghezieană, ambiguizează în sens ermetic, închizînd în același timp cu „virginale" zăvoare spațiul boltit.

Costin Tuchilă

Clasicizarea mitului modernist

Avangardiștii români au făcut din Tudor Arghezi un mit. Sunt cunoscute numerele pe care i le-au dedicat revistele **Contimporanul** (an. II, nr. 23, 8 febr. 1923 și an. VI, nr. 76, mai-iunie, 1927) și **Integral** (an. I, nr. 3, 1 mai 1925), dar sunt cunoscute și reacțiile la această mitologizare.

Peste entuziasmele succesive de grup, de redacție, de școală, Arghezi, acoperă, biografic vorbind, mai multe epoci literare și domină mai multe curente, fără să se integreze în vreunul, încît nu se comite o eroare cînd se afirmă că a fost fidel singurului său curent. La o privire mai atentă putem spune că autorul **Cuvintelor potrivite** nu are loc în nici un curent literar. Totuși, raporturile lui Arghezi cu avangardiștii români merita o atenție aparte din două motive. Mai întîi pentru că le-a fost precursor și în al doilea rînd pentru că, prin tot ce scria (poezie, proză, pamflet, eseu) era, ca și ei, în permanentă **opoziție** estetică, se abatea de la itinerariile tradiționale.

Primul contact cu avangardiștii îl constituie publicarea **Agatelor negre**, în revista **Linia dreaptă** (1904), perioadă în care poetul era sensibilizat de lecturile din Baudelaire. Din, cele circa patruzeci de **agate negre** apar în 1904 numai trei (în nr. 1, 15 aprilie ; nr. 2, 15 mai ; nr. 3, 15 iunie), dar un manuscris al acestui ciclu circula printre tinerii literatori ai vremii. Culegerea manuscrisă, realizată de juvenilii avangardiști în formare, era întocmită cu consimțămîntul poetului, care le-a pus la dispoziție și textele nepublicate. Era un moment în care Arghezi se complăcea în postura de tînăr maestru, poziție pe care și-a recuzat-o ulterior, cînd era într-adevăr un maestru. B. Fundoianu va [illegible] (așa cum vom vedea) în 1923 [illegible] preferă pe poetul **Agatelor negre**, iar **Cuvintele potrivite** (anunțate sub tipar, fără **agate**) nu-l mai entuziasmau.

Linia dreaptă e considerată o primă revistă a avangardei românești (Ion Pillat în **Cugetul românesc**, 2 febr. 1923). B. Fundoianu subliniază avangardismul acestei faze arghezieneе cu un entuziasm contagios : „Cu Tudor Arghezi intră în poezia românească (Fundoianu se referea la ciclul **Agatelor negre**, E.M.) o sobrietate, o cinste lirică, un dispret pentru oina rimei și ritmului [...] Cu cît proza lui, mai tîrziu, avea să fie abundentă, nutrită și grasă — puțin prolixă poate — cu atît poezia lui se prezenta despuiată, fără cercei și inele, cu imaginea tînără și curată, prețioasă puțin de prea multă naivitate. Intrai simplu în poezia lui Arghezi ca-ntr-o moară de apă în munți. Fără violență sau amărăciune, poezia lui avea virtuți respiratorii și curative. Toată poezia de la Coșbuc încoace s-a văzut pusă sub interdicție și mutată la sanatoriu. Arghezi nu aducea decît cuvinte care trăiau în pămînt, ca pietrele, ca rădăcina în umezeală...". **(Contimporanul**, an. II, nr. 29, 8 febr. 1923, p. 3). Comentariul lui Fundoianu se raportează mai departe la generația avangardistă : „Cuvintele lui au fost [...] o școală de modestie, pe ale cărei bănci o generație a trecut smerită și care-și tace dascălul fiindcă nimeni nu-l știe..." **(Ibidem)**.

La apariția volumului **Cuvinte potrivite** (aprilie, 1927), revista **Contimporanul** (an. VI, nr. 76, mai-iunie 1927, p. 11) întreprinde o anchetă despre Arghezi, la care răspund scriitori mai mari sau mai mici, mai moderniști sau mai puțin moderniști, de la Octavian Goga la Romulus Dianu. Claudia Millian consideră lirica arghezieană drept o „poezie pură". Numai cu doi ani mai înainte, abatele Bremond inventase termenul. Octavian Goga afirma că „Arghezi e un premergător. Și este unul care legitimează prin scrisul său fanatismul meu...". H. St. Streitman remarca stilul antitetic arghezian : „Sub pana lui ori ne desmiardă felin, ori ne înșfacă convulsiv". „Arghezi restaurează miracolul", scrie Tudor Vianu. Opera lui Arghezi este „un etalon aur al poeziei "răspunde Jacques G. Costin. Pentru pictorul Marcel Iancu, „Poetul este cel mai nemărturisit modernist". Perpessicius afirmă că e „cel mai mare poet de la Eminescu". Comparația cu Eminescu o mai făcuseră N.D. Cocea (oral) în 1912 și Felix Aderca (în scris) în 1926. Etc.

În 1925 (nr. 3, 1 mai) revista lui M.H. Maxy, **Integral**, omagiază pe Arghezi prin B. Fundoianu, St. Roll, Ilarie Voronca, Ion Călugăru, F. Brunea, C. Titel Petrescu, Gala Galaction. În acest număr omagial e reprodusă și o poezie de Arghezi, **Belșug**, considerată a fi definitorie pentru întreaga sa lirică.

B. Fundoianu, un entuziast admirator al lui Arghezi, trimite din Paris un articol în care scoate în evidență faza avangardistă (de început) a poetului : „European, Arghezi sparge falsul europeism ; el slăvește pe Anton Pann nu pe Withman, iubește neologismul și-i găsește păduchi [...]. Sunt ani de cînd îl plictisim cu admirația noastră ; sunt ani de cînd pașii ne-au dus pe jos, dealungul șoselei plină cu pomi chinuiți de praf, pînă la Văcărești, unde îl găzduia vremelnic patria. Pe atunci Arghezi era poet numai pentru cîțiva prieteni și cîțiva efebi ; cele cinci volume pe care le vestește azi îl vor crea pentru cafenele și gloată ; noi îl știam de mult, îi aveam cu toții volumul și versuri în caietele mici, copiate de noi și dificil adunate din reviste.

În care latele panglici
Întorsu-s-au de-atîtea ori...

Volumul lui Arghezi imprimat de noi se numea **Agate negre** și nu **Cuvinte potrivite**. Îl considerăm ca o primă ediție, originală, executată pentru rarii bibliofili. Sub **Cuvinte potrivite** noi vom citi întotdeauna **Agate negre**. Pe vremuri **Rampa** punea în notă că nu-și ia răspunderea celor ce afirmam despre Arghezi ; comisarul Bolintin (Niculescu) ne privea strîmb; la albumul de omagiu pe care voiam să i-l oferim în temniță n-a primit să colaboreze nimeni, în afară de veșnic adorabilul Galaction și veșnic tînărul Minulescu. Și Dl. Lovinescu s-a sunărat pe noi în loc să ne fie recunoscător că, obligîndu-l să vorbească de poetul Arghezi, în volumul său al X-lea de critică, l-am crutat provizoriu de ridicolul de a fi vorbit cu obrăznicie de cel mai mare contemporan al său...".

Încadrarea lui Arghezi în mișcarea constructivistă o fac M.H. Maxy și Ilarie Voronca, primul printr-un desen (un portret) și al doilea printr-un eseu intitulat „Tudor Arghezi — fierar al cuvîntului". Voronca întreprinde mai întîi o proiectare a poetului în tot spațiul literaturii noastre, proiectare comparabilă cu aceea a marilor poeți francezi în cadrul literaturii lor (Mallarme, Rimbaud, Apollinaire) : „Printre ei, Tudor Arghezi. Fenomen uimitor în cadrul literaturii române, contrazicînd calculele astronomilor în cultură, contrazicîndu-l poate pe Arghezi însuși. Numele lui însă a trecut de mult peste dînsul, înundînd sevos în epocă. Gînd multiplu, incandescent ca un ornic cu litere de fosfor, între dinții lui cuvîntul se sfarmă precum simburii tari. Cuarț, fraza lovește pereții creierului. Fraza Arghezi, în poem sau în proză, țîșnește viril, răsturnînd sertarele creerului, spîntecînd testiculele criticii. [...] Arghezi aparține întreg realizărilor moderne. Discuția ar fi inutilă. Mirarea lui Tudor Arghezi în fața spectacolului actual constructivist nu dovedește nimic. Se va mira încă o dată aflînd că, dimpotrivă, constructivismul îl cuprinde. Pentru frază, gramatica-arghezi ; pentru Arghezi alchimist ai imaginii, pentru Arghezi fierar al cuvîntului".

În nr. 5 (iulie 1925) Arghezi răspunde printr-un pamflet caustic și se scutură de integralismul oferit ca explicație a operei sale. Tableta sa **Ce trebuie să știe un tînăr de 45 de ani**, scrisoare către M.H. Maxy, e un model de eseu ironic :

„În revista Dv. am găsit capete cu unsprezece profiluri, cu un ochi deasupra pălăriei și cu celălalt pe mușama ; am găsit fire de mustață ivite în spinare, peste sacou, nasul demontabil și ghetele făcînd corp cu ființa. În loc de creier, un portret purta, mi se pare, un craniu, un grilaj de lemn vopsit verde prin care se uita încoace un cîine dresat — și o inscripție: **Sunați!** Propriul meu portret din **Integral** era agrementat cu 10—15 capace de aluminiu, așezate în dosul urechei mele ; ar fi fost de ajuns un bobîrnac la ultimul capac, pentru ca portretul să înnebunească. Vreau să zic că în lumea Dv. totul devine posibil și ironia funcționează cu o severă gravitate.

Foarte bine, dragă Dle Maxy ! Viața e mediocră și gustul nostru se atrofiază sorbind din aceleași pahare cu interminabil conținut. Eu vreau să mănînc paharul : cine ar putea contesta suculența sangvină a noului meu chef ? Și după ce voi fi înghițit paharul, nu mă voi opri : voi mînca furculița, cuțitul, lingura și piciorul de cristal. Voi ataca vehement, cu gura căscată, dulapul din sufragerie, dulapul cu rufe; voi mînca indispensabili, gulere și ciorapi. Și ceea ce are să fie vom vedea. Și cînd voi fi devorat totul, găsindu-mă în fața unicului organ al maimuții — pe care, vai, l-am pierdut în preistorie în lupta cu crocodilii, voi mînca amintirea unei cozi... Ajung la automobilul care a sosit în ajunul plecării...

al D.tale cu drag,

Tudor Arghezi"

Mitul arghezian la a cărei sacralizare au contribuit avangardiștii suportă o tentativă de desacralizare mai întîi din partea tînărului Mircea Eliade (în **Cuvîntul**, an. III, nr. 788, iunie 1927) : „Cu dl. Tudor Arghezi s-a petrecut un lucru ciudat. Ani de-a rîndul, la începutul carierei literare, a fost hulit și contestat. Apoi deodată a fost ridicat în slăvi. A fost numit un «al doilea Eminescu» creatorul limbii române contemporane, inventatorul poeziei moderne etc. De cîțiva ani dl Tudor Arghezi e un zeu asiatic, voluminos în pîntec, trivial, agresiv și bonom. Un zeu care înjură mult, face poezie pură, urăște editorii și visează o vilă la Sinaia. Un zeu fecund în fantezie și pornografie...". Pamfletul lui Mircea Eliade nu era o analiză a poeziei lui Arghezi, ci mai mult un răspuns dat avangardiștilor.

Este cunoscută intervenția întru demitizare a lui Ion Barbu din **Ideea europeană** (an. IX, nr. 205, 1 nov. 1927) în care Arghezi e considerat „un poet fără mesaj, respins de idee, ca altă dată de rigorile vieții ascetice". Barbu îl exclude din sfera „frumosului necontingent".

Ion Vinea, deși prieten cu Ion Barbu, în focul acestei mari bătălii literare, e de partea avangardiștilor, luînd apărarea lui Arghezi într-un interviu : „Tudor Arghezi, după Eminescu, este singurul care reușește să ne dea o unealtă nouă de expresie. Eminescu și Arghezi sunt două mari etape prin care ne-am asigurat un material propriu de expresie". **(Viata literară**, an. II, nr. 51, 1927).

La „dărîmarea" mitului arghezian au mai participat, puțin mai tîrziu, Eugen Ionescu prin volumul **Nu** (1934), dezicîndu-se, în același timp, în paginile de jurnal intim, D. Caracostea prin studiul **Prolegomena argheziană** (1937), N. Iorga (direct și indirect, prin N. Georgescu-Cocoș), Brătescu-Voinești etc.

Dar la clasicizarea mitului au contribuit E. Lovinescu, G. Călinescu, Tudor Vianu, Pompiliu Constantinescu, Serban Cioculescu, mitul devenind, prin clasicizare, o realitate literară.

Tudor Arghezi a fost declarat zeu tutelar al modernismului românesc (funcție divină recuzată de poet), a fost expulzat din categoria modernismului (de un mare modernist — Ion Barbu); Arghezi însuși aprobînd modernismul acut prin publicarea (în premieră) a textelor postume ale lui Urmuz, l-a contestat ori de cîte ori a avut ocazia, precizîndu-și esența poeziei ca o abstragere din această categorie denumita cu un cuvînt „rușinos". Și cu toate aceste reacții a condus în istoria poeziei românești o revoluție modernistă căreia nu-i refuză fondul ci numai forma (denumirea), socotind-o doar o căutare a „umbrei din lucruri", literatura fiind bună atunci „cînd seamănă cu neasemănatul, cînd se apropie de neapropiat". **(Bilete de papagal**, an. II, nr. 291, 16 ian. 1929), tableta **Sunetul dinlăuntru)**.

Cît de coincidente sunt ideile estetice promovate, într-o sedimentare sobră de Tudor Arghezi, cu cele vînturate manifest (= prin manifeste) de avangardiști ! E numai o diferență de fon. Avangardiștii ilustrau o fază de șoc, de ruptură; Arghezi comenta o creație. Avangardiștii distrugeau o estetică punînd în locul ei, nu opera lor, ci opera lui Arghezi. Și Arghezi fugea sufocat de elogii nonfigurative.

Emil Manu

Geniul rezistent

Urmare din pag. 1

sale a fost creația, poetul considerîndu-se și demiurg într-un nesfîrșit laborator de creație universală. Despre nebănuitele, pe atunci, resurse ale sale, împlinite în operă, se exprimă cel mai pregnant Arghezi în **Vraciul**, pe care la împlinirea unui secol de la nașterea sa ne îngăduim să-l cităm integral : „Am un bazar de zări și firmamente / De cioburi noi de lună și planeți. / Aștri defuncți atîrnă de pereți, / Împărechiați cu zeci de instrumente, // Tablouri fără dată, cărți, portrete, / Pendule-n care cucul s-a oprit, / Spade cu vîrful ars și ruginit, / Icoane, pajuri, chivote, stilete... // Am chei pe toate ușile-neuiate, / Cîntare, cumpeni și măsuri / De prețuit cenușile necercetate / Din sufletul imponderabilei naturi. // Am site fine de cernut polenul / Împrăștiat cu-albinele pe bolți. / Unelte, cu-ascuțișuri și cu colți / Pentru găsit volumul, numărul și genul. // Corăbii ancorate-n cîte-o mare, / Orașe grămădite-n crepuscul, / Cîmpii închise și pămînt destul, / Subt clopotele cîtorva pahare. // Hlamide albe, mitre și coroane... / Pot unge papi, uzurpatori și regi. / Neamuri pierdute și vecii întregi / Stau condensate-n rînduri de flacoane. // Un semn, și tîmpla cerului se-apleacă. / Un semn, și uraganul s-a trezit. / Un semn, și neamuri noi s-au zămislit ! / Dar semnul mîna mea nu vrea să-l facă ! // În farmacia mea atotlecuitoare / Aleanuri am la chinurile-abia simțite, / Misterioase și nemaitămăduite, / Pe cînd prin jur se naște lumea șubredă și moare. // Pe șesul negru cu lumini de ceară / Pot frămînta din tină și scuipat / Un nou Adam, gigantic și nerăzbunat. / Aștept, îngenuncheată, plebea să mi-l ceară. // Eu mă fălesc că nu vînd ca atîția / Tezaurele mele : Nici nu știu / Dacă pe piață Dumnezeu cel viu / S-a ieftenit mai mult decît tărîțea // Mormînt închis la zgomotul de-afară, / Contemplu-a cîrtiților bucurie / Lîngîndu-și puii cu idolatrie, / Bălos, subt steaua mea polară".

Rezistența geniului arghezian este egală numai cu energia logosului căruia el i-a conferit o nemuritoare strălucire.

atelier literar
poșta redacției

MIȘKIN : Multe lucruri frumoase, multe discutabile (cu semne de oboseală, pierdere de substanță, vibrație, spontaneitate, etc.). Multe probleme de discutat și în privința contextului dv. actual (care n-are de ce să se învecineze la Miază-noapte cu disperarea și la Miază-zi cu resemnarea...). Ceea ce face necesar alt cadru de convorbiri. Vă vom da de veste.

MIRCEA : „București — Constanța" păstrează lirismul și acuratețea însemnărilor anterioare. „Eu, Cain" e o înjghebare de rumeguș livresc, destul de stîngace și neconvingătoare. „Povestea" e foarte bine definită, destul de stîngace și neconvingătoare. „Povestea" e foarte bine definită de replica eroinei : „m-am plictisit să tot fac pe interesanta". Într-adevăr, efectul de plictiseală nu-i rămîne în exclusivitate eroinei, din păcate, ci trece din plin și asupra cititorului, care întoarce ultima pagină cu o considerabilă senzație de iritare și lehamite. Pagini de rizgiială grafică în gol, pline de ostentație de gust îndoielnic, lipsite de suport psihologic (rizgiiala și „deșteptăciunea" însemnînd deobicei și suficiența...). Firește, dacă aveți drum prin București, căutați-ne.

OPTIMUS : Sînt evidente progrese, mai ales în sensul viziunii, fanteziei, vibrației (mai puțin în ordinea meșteșugului, a expresiei, nițel rigidă, nesigură încă, nu deajuns de mlădioasă, îndemînatică, sugestivă). Cele mai bune : „Echinocțiu", „Religii", „Eșecul cuvîntului", „Epilog", „Obiect", „Despre ceasuri"). Scrisoarea e plină de gînduri judicioase, despre care am mai vorbit și care sînt tot atîtea asigurări ale unui drum plin de perspective. Sperăm că discuția anterioară a putut lăsa urme mai adînci și mai lămuritoare decît aceste puține rînduri.

BOREAL AURORA : Paginile sînt curat scrise, cu oarecare îndemînare a descrierii și povestirii. Dar tema lor e romanțioasă, naivă (și rămîne prea direct dependentă la străvechiul mit al „luceafărului"). Trebuie să citiți mai mult, mai divers și să vă formați un orizont mai cuprinzător asupra lucrurilor, asupra vieții. (Felicitări pentru pseudonim !...).

FELICIA : În versuri, cîteva pagini frumoase : „Veac" 2, 3, „Bacșiș", „Optimism" 2, „Orbul", „Gelozie" (celelalte, cam despletite și divagante). Schițele sînt niște exerciții pline de ingenuitate, de poezie și pitorescul vîrstei, de irezistibilă fantezie juvenilă, cu o atmosferă bine „prinsă" (ușor medelenizantă, totuși !...), într-un cuvînt, pagini de certe promisiuni și perspective. (N-am avut plăcerea să-l vedem la față, necum să-l cunoaștem „personal", pe cetățeanul care v-a spus că ne frecventează și s-a oferit ca mesager !... Ținînd seama de aceste neadevăruri, nici nu sînt semne că-l vom cunoaște prea curînd... Dar de ce-ar fi nevoie de un mesager „special" ? Poșta Română funcționează, în general, foarte bine, nu ?).

M.R. TMȘ. : Cîteva lucruri bune, parcă pe un drum ascendent („Despre un verde", „Poem", „Fereastra", „Nevoia", multe din „Imagini") deși, pe ici-pe colo, se mai ivesc și semne de afectare și artificiu, un inefabil „făcut", jucat, ori niște metafore-ghirlandă care-și împrumută reciproc ambiguitatea, dacă nu chiar golul (d.p. „într-un ceas de lavandă ca un clopot tîrziu"), sau, altele, pur și simplu gratuite, fără „transfer" („mișcările tale sînt pline", „frunza prea durută", „ascunde vrăbii în pumni și rostește magnolii", etc.). În „Adresez" și „I aprilie", greu și incomplet inteligibile, apare și teama de a nu spune prea mult, prea clar, prea direct (care nu vă „stă bine", această teamă fiind hărăzită celor ce n-au ce spune, de fapt, ori știu că ceea ce au a spune e prea puțin, prea banal — și-atunci recurg la trudnice perifraze și „poetizări", la un „halo" artificial, „cerneală de sepie", etc. Din fericire, dv. n-aveți nevoie de asemenea trucuri...). Vă mulțumim pentru vorbele bune și pentru delicatele și foarte frumoasele atenții plastico-vegetale. Din contextul atît de criptic, am reținut că e cazul să vă spunem un „la mulți ani". O facem, din toată inima.

I. REU : Sînt și unele semne bune (cînd pagina nu e greoaie, uscată, „făcută", ca, d.p., „Toamna", „Somn", etc.). Mai spontane, mai cursive, „Ulița", „Imagine", „Dorință".

ALFA — HUȘI : Mulțumiri și felicitări și... multe înainte !

D. TEOFĂNESCU : Dacă ați urmărit această rubrică și n-ați găsit un răspuns — după atîta vreme — înseamnă că plicul n-a ajuns la noi.

LYRYCOS : Versurile, slabe. În cele două schițe, destul de bine prins un anumit exhibiționism juvenil.

Liliana Georgescu, Maria Meruju, Timaa Cuvtari, Diana Barbu, Cezarina Rosca, Dorel Andraș, Gligor Alecu, Lionel Constantin, Anonim, D. M. Căprarul : Sînt unele semne bune, marca să stăruiți.

Geo Dumitrescu

N.R. Manuscrisele nu se înapoiază.

Țara soarelui

Cuvintele nu se pot odihni
decît în poezie,
ceea ce auziți foșnind
ca oglinda unui iaz
în care întîmplător a căzut luna
nu-i decît dorința lor
de a lărgi ferestrele
de a limpezi cerul din ochi
știind lucrurile
să vîslească
spre țara soarelui din inimile noastre.

V. PETRESCU — MĂRGEAN

Prietenilor mei

Vă chem pentru că
am început să vă uit
— ce vreți
așa de repede
se scurg
secundele
[illegible]
frunzele
(foștele bune se uită,
chiar și cele rele)
Vă chem
ca să cinstim
acest pahar cu vin
sufletul meu
cuprins în singurătate
ca o mînă ruptă
la ghips.

MARIN NICOLAE

Și grîul creștea

Grîul creștea pe la brîu și mai sus
și morile se coceau de Sînpetru-n grădini

[illegible]

CONSTANTIN DOCHIAN

Lupta

Frumoasă e lupta cu iubita !
Ura noastră ancestrală e deghizată în dragoste.

Noi, semnele contrare ne pîndim
De după cuvinte, de după degete, de după inimi,

Sîngele nostru tresare învrăjbit de iubire
Ne rezemăm unul de celălalt
(conform unității și luptei contrariilor)
Năpustindu-ne peste margini, unul în altul
Cum marea ineacă țărmul ce-o-ncinge
Sau noaptea se stinge în ziua ucisă.
Ce luptă frumoasă și indecisă
E lupta aceasta, iubito ! Privește
Cum viața mi-o sorbi cînd
Te-ngrop în retina-mi adîncă
Și gura-ți mă doare, și rana-mi tot crește...

RADU ȘUIU

Desen de Robert Drăghici

Ora de iubire

Și acum
pentru că am rămas
numai noi doi
și pasările astea fără [illegible]
pot să vîslesc încet spre [illegible]
[illegible]

CORA CODREANU

Prin mulțime

Prin aleea spaimei de moarte
dragostea ce nu s-a stins
mocnește
și fuge
și își arată colții
și mușcă
și durerea mea se revoltă inutil
prin mulțimea-n care,
amîndoi căutăm spinul
ce ne-nțeapă-n piciorul comun....

B. HORASANGIAN

Focul

L-a prins în brațele-i lacome
focul,
iubire vicleană și fără opreliști,
copacul nu se zărea,
numai strigătul, șoapta, oftatul
se auzeau,
o clipă a apărut în splendoare
copacul cu ramuri întinse
și parcă zbura rîzînd de spaimă
și parcă scăpase de moarte și hohot,
apoi a urmat prăbușirea și tunetul,
focul se-ntinse leneș,
pe iarbă adormind,
doar un ciot a rămas
fără rost, fără gînduri.

BORIS MARIAN

Căci tu ești

Sînt pasăre și-mi cade bine sborul
sînt piatra-n care încolțește grîul
sînt apa care se numește rîul
dar și aceea care-a fost izvorul

sînt floarea care nu primește friul
și ochiul care stinge-n lacrimi dorul
sînt sentimentul cel mai pur — fiorul
trăit de mîna ce-ți îmbracă briul

sînt visul de iubire pentru care
lumina răstignită-mi stă pe gură
și-oricît ar fi iluzia de pură
avea-va doar o singură culoare

căci tu ești cerul tu ești colivia
ce-nchide-n ea ființa mea, Maria.

GRIGORE HOJMA

Meșterul Vida

În fiecare an, la capătul verii și al Maramureșului, acolo la poalele Pietrosului, în poiana de lîngă drumul Vișeului, așez emoționat coroana mea din flori de munte, la picioarele „[illegible] din Moisei"... Pentru că au iubit ținuturile sfinte ale lui Dragoș și umbrele voevozilor, plutind în înserare peste turle înalte de biserici, pentru că le-au apărat cu securea și coasa de fiarele turbate ale întunericului, ce vroiau să înlocuiască cu svastici desenele de pe porțile curților, să le umilească neamul și credința, ei au devenit eroi...

Cel care i-a redat eternității, acolo, deasupra negurilor și pulberii, spre a ne rămîne pildă, iar dușmanilor amenințare, a plecat în marea călătorie, să-i întîlnească, și să li se alăture...

Sunt cernite acum valea Izei și Marei. Pentru o clipă trîmbițele stînelor se tînguie în jale, izvoarele au încremenit, cerbii și căprioarele privesc nedumerite, de sub poale de codrii, stelele negre. Oșenii și Maramureșenii nu-l vor mai întîlni, toamna și primăvara, iarna și vara, în nopțile cu lună, pe fratele lor mai mare, care îi apăra de **„duhurile rele ale pădurii"**. Nu le va mai povesti despre acel popor din Andaluzia, aflat departe, peste mări și țări, falnic și semeț asemeni lor, pe care împreună cu alți firtați, a sărit atunci, demult, să-l apere cu pieptul, de clonțul păsării negre...

Știind că muzele s-au născut în pădure, el se ducea dimineața, la primul cîntec al cocoșului sălbatec, să le întîlnească [illegible] roua de pe flori...

„Boala", acel joc de bărbați [illegible] sufletul [illegible].

[illegible] cocoșul...

În nopțile de [illegible] și Decebal rămas acum în lemn, ca simbol al măreției și trăiniciei noastre.

Este luna mai, dar acolo în nord bat vînturile negre, ninge și plouă pentru că El, sculptorul, a plecat spre țarna liniștită, lîngă strămoșii lui și ai noștri.

Ca un adevărat gospodar și-a luat, sînt convins, acolo, peste apa albastră, flori parfumate și fîn proaspăt cosit, țipuritoare și ceterași din Huta Certeze, taragotul și cîntecele lui Fărcașu. Și-a mai pus în desagă cuțitul, slănina și ceapa, dar mai ales săcurea cu care l-a smuls pe Pintea dintr-un stejar. În care-l închisese timpul. Țăranii vor continua să-i aducă pînă la sfîrșitul veacurilor, din pădurile Sighetului căruțe cu lemne și să i le rostuiască frumos pe iarba verde.

> Struțul meu și pana me
> De-amu unde-or atîrne
> Clopu-n cui agățatu
> Și io în noapte plecatu

Neputînd să treacă și el apa, calul său a rămas pe spinarea unui deal, lîngă stejarul haiducilor, așteptîndu-și prietenul și stăpînul...

Fotografie de Sorin Postolache

Mihai Bandar

EDITURA JUNIMEA — 10 ani de activitate

[illegible]

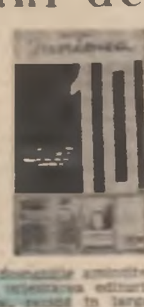

[illegible] în acest moment de bilanț festiv. Dacă în ceea ce privește tezaurul românesc clasic (prin ediții temeinic întocmite, prin exegeze critice de ridicat nivel științific prin colecțiile mare popularitate, ca, de pildă, „Eminesciana" etc.) importanța instituției răspunde cu acuitatea-i recunoscută, [illegible], fiind vorba de creația originală contemporană, este de remarcat faptul că nu puține dintre aparițiile editoriale-evenimente ale acestui ultim deceniu de cultură românească umanist-socialistă poartă însemnele aceleiași surse de lansare. În sfîrșit, în aceeași ordine de idei, deosebit de semnificativă este constatarea că în prim planul atenției se află acțiunea de descoperire și stimulare a aportului creator desfășurat de autorii trăitori pe meleagurile Moldovei și ale Iașului.

Fidelă marii tradiții românești în general și a celei ieșene îndeosebi din domeniul de tipărire a cărții, Editura „Junimea" se poate, pe drept, mîndri cu înfăptuirile sale de pînă acum." Urăm colectivului redacțional al Editurii „Junimea" noi forțe de muncă întru îndeplinirea cu strălucire a obiectivelor ce-i animă activitatea de viitor.

Cronicar

REVISTA STRĂINĂ

● [illegible] DE CUVINTE aparținînd vechii limbi maya [illegible]

● ÎNTRE [illegible]

● PREMIUL PRITZKER [illegible]

● O GREVĂ [illegible]

● CU 1,1 MILIOANE DE DOLARI [illegible]

● **FEZ** — fosta capitală a Marocului, fondată în 788 e.n. de regele Idriss al II-lea, este pe cale de a-și pierde multe din inegalabilele comori de arhitectură și urbanistică pe care le adăpostește, dacă nu se vor lua urgente măsuri de restaurare și consolidare. Un apel internațional pentru strîngerea fondurilor necesare salvării milenarului oraș a fost lansat de directorul general al UNESCO, Amandou Mahtar M' Bow Fez-ul păstrează între zidurile care îl înconjoară și prin care se pătrunde prin mai multe porți monumentale, numeroase comori de arhitectură : Moscheia Oarawiyin, ridicată între secolele 1 și 11 e.n., Moscheia Andalușilor, mai multe medrese etc.

● **LU XUN** este unul din marii scriitori chinezi ai acestui secol. O expoziție, „Contemporanul Lu Xun", va fi deschisă, în cadrul unor schimburi culturale, la Biblioteca de stat din Berlinul de Vest. Această manifestare este un răspuns la expoziția Kathe Kollowitz, prezentată în China anul trecut.

● **DOUĂ NUVELE** de Jaroslaw Jwaszkiewicz au apărut la Paris într-un volum de aproximativ două sute de pagini, publicat la Editions des Autres. Este vorba de cunoscutele opere „Mesteceni" și „Domnișoarele din Wilko". Versiunea franceză este semnată de profesorul Paul Cazin, remarcabil cunoscător francez al culturii poloneze, artist și savant dispărut de curînd. De adăugat că filmele turnate după aceste două nuvele de Andrzej Wajda au fost proiectate la cele mai de seamă cinematografe pariziene.

● **PE SCENA** Teatrului Radnóti din Budapesta a fost pusă în scenă la sfîrșitul anului trecut o adaptare după cunoscuta capodoperă diderotiană „Jacques fatalistul". Adaptarea a aparținut lui Bernard Bétremieux, care a semnat și regia împreună cu Gerard Marc. Spectacolul s-a jucat în franceză și s-a bucurat de succes. Într-un decor simplu, dar sugestiv pentru rătăcirile celor doi eroi ai lui Diderot, Jacques își povestește cu umor și naturalețe aventurile sale amoroase. Puțin cîte puțin stăpînul nu devine decît un simplu interlocutor al celui care vorbește în numele autorului, și într-un admirabil final, stăpînul și valetul își schimbă capa și rața pe fundalul cunoscutei melodii „Ca ira". Pe scurt, o lectură din Diderot, făcută, cu umor, o lectură care dovedește că un joc de scenă inteligent poate să sublinieze caracterul profetic al operei.

● **URMELE VIEȚII COTIDIENE** dintr-un oraș prehispanic aparținînd culturii olmece, care a fost înfloritor între anii 600—700 e.n., au început să fie scoase la lumină de cercetătorii de la Institutul național de antropologie și istorie din capitala Mexicului. Zona arheologică din care face parte și acest oraș — Cucaxtla — a început să fie cercetată în amănunțime încă din 1975. De atunci au fost scoase la lumină numeroase piramide, palate, locuințe, fresce, podoabe, obiecte de cult etc.

● **ÎN CADRUL** „Festivalului Vienei" se va desfășura un simpozion internațional Musil sub titulatura „Orașul și urbanitatea în opera lui Robert Musil". În afară de referate, conferințe, discuții sînt prevăzute o serie de vizite la principalele centre ale vieții literare din epoca în care a trăit și creat cunoscutul scriitor austriac.

● **UN ASPECT** al vieții în Africa neagră la sfîrșitul epocii coloniale, povestit la persoana întîi de o fetiță, este primul roman al poetei franceze Paule Constant, asistentă principală de literatură la Universitatea din Aix en Province. Volumul intitulat OUREGANO (col. Blanche, Ed. Gallimard) cuprinde în paginile sale impresiile puternice care marchează viața unei fetițe de opt ani părăsită de o mamă lipsită de afecțiune și de un tată belicos. Ea își duce viața într-o condamnabilă epocă a manifestării puterii și rasismului, cauză a disperării adulților pe lîngă care s-a aciuat încercînd să uite realitatea. O întîmplare răstoarnă echilibrul și așa precar al fetiței, care, nemaiputînd fi tolerată de cei care o cresc, o determină să fugă sperînd să găsească poate o lume a descătușării, violenței și lașității.

● **ALICE ÎN ȚARA MINUNILOR**, cunoscuta poveste a lui Lewis Carroll, care de la data primei sale publicări, în 1865, a inspirat multe interpretări, în toate genurile, versiunile și personificările, pe toate scenele și mai cu seamă în studiourile de filme de la Hollywood, apare acum sub forma unui musical. Acțiunea se petrece de astă dată în Polonia și Franța (Marsilia). Această nouă versiune este un exemplu de colaborare internațională : coproducție anglo-belgiano-poloneză, capital american, roluri principale : Alice — Sophie Barjac, Rabbit — Jean PierreCassel, actori francezi ; jucat în limba engleză ; regia aparține polonezului Jacek Bromski ; muzica — belgianului Henri Seroka ; texte : americana Gyliiana ; coregrafia — japonezul-canadian David Toguri iar corpul de balet aparține ansamblului Operei din Varșovia.

Utopia livrescă

Urmare din pag. 1

navilor mintali. „Cartea cu jucării" în lirica ei miniaturală, face o mitologie geneziacă insolită, închipuind germinațiunea originară din materii alimentare. Cutare schiță poematică („Zburătorul") e din clasa realismului miraculos și poate fi asemuită, fără pierderea valorii, cu o nuvelă de Marquez. În totul, poetul este creator de mari viziuni grotești, observînd omul în ce are el mecanic, precum și un liric al revelațiunii inexplicabile, aci franciscan și primitiv, aci filozofic. Din toate acestea, Tudor Arghezi a întocmit un soi de roman modern, caleidoscopic, citibil „oricum" și fără „succesiune", un cadru circular prozaic sub forma unor „Tablete din Țara de Kuty". Izvorul este Swift, invocat de autor, și este vădit că Tudor Arghezi ne dă aci un fel de **utopie livrescă. De altfel, calculul se observă** de îndată căci, sub aspectul creației, nimic din ce este stereotip utopic nu iese din discuție. Kuty este o „insulă" și un stat paralel, o babilonie unde coexistă epoci felurite și geografii. Compoziția rasială e globală. Fauna și flora sînt teribile și insolite, istoria propriu-zisă, de invenție pură, este grozavă. Spre a da fabulației o carnație verosimilă, Tudor Arghezi inventează o limbă și o literatură, o viață politică, instituții, o legislație, vecini geografici (Bașogia și Filinția). Totul este burlesc, strivit cu un ochi satiric și văzut sub aspectul exotic insolit. Cine compară faptele de aci cu elemente istorice reale, observă neîndoios asemănări, însă esteticește astfel de judecăți nu ne sînt de nici un folos, căci a verifica în biografic evenimente explicate în operă denotă cel mult spirit polițienesc și nu critic.

Excepțională, în schimb, este ideea de a închipui o lume încheiată sub toate aspectele, deși inițial uimitoare prin mulțimea de moravuri noi și psihologicește exotice. Salutul se execută, în Țara lui Kuty, prin descheierea pulpanelor hainei. Localnicii sînt, spiritualicește, instabili și, plictisindu-se ușor, schimbă numele lucrurilor la fiece zece ani, cel puțin o dată. Un primar inițiază, spre a simplifica viața, un proiect demențial de sistematizare urbană: „El dorea să strîngă și să sorteze edificiile de același fel într-un singur loc, bisericile cu bisericile, grădinile cu grădinile. Statuile, adunate din toate părțile, într-un Parc al statuilor și, de asemenea, canalizările și bulevardele fiind mai lesne de îngrijit și administrat laolaltă decît separat. Canalurile, de pildă, trebuiau scoase din pămînt, ca să nu mai incomodeze și îngrămădite, ca în șantierul unei fabrici de tuburi de beton, la diametrul și lungimile lor, în stive demonstrative. În mijlocul unui parc cu lac, iar becurile electrice aveau să fie scoase din oraș și îngropate în lac, ca să lumineze pe dedesupt, în culori".

Împăratul Barbă selecționează dregătorii din tre jucătorii de popice, alegînd pe campioni. Plata se face în „onorarii, subvenții și sperțuri". Moneda e „sperțul". În Kuty, se interzice alcoolul și se bea totul dezalcoolizat, nu se fumează și se repudiază cafeaua, în chip de excitant. Procreația se face planificat, ca o datorie statală. Femeia, în Țara de Kuty este precum un animal și nu are dreptul să umble călare, toacă averile în mod organizat și îngrădit, nu alege, nu este ministru ori caporal, nu se rade și nu poartă pantaloni. De altfel, antifeminist, comentariul ricanează pe rebele și este contra apucăturilor moderne de a sofa, a trage din țigară și a se înveșmînta bărbătește în raglan și pantaloni.

Comerțul exterior se face cu cobilița, finanțele sînt sui-generis, impozitele absurde. Orînduirea publică, în fine, vine de la aristocrația consacrată, la „ciupeală și la hoție", și duce la împușcarea, timp de trei luni, a populației, fără discriminare, spre a o purifica de necurățenia morală. „Tablete din Țara de Kuty" e, în literatura română, un soi de orwelliană „1984". De altfel, prozatorul este, prin nota de grotesc, precum și prin răceala raționamentului absurd, un „modern". El detectează, prin „explorări", o populație veșnică biologicește, un soi de troglodiți, ca în Borges (acest fabulos livresc e, în esență, borgesian, recognoscibil, din pricina savorii stilisticește exterioare) : „și — surpriză — polul era locuit ! Omenirea lui fericită, nu ara și nu secera, hrănindu-se cu lingura, de-a dreptul din mare, care fierbînd neîncetat, ca o bucătărie de regiment, era de jur împrejurul insulei polare o adevărată supă de pește cu raci condimentată cu coaltar de alge și cu lotus candid. Și nicăieri nu întîlniseră savanții academiei noastre o lume mai leneșă, mai putredă și mai sensuală".

Politicește, Țara de Kuty e o „kakanie" kafkiană.

„Într-un Stat bine organizat, jumătate din populație se ceartă cu cealaltă jumătate, la un ghișeu.

Deocamdată, nu am [illegible] decît un nivel psihologic : fiecare om este virtual și criminal și i-am inculcat și lui sentimentul de a se simți de o sută de ori pe zi conlocuit de o cuină imprecisă, haotică, enormă, de teamă de a fi cetățean al Statului din care face parte, de fiu răsfățat al nației lui.

Și acest sentiment salvator îl determină să viețuiască, zi și noapte, sicit de o fantomă morală, binefăcătoare pentru Stat și în panică eternă".

Cîte un tablou ludic, infantil e parcă extras din Lewis Carroll și e „modern" întrucît dă o reprezentare bufonă și fantezistă : „Acolo nici tătuții, care pe la noi se zbircesc la gură și la nas și fac peri albi pe la ureche nu sînt mai mari decît copiii lor și unchiașii cu obrajii rumeni se dau de-a dura, prin iarbă, amestecați cu copiii, cîte un tătuț călare pe o spinare de băiat, cîte un iepure călare pe o [illegible], tirîndu-se de-a bușile prin Poala Maicii Domnului, prin măghiran și busuioc".

Nici stilisticește, proza nu este vetustă ci barocă la un mod perifrastic, inventivă și burlescă. Portretul are ceva arcimboldesc în raportul mecanic : „E uzat și diformat ca un ambalaj de sac : urzeala cedează de jur împrejur. Adipozități diluate dintr-un material cu instabile coerențe. Cusătura picioarelor este scoborîtă la gambe, subsuorile deplasate pe solduri sînt ca la crapi, brațele și-au pierdut coltucele, și genunchii rotula : e otova și lins. Buze strînse ca gura sacului cu sfoară cu căpătîiul destinat al unei tăcălii de cîlți. Poartă ochelari simbolici, 00."

Propozițiunea este prețioasă și bizuită pe asociațiuni, nu o dată absurde, instinctul invenției este rar. Hotărît lucru, „Tablete din Țara de Kuty" este proza argheziană de speță pură, utopie teribilă și o producțiune „modernă", cu lumi esteticește latente, analizabile pe teren european.

Ședința Cenaclului „Luceafărul" din ziua de 19 mai se amînă, din motive obiective, pentru ziua de luni, 26 mai.

SPORT Un fel de jocuri

● Nu știu de ce mai sîntem supărați în această primăvară rece în care spectacolul finalului de campionat și cel al alcătuirii reprezentativei sînt de tot hazul. Ne miră chiar că ne-ar mai lua cineva în serios după „șușanelele" echipelor noastre care au început să-și împartă punctele pe tarabă. Pînă și echipe, meritoase totuși, între care virtuala campioană, Universitatea Craiova, fosta campioană, F. C. Argeș, Steaua și Dinamo au intrat în hora „na și ție, dă-mi și mie", administrîndu-și punctele cu cîntarul și metrul. Ce să mai vorbim atunci de „fundul clasamentului", unde Gloria Buzău strînge bani albi pentru zilele negre din B de luni de zile, iar Olimpia încurcă din încăpățînare contabilitatea celorlalte amenințate cu retrogradarea. Punctele sînt acum la mare preț și, dacă în loc de unul sau două, ar conta și jumătățile și sferturile, prețul lor ar crește și mai mult. Dar de ce să ne mai supărăm noi în fața acestor „surprize" nemaipomenite care au ceva tragi-comic în ele ? Pierde fruntașa pe teren propriu în fața codașei ? Ei și ? Cine mai știe astăzi cine e fruntașă și cine e codașă ? Unde este terenul propriu ? Dacă ne-am lua după acest final „incandescent", ar trebui să sperăm în mari victorii ale lui C. S. Tîrgoviște sau chiar Olimpia Satu Mare în fața Arsenal-ului sau Liverpool-ului. Dar nu ne luăm. Ne gîndim numai că pierderea semifinalei din Cupă de către Steaua ar plasa în Cupa Cupelor automat pe Poli Timișoara sau pe Rapid, echipe care joacă numai cînd și cu cine vor ele, odată într-un fel, altădată altfel. Nu că am avea mare încredere în Steaua care, vezi doamne, s-ar descurca mai bine la Londra decît la Tîrgoviște, dar nici chiar așa... Și atunci de ce să nu rîdem și noi cînd băieții rîd de noi ? De ce să credem că fotbalul se joacă numai 11 contra 11, cînd și unii și ceilalți pot juca toți împreună și de aceea pot face un „show" de toată frumusețea miercurea și duminica. La această atmosferă de mare veselie și împăcare participă, cu rare excepții, crainicii și cronicarii noștri sportivi, care țin să ne convingă că pe cutare teren s-a jucat o dramă și nu o comedie, că a rata atîtea lovituri de 11 m este ceva absolut normal și nu invers. Iată, unul dintre ei ne înștiința că Octavian Ionescu, înainte de a executa un penalti, își potrivea jambierele, „lucru esențial pentru o bună execuție". Probabil că internaționalii noștri Cămătaru și Fl. Grigore n-au știut acest lucru și au ratat, nu ? Deasupra tuturor, ca vîrful Omul, surîde misterios marele nostru selecționer care își schimbă colaboratorii cum își schimbă un lord cămășile. De ce și le schimbă lordul, știe toată lumea, de ce își schimbă colaboratorii St. Covaci nu vom ști niciodată, atîta timp cît rolul său în schemele reprezentativei este incert. Dar fie și așa. Noi măcar să ne bucurăm de vara care va veni, dacă de primăvara asta nu avem de ce.

Ulise

Jurnal de nord

(Stockholm)

FLORENȚA ALBU

Cobori fugind, tăcind, fugind ; scările rulante te duc pe verticală, între ziduri negre, roșii, tăcute, spre altă bolgie — alt orizont. Pasaje rulante te fac să luneci pe orizontală, printre imaginile Omului — un Christ gol, întins, crucificat ; și celelalte ipostaze, copii după picturi vechi sau moderne, un șir de capete, de trupuri ale suferinței. Și pe celălalt perete care se derulează, care fuge odată cu tine, simbolurile mării : degradeuri clare, albastru spre violet, spre sumbru și un copil gol cercetind spiralele unui amonit.

De aici intri în labirint. Imaginea celui străvechi, era pietrei cioplite sau necioplite — Insula Gotland — pregătindu-te pentru întilnirea labirintului acesta, era noastră... Cobori, urci, mergi orizontale — miriapozii te duc pe multele lor picioare mecanice, picioare comandate să meargă — tu insuți mergi, fugi, cobori, ești unul din căutătorii Monstrului, în acest labirint — metroul inconfundabilului Nord...

Și sint din nou în roșul, albastrul, sumbrul, pe fundul mării, într-un cenușiu steril sau violent, între cochilii seci și alfabetele intimplătoare ale pietrelor... Sint în burta chitului sau în peșterile primilor oameni, dar focurile demult părăsite, dar închisul stirnind altă frică, altă rezonanță a fricii — nici nu strigi, nu te împotrivești, — urci, cobori, treci pasaje orizontale, trenurile silențioase te duc printre nume cu rezonanțe ciudate : Hulstä, Vostra Skogan, Näkrasen... Vocea care le anunță emană din intunericul subpămintului, submării. Oamenii rinduiți pe bănci, atit de tăcuți, spectrele unei omeniri trecute sau viitoare — incomunicabilul pecetluiește vecinătatea, existența noastră intimplătoare în timp. Asiatici, africani, blonzi nordici, tineri nonconformiștii altor conformisme, imbătindu-se cu alte băuturi, cu alte crezuri, fantasme, negind alte negații, dar intrați de mult, dinainte de naștere, în șirul afirmației implacabile, anulării, insumării semnelor după legea semnelor algebrice...

Și alteori, sub-orașul este gălăgios, tinere hoarde iau cu asalt stațiile, scriu protestele lor, hieroglifele incendiază stinca, semne incifrate măresc pericolul sau batjocura, acest fel al istoriei, din cind în cind, de a fi frază agramată, obscenă, argotică, pieritoare de la o zi la alta, opinie publică, flux și reflux de nisipuri secate... Și mai sint reclamele nu știu căror discuri, nu știu căror filme, linii maritime, modele de modele... După o săptămină, alte reclame iau locul acestora, alte lozinci scrijelesc stinca, în locul celor șterse de salahorii metroului...

Ieși din pintecul pămintului, din burta chitului ; labirintul se deschide în alt închis, în altă rătăcire.

Riksglaset — fintina stalactită. Aceeași piață rotundă, treptele marcind pe laturi, marele hexagon sau octogon. Și în mijloc, acolo jos, unde ajunge umbra stalactitei — limbă unică a unui ceas solar, stalactita, fintină arteziană, din mii de cristale închipuind oglinzi monumentale, înșelătoare. Aici se produce micul mim mimind frica — și întotdeauna i se lasă loc vast, loc rotund, ca pentru o execuție... Și tot acolo, tineri cintăreți la ghitare și flaute, muzica lor umplind, impregnind de singurătate, fiecare moleculă a spațiului, făcind-o să vibreze de singurătate, de cosmica noastră singurătate.

Și tot acolo rătăcesc adolescenți, în cămășoaie scrise cu cerneluri sangvinarde, lozincile unor proteste sau adeziuni, sloganurile căror politici necoapte — deci crude la gust, deci ale cruzimii — sectanți moderni ai căror credințe erezii uzurpatori vrind să dărime zidurile Ierihonului, cu cintece de flaut ; zăcind în zilele de weekend, în aceeași piață hexagonală sau octogonală, înconjurați de sticle goale, bombănind crezuri, proteste, imprecații, singurătății din jur.

Și tot aici, în zilele calme, în amurguri prea blinde, coboară din cer femeia cu numele Maria, cintăreața la mica ei orgă electronică. O voce patetică, o voce pentru zăpezi, pentru mistere, în rotundul deschis al pieții pare că ninge și oamenii revin la copilărie, la bunătate... Citeva minute orașul se întoarce la cosmogonia lui — ii vezi luna și stelele și conjuncturile astrale inscrise în cercuri care se intrepătrund, ca în tabloul de pe zidul Catedralei Vechi a Stockholmului, acea viziune a pictorului Urban Malare anno domini 1535.

Și fanfara orașului coborind treptele dinspre Catedrala Sf. Clara — fanfara cu muzica ei, o mașină care stropește străzile, le împrospătează și le dă un miros vechi, de reavăn, de altădată...

Dar trec helicoptere și avioanele taie în două, în patru, cercurile astrale ale vechiului Stockholm.

Deasupra, prin mari ochiuri de sticlă armată se vede cum cade, cum se mișcă fără odihnă, apa fintinii arteziene ; și mai incolo, intrarea la Galerian — strada acoperită, galeria cu magazine de lux și cafenele de lux ; și femeile prezintă, la mici mese, ca intr-un parc, semințe, soiuri de ciuperci și rase de cîini...

Aceeași piață în jurul fintinii-stalactită. Aproape Kulturhuset ; aproape, stația de metrou Centralen. Altă zi. Și tinerii aceia producindu-se ; spectacolul regizat cu destul cabotinism, cu gust pentru un soi de propagandă. Afișe mari, fluturind de parapetul podului care se curbează înalt, dind vastitate deschiderii pieții, treptelor, pașilor grăbiți să ajungă la stația de metrou sau pașilor acestor tineri intirziind aici ca intr-o agora a incomunicării, a incomunicabilului...

Aici poposiseră ei, nu știu ce sectă, mișcare, falanster, proclamind în acel „energikprojekt" : „politik... fantasi... sensualitet..."

Un spectacol ca toate spectacolele — cu ghitare, trompete, tobe. Cu fete vopsite în roșu, cu inimioare pe obraz, cu acolade și puncte indiene în mijlocul frunții. Mai violenți, mai mulți, mai uniți decit perechile, decit singuratecii intilniți altunde... Madone blonde, violent suave, purtindu-și plozii la sin, în spinare, de mină ; și alți copii, mai mari, agățați de fustele, blugii, legănindu-se în ritmul muzicii, bătind tactul, participind la spectacol.

Și recuzita — afișele, expoziția de fotografii făcind propagandă pentru viața lor în comun ; mizeria lor sfintă, libertatea lor de-asupra tuturor libertăților. Blamind în cintece și lozinci burghezia, dar dind spectacole în fața unor burghezi, oferindu-le acest divertisment — și coroanele căzind pe zdrențele cu blazon nou, așternute pentru ofrandă. Ce harababură, ce iluzie a unei împliniri, a unei independențe totale, a unei personalități model pentru generația secolului ! Totul poartă sfinta amprentă a sfirșitului de mileniu : o disperare curajoasă...

Păcat că nu înțeleg aceste lozinci kilometrice — majuscule și minuscule compunind „energik projekt"-e incendiare. Cei pe care-i întreb, nu știu să-mi spună ce vor aceștia, spre deosebire de alții și cărui grup ales aparțin.

Polițiștii, prezenți la distanță — e prima dată cind ii văd — par să dea importanță acestei existențe contagioase.

Observ curiozitatea unor tineri îmbrăcați în salopete — uniforma metroului. Sint gravi, privesc fotografiile, mutrele celor de o seamă cu ei, cei „liberi". Nu par să fie prea convinși de fericirea acelora, de găselnița lor, de soluția, filozofia... Cei mai mulți vin, văd, pleacă. Un fel de curiozitate și dezamăgire.

Plec și eu de la spectacol, după vreo oră. Încă nu am reușit să aflu ce vor acești hippy intirziați, nu știu dacă aceștia sint faimoșii „narcomani" pe care, la Muzeul Nordului (muzeu de etnografie, tradiții, folclor) pentru țările nordice, îi vezi într-o scenă apocaliptică : un bărbat cu burta pînă de [illegible] [illegible], narcomani — [illegible] stupefiante, [illegible] extraordinar de „viu", [illegible] de un naturalism violent, [illegible].

Un amfiteatru viu : deasupra, prin mari ochiuri de sticlă, se vede cum cade, cum se mișcă fără odihnă, apa fintinii arteziene... Și mai încolo, intrarea la Galerian, strada acoperită, cu mici magazine de modă și femei care prezintă, la mese-fantezii, semințe, soiuri de ciuperci și rase de cîini...

Și fanfarele coborind treptele pieței adinci, rotunde, cu fintina arteziană la mijloc : mirosul [illegible], de reavăn, de amintire și demodat...

Și micul mim, mimind frica...

Și femeia cu numele Maria, cintind la mica ei orgă electronică, misterul zăpezi.

Și spectacolele [illegible] [illegible] pentru nu știu ce cauze, [illegible] și deschideri. Și tot aici, tineri [illegible], pe trepte, visul perpetuării și [illegible].

Piața — loc de desfacere al produselor și al ideilor. Al chezeșilor vechi și noi. Oglinda vie, formidabilă, a unui oraș.

Aici am întirziat totdeauna mai mult ca oriunde. Aici mi-a plăcut să visez și aici m-au asaltat întrebările, [illegible] și [illegible].

Dar totdeauna mă aștepta metroul, labirintul — burta chitului. Între umbrele lui contemporane, [illegible], [illegible], [illegible], [illegible]...

Lirică din R.S.Cehoslovacă

VOJTECH MIHALIK

Mărul

Mărul de aur al desfătării
Eva cu mare efort
l-a dobîndit în rai.
A trebuit să se cațăre
să întindă mina după el
și să-l rupă.

Lui Newton, în timp ce dormea,
mărul înțelepciunii
i-a căzut pe frunte —
fără să facă nimic,
pur și simplu l-a lovit.

Vrei să lupți pentru a te desfăta,
omule ?
crezi că înțelepciunea
vine singură ?

MILAN RUFUS

Moartea

Numai ea face moartea e groaznică.
Din spate total e frumos și nevinovat.

E ca o mască de carnaval,
din care după miezul nopții poți lua apă,
ca să bei sau să-ți speli fața asudată.

Numai orbitele trebuie să le acoperi cu mina.
E singurul lucru care ne mai înșală.

Lanuri coapte

Mai întii stau aplecate în fața dealurilor
Ca musulmanii în fața mecetelor.

Și-apoi pleacă
in caruri înalte
spre sfintele mori.

Vin versurile

Cineva stă în el acum de parcă ar sta în geam.

Concentrat, liniștit. Îl desface.
Măsoară adîncimea pămintului și înălțimea cerului.

Cineva stă în el acolo.
Se lasă în versuri.
Azi nu-i singur. Trebuie înconjurat.
Înconjurat trebuie cu dragoste, cu ură, cu vorbe.

E însingurat, și-atunci singur vă urmează.

În românește de
Nicolae Armeș

József Attila: poetul proletar

În lupta lor pentru înfăptuirea unui destin de libertate și dreptate socială, popoarele au avut și au în creatorii de valori spirituale pe unii dintre cei mai dăruiți militanți, oameni cu sufletul în continuă [illegible]... arzind pînă la mistuire, [illegible] pînă la supremă jertfă pentru înfăptuirea măreţului lel năruia au aleşi. Unul dintre aceste multe și luminoase exemple este poetul maghiar József Attila, voce de primă mărime a poeziei ungare a secolului 20, care avea să îmbogățească lirica universală cu o operă ale cărei trăsături [illegible] [illegible] : spiritul revoluționar, [illegible] demnității umane, îndemnul la lupta pentru triumful marilor idealuri ale maselor.

În scurta dar clocotitoarea sa viață (1905—1937), trăind intens avinturile revoluționare ale începutului de secol, el deschide în jurul anilor '25 o nouă cale poeziei maghiare, care avea să devină una din direcțiile majore ale creației literaturii, cu o finalitate generoasă, [illegible] de luminoase [illegible]. Înscriindu-se în [illegible] dar mai ales în fond, creația lui József Attila se înscrie unei atitudini mai generale din lirica primelor decenii ale veacului nostru, care punea problema nu doar a revoluționării artei — prin aceasta, schimbarea stării de lucruri inechitabile din societatea timpului, lupta împotriva asupririi, exploatării, unirea celor mulți în marele front al umanității : „...**Pe-ninsorile curate-ale istoriei, / așa se naște vremea-aceea, cind / pe inima-n bezne-or pune muncitorii / a Omului stea roșie arzind...**" clama el cu încredere și apoi : „...**Muncă ! Piine ! / Piine ! Muncă ! // Vine mulțimea, mulțimea !...**". Tăria luptei prin mijlocirea artei, o artă care reclamă totul pentru masele năpăstuite, puterea acestui mare poet proletar, se va înscrie în universul unei poezii de bogate resurse estetice, de valoroasă ținută umanistă : „...**Mi-am pierdut coroana mea, / Spînzură de-un ram în crîng : / Cerb am fost și ca umbra : / Lup voi fi, și de-asta pling !**".

Spirit efervescent, de nobilă atitudine combatantă, Jozsef Attila se înscrie în linia unor : Maiakovski, Vapțarov, Srecko Kosovel, Berthold Brecht, Jiri Wolker, Tudor Arghezi, toți — fiecare în felul său — modificind tiparele poeziei, [illegible] [illegible] acesteia, fund, în același timp, [illegible] prin spirit polemic și de luptă. [illegible] omul trebuie să-și înalțe făptura pe măsura dreptului la o viață liberă și demnă : „**Încrucișe-se picioruI pin-la briu — / ui, ui, — umblăm prin lume ca un rîu / și căutăm dreptatea, azi și ieri, / dar n-o găsim pe nicăieri**", ori „**Doar săracul e cel mai sărac, / n-are forma unui stejar, nici fag, / vara n-are umbra, nici răcoare, / bucuria-i e-n pustiu strigare**" și încă „**— Hai, dă-n bătuc, izbește, frînge, / de mii de țăndări nu te plînge / Dacă lovești cumplit in moarte, / damnimea strigă ca de moarte, / pe cind zimbește lată, barda**".

Poet proletar în cel mai deplin înțeles al cuvîntului, Jozsef Attila a adus în poezia maghiară modul dialectic de gîndire și interpretare, o construcție a poeziei concepută ca logică. Și aceasta marcată de întotdeauna afectiv, senzorial, [illegible] vibrație și vitalitate, slujind unui țel [illegible], [illegible]. Luptind împotriva răului din lume, a discrepanțelor sociale, poetul aducea in prim plan binele ca forță a omului, dezbinării opunind unitatea în putere și voință a celor mulți. În spatele tezei și antitezei, poetul dialectician află întotdeauna de existența, acolo, a armoniei și perspectivei sintezei. În spatele fărămițării se află osmoza. **El proclama unirea, de pildă, între spirit și iubire, regăsirea între gind și conștiință, armonia, ca într-o horă, a popoarelor care au nevoie unele de altele**, observă cu finețe criticul budapestan Tárjan Tamás. În acest sens, al trăirii umanismului la cea mai înaltă tensiune, Jozsef Attila se alătură celuilalt mare bard maghiar, Ady Endre, care exclama la timpul său : „...**Cind ne vom stringe laolaltă / Maghiari și nemaghiari, dar frați ? / Cind răsuna-va glasul nostru, / Al celor mulți și împilați?**" Într-alt context, mult mai acut, cind exploatarea și mizeria maselor prindeau forme paroxistice, cind se cocea revoluția în sufletul maselor împilate, Jozsef Attila înalța glas insurgent : „**Trăiască muncitorii și țăranii ! / Nu-i prind în mreji burghezii nici tiranii / se mișcă milioane truditoare / hei ! înainte lume muncitoare !...**".

Volumele sale de versuri : **Cerșetorul frumuseții** (1922), **Nu eu sint cel ce strigă** (1924), **N-am tată și nici mamă** (1929), il anunțau pe marele poet iar cele de după 1930 (cind devine activist al Partidului Comunist din Ungaria) **Răstoarnă capitalul** (1930) și **Noapte de periferie** (1931) au însemnat triumful poeziei revoluționare ale lui Jozsef Attila care, de altfel, și-a fundamentat și teoretic, prin numeroase articole critice și polemice, spiritul profund marxist al creației sale. Opera sa cuprinde, însă, și un considerabil număr de poezii social-filozofice, de iubire, de cintare a naturii, toate fiind străbătute de fiorul adinc al dragostei de viață, de încredere în sensurile-i înalte. Ultimele două volume **Joacă ursul** (1934) și **Mă doare foarte mult** (1936) cuprind multe poeme de adîncă tristețe, de mare dramatism, reflectind boala gravă și puternica depresiune în care se afla. Moare tragic în 1937. Deși a trăit atit de puțin — 32 de ani — Jozsef Attila a izbutit să dea țării sale și umanității o considerabilă operă poetică. Tradusă în românește de un număr larg de poeți (Veronica Porumbacu, A. E. Baconsky, Eugen Jebeleanu, Virgil Teodorescu, H. Grămescu, Emil Giurgiuca, Constantin Olariu și mai ales de Mihai Beniuc, în care și-a aflat un mare interpret, creația lirică a lui Jozsef Attila se bucură de aleasă prețuire din partea cititorilor români, care văd în el pe unul din premergătorii artisticii ai zilelor de azi : „...**Dar cred că totuși o să-nceapă / curind o epocă fierbinte. / Și sper să nu fim trași în țeapă / cum s-a-ntimplat mai înainte. / Pălește chinul orei sumbre, / văd chipul libertății-n zare / și noi vom fi ca niște umbre / pe sub tăcutele umbrare...**".

Radu Cârneci

Meditații în imponderabil

Poezia lui Frank O'Hara (1926—1966) se conturează pe eșafodul unui anumit tip de autonomie avindu-și sorgintea în convingerea că diversitatea existenței poate crea starea poetică. Adversar al elaborării sofisticate, poetul a fost consecvent prin toată opera propriilor convingeri artistice, limpede exprimate într-o declarație de principiu.

Afirmind libertatea poemului, statutul lui de „gest liric" adresat unei persoane, spontan, deplin sincer, reflectare a dinamismului existenței, a stărilor genuine, poetul plonjează mereu în biografia „What is happening to me, allowing for lies and exaggerations I try to avoid, goes into my poems" scria într-o declarație publicată în **The New American Poetry**. Așa se creează ineditul, imprevizibilul și se construiește acea „stare de imponderabil". Nesofisticat, transparent, frust, poemul o'harian pulsează de viață. Poate decantarea sensurilor poemelor (care creează la un moment dat o senzație de eterogenitate și aglomerare intimplătoare) se face tocmai prin conturarea cu simplitate de adevărat artist a unei puternice senzații de viață reală. Întreaga activitate artistică a lui Frank O'Hara a stat sub semnul unei sugestii sincretice. Poemele abundă în motive muzicale, picturale, cinematografice, literare, lingvistice, aluzii culturale din zone foarte diferite. Cel ce studiase muzica la Harvard College, fusese redactor la **Art News**, lucrind tot restul vieții în cadrul programului internațional al Muzeului de Artă Modernă din New York a publicat în cărțile lui de versuri, poezia biografiei, interesantă, deseori imprevizibilă, cu accente de ironie sau nostalgie, modernă și meditativă, capricioasă, uneori de-a dreptul ciudată, cu decupaje apropiate cinematografice sau cu stări [illegible]. [illegible] sub [illegible] de [illegible] ori [illegible] a [illegible] timp. În introducerea la antologia „The Collected Poems of Frank O'Hara" după care s-a alcătuit selecția [illegible], John Ashbery scria : „Acest climat — Picasso și poezia franceză, de Kooning și Guston, Cage și Feldman, Rachmaninoff, Schubert, Satie și Krenek — [illegible] [illegible] de [illegible] — a [illegible] poezia lui Frank O'Hara [illegible] [illegible] de [illegible]".

[illegible] [illegible] încearcă să dea o imagine pe [illegible] poeziei [illegible] [illegible] de poeme, prin [illegible] atit a [illegible] de existență din creația o'hariană, cit și a unor poeme semnificative pentru anumite perioade din viața poetului. La un moment dat poemele par un material lingvistic din ce în ce mai dispersat, travaliul traducătorilor fiind aparent chiar înlesnit de arbitrarul total al formei, de lipsa oricărei rigori prozodice, prozaismul fiind atit al limbajului cit și al substanței obiectului actului poetic. Ni se oferă și pasaje care îndrăznesc să contrazică oarecum ceea ce se enunță în cuvintul introductiv („Poemul în sine — ca organizare a unui spațiu lingvistic — nu este memorabil").

Tălmăcirea încearcă să transmită tonul, atmosfera o'hariană. Uneori traducerea literală nu poate crea un anume inefabil al limbajului poetului american. Traducerea poeziei o'hariene provoacă însă discutarea spinoasei probleme a „re-creerii" în limba română a poemului. Traducerea literală eludează posibile sensuri și aluzii venite mai cu seamă din subtile sugestii lingvistice. Este vorba aici de a opta pentru „un mod" de apropiere a textului, de construcția literară cea mai aproape de mesaj și de intenția poetului decit de stratul aparentului. Este aceasta o problemă nu doar a selecției de față, ci în general a prezentării poeziei americane cu particularități de limbaj, într-o limbă idiomatică, expresie a unei spiritualități. Recunoaștem, acest lucru cere nu doar rivnă lingvistică, ci și efort poetic real. Iată de ce un poem ca „Prenti" pe care poetul îl conturează într-o mișcare rotundă, alternind planul realității imediate cu planul tabloului general al existenței și care se constituie ca o amplă metaforă : în pasajul de nivel, sub Grand Central o întilnire reală, intimplătoare, sub lumina semafoarelor, se transformă pe un alt plan în intersecția unor drumuri de viață, creindu-se tulburătoarea sugestie a destinului. Echivalentele literare induc uneori o senzație de forțare („mai 'nainte te-am văzut în incinta vieții mele"). Este îndreptățit traducătorul să-și ia libertăți de limbaj, preferind să redea o metaforă, o idee, o sugestie, în detrimentul corespondenței perfecte la nivelul cuvîntului ? Rămîne desigur la buna alegere a traducătorului, conștient mereu că face o lucrare de re-creere care necesită intuirea unei atmosfere și intrarea în intimitatea discursului liric.

Regretind că nu au fost cuprinse și alte poeme (desigur din motive de spațiu), ca de pildă ultimele poeme ale lui Frank O'Hara, considerăm că „Meditații în imponderabil"[*] îl prezintă cititorului român pe poet într-o traducere atentă, propunind o imagine convingătoare celui ce declara în **The New American Poetry** : „Sint mai ales preocupat de experiența mea față de lume și uneori cind îmi doresc mai degrabă sfirșitul, gindul că aș putea să nu mai scriu vreodată un poem, mă oprește".

Cleopatra Lorințiu

[*] Frank O'Hara: „Meditații în imponderabil", Editura „Univers", 1980, în românește de Constantin Abăluță și Ștefan Stoenescu, cu o prefață de Șt. Stoenescu.

spectacolul lumii

văzut de Ioan Grigorescu

ABRAHAM LINCOLN, POET (IV)

Umbra destinului

● Walt Whitman, cel ce prin versurile lui clădise memoriei lui Lincoln piedestalul unui monument pe care să i se înalțe legenda, avea în 1865, patruzeci și șase de ani. Adeseori venea la Casa Albă și aștepta să-l vadă pe Lincoln ieșind. De fiecare dată poetul era tot mai uimit de imprudența cu care președintele se expunea. De altfel, Lincoln însuși mărturisise : „Dacă cineva va vrea să mă ucidă, o va face !" Cu o astfel de convingere, nu îi mai rămînea decit să-și sfideze moartea. Nu ținea să-și salveze pielea și nici să-și organizeze propriul cult prin exacerbarea virtuților ce i s-ar fi putut prescrie. Față de panegirici nutrea un sentiment de repulsie. Primul său biograf, Herndon, prietenul de o viață și fostul asociat al lui Lincoln încă de la New Salem, i-a dat într-o zi să citească o carte despre viața lui Burke. După ce a citit-o, Lincoln i-a spus : „Este ca toate biografiile, care nu sint numai tendențioase, ci și false. Vrind să facă întotdeauna din subiectul lor un erou, ele îi exagerează calitățile, ascunzindu-i defectele. Istoria nu poate fi istorie dacă ea nu este și adevăr !"

În dimineața zilei de 14 aprilie 1865, Lincoln și-a reunit cabinetul pentru a discuta raportul generalului Grant asupra iminentei capitulări finale a Sudului. S-a discutat despre perioada de reconstrucție a țării ce trebuia să urmeze imediat după încheierea păcii. Colaboratorii i-au propus să ia atitudine față de capii rebelilor capturați și, îndeosebi, să-l condamne la moarte pe generalul Robert Lee care capitulase la 9 aprilie, împreună cu o întreagă armată, la Appomattox, dar mai ales pe Jefferson Davis, președintele Sudului înfrint. „Nu contați pe mine în privința întemnițării sau a executării acestor oameni, chiar și a celor mai răi dintre ei. Puteți doar să-i speriați, pentru a-i determina să plece din țară. Lăsați-le putința de ieșire, coboriți în urma lor barierele, izgoniți-i, și-atit".

În după-amiaza aceleiași zile a semnat cereri de grațiere, a primit solicitanți în audiență — printre care și pe soția unui invalid de război negru, fost sclav, voluntar în armata federală, lăsat fără pensie. Lincoln a asigurat-o că i se va face dreptate și a condus-o pînă la ușă înclinindu-se în fața ei „ca înaintea unei adevărate doamne" — după cum avea să relateze mai tirziu femeia. Vesel, destins, Lincoln i-a propus generalului Grant să-l însoțească seara, împreună cu soția, la teatru. Dar Grant, nerăbdător să afle noutăți de la Johnston în legătură cu capitularea, s-a scuzat spunindu-i că preferă să rămînă lingă telegraf. Cuplul prezidențial avea să fie acompaniat de maiorul Rathborn, împreună cu logodnica lui, doi tineri fericiți de onoarea ce li se făcea fiind invitați în loja președintelui. Așteptind-o să se îmbrace, Lincoln i-a spus lui Mary : „De cind mă știu n-am fost atit de fericit...". Și-a amintit atunci de cuvintele pe care i le adresase un potentat al zilei : „Domnule Lincoln, dacă mi-ar fi spus cineva că într-o criză cumplită ca asta, oamenilor o să le dea prin cap să găsească într-un fleac de orășel, pe un fleac de avocat, pe care să-l facă președinte, n-aș fi crezut, doamne ferește !". „Nici eu — i-a răspuns cu modestie Lincoln. Dar în vremea aceea, un om cu patimi politice ar fi fost nefast țării. Eu n-am dus niciodată vreo politică. Am încercat doar să fac ceea ce mi se părea mai bine de la o zi la alta...".

Și, în seara de 14 aprilie, n-a găsit altceva mai bun de făcut decit să se ducă la teatru. La Ford Theater, clădirea aceea de pe strada 10, cu ziduri din cărămidă aparentă, semănind pe dinafară mai mult cu fațada unui gimnaziu provincial sau a unei cazărmi.

Se juca o comedie naivă, scrisă de un actor obscur, Tom Taylor, intitulată „Vărul nostru din America". Sala era plină, uniformele și decorațiile ofițerilor străluceau în lumina rampei, toată lumea trăia bucuria sfirșirii coșmarului care durase exact patru ani. Lincoln și Mary se aflau în loja din stinga scenei, însoțiți de tinerii lor oaspeți. Piesa era veselă, Mary ridea. La un moment dat, văzind-o destinsă, Lincoln a îmbrățișat-o afectuos. „Ce-or să zică prietenii noștri ?" — șopti ea arătind spre logodnica lui Rathborn. „N-or să zică nimic !" — i-a răspuns el. Abia apucase s-o facă să uite un vis recent pe care el i-l relatase lui Mary, nu pentru a o speria, ci doar pentru că așa îi era obiceiul: să-și povestească visele. Dar, în ultimul timp, visele lui nu mai erau vise, ci adevărate coșmaruri... „Se făcea că dormeam și că era o tăcere profundă — îi istorisise el trezind-o în toiul nopții —. Apoi, am început să aud niște plînsete înăbușite, ca și cind mai mulți oameni s-ar fi tinguit în același timp... Atunci, m-am dat jos din pat și am coborit scara... Jos, liniștea era spartă de aceleași plînsete, dar nicăieri nu-i puteam vedea pe cei care plingeau... Treceam dintr-o cameră într-alta fără să pot întilni pe nimeni, deși, de pretutindeni, se auzea același plînset. Lumina era aprinsă, și toate lucrurile din casă îmi erau cunoscute. Dar unde se aflau cei ce plîngeau atit de sfișietor, ca și cind inimile le-ar fi fost însîngerate ?... Am continuat să merg pînă în camera dinspre răsărit, și am intrat... Acolo, mă aștepta o imagine cumplită : în fața mea se înălța un catafalc pe care se afla un cadavru acoperit de draperii funerare. În jur, soldați în ținuta de gardă, și o mulțime de oameni, unii privind îndurerați, alții cutremurindu-se de plîns... Cine a murit la Casa Albă ? — l-am întrebat atunci pe unul dintre soldați... Președintele, mi-a spus el, a fost asasinat... Atunci, un vaier a izbucnit din mulțime, și m-am trezit... Nu, nu te îngrijora, Mary, ți-am spus, n-a fost decit un vis... Un vis prostesc... Să nu mai vorbim despre asta..."

Și n-au mai vorbit.

Asasinul avea 26 de ani. Victima sa, 56. Amenințind cu cuțitul însîngerat, Booth a fugit în culisele scenei, de unde a ieșit din teatru și a încălecat pe un cal pregătit dinainte pentru a-l duce în Virginia unde să i se piardă urmele. Complicii lui n-au reușit să-i ucidă pe Johnson și Grant, ci doar să-l rănească pe Seward. Complotiștii au fost prinși curind, Booth murind la 26 aprilie în timpul schimbului de focuri cu cei care îl urmăreau. Nu s-a putut stabili dacă a fost nimerit de un urmăritor, sau dacă s-a împușcat singur. Ceilalți șase au fost judecați și condamnați. Patru, printre care și Mary Suratt, la spînzurătoare, doi la închisoare.

În urma lor rămînea să apese conștiințele cel mai greu cadavru din scurta dar tumultuoasa istorie a Statelor Unite.

Dar Lincoln n-a murit imediat.

L-au scos pe brațe din acea scenă de panopticum, în care poate fi văzut și azi, turnat în ceară, în loja teatrului transformat în muzeu, așa cum a fixat memoria momentul asasinatului. Încă mai respira. L-au dus în casa lui William Peterson, peste drum de teatru, unde medicii chemați în grabă la căpătîiul rănitului culcat în diagonală deoarece patul era prea mic pentru el, au încercat în zadar să-i mai vină în ajutor. Pacientul lor își trăia ultimele ceasuri fără să-și mai recapete simțirea. Doar ochii arătau că vede ceva pe ecranul minții, și pulsul dovedea că omul încă n-a murit. Și vedea... O viață în citeva clipe... Atita cit l-au purtat pe brațe, din loja teatrului, pînă în clădirea de peste drum...

Luceafărul
Revistă editată de UNIUNEA SCRIITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef : Nicolae Dan Fruntelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 74 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"
Paginator Dobre Marian